

**BAŞKENT ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK
YÜKSEK LİSANS PROGRAMI**

**4-10 YAŞ ARALIĞINDA ÇOCUĞU OLAN BABALARIN BABA
KATILIM DÜZEYLERİNİ AÇIKLAMADA BABALIK ROLÜ ALGISI,
EBEVEYNLIK STRESİ VE PSİKOLOJİK İYİ OLUŞUN ROLÜ**

HAZIRLAYAN

PELİN ALAYLI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ANKARA – 2023

**BAŞKENT ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK
YÜKSEK LİSANS PROGRAMI**

**4-10 YAŞ ARALIĞINDA ÇOCUĞU OLAN BABALARIN BABA
KATILIM DÜZEYLERİNİ AÇIKLAMADA BABALIK ROLÜ ALGISI,
EBEVEYNLIK STRESİ VE PSİKOLOJİK İYİ OLUŞUN ROLÜ**

HAZIRLAYAN

PELİN ALAYLI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TEZ DANIŞMANI

DR. ÖĞR. ÜYESİ NAZİFE ÜZBE ATALAY

ANKARA – 2023

BAŞKENT ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı Tezli Yüksek Lisans Programı çerçevesinde Pelin ALAYLI tarafından hazırlanan bu çalışma, aşağıdaki jüri tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Tez Savunma Tarihi: 31/05/2023

Tez Adı: 4-10 Yaş Aralığında Çocuğu Olan Babaların Baba Katılım Düzeylerini Açıklamada Babalık Rolü Algısı, Ebeveynlik Stresi ve Psikolojik İyi Oluşun Rolü

Tez Jüri Üyeleri (Unvanı, Adı - Soyadı, Kurumu)

İmza

Dr. Öğr. Üyesi Nazife Üzbe Atalay, Başkent Üniversitesi

Prof. Dr. Şerife Işık, Gazi Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Pınar Çağ, Başkent Üniversitesi

ONAY

Prof. Dr. Servet Özdemir

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü

Tarih: .../.../.....

BAŞKENT ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU

Tarih:19/06/2023

Öğrencinin Adı, Soyadı: Pelin ALAYLI

Öğrencinin Numarası: 22010194

Anabilim Dalı: Eğitim Bilimleri

Programı: Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık

Danışmanın Unvanı/Adı, Soyadı: Dr. Öğr. Üyesi Nazife Üzbe Atalay

Tez Başlığı: 4-10 Yaş Aralığında Çocuğu Olan Babaların Baba Katılım Düzeylerini Açıklamada Babalık Rolü Algısı, Ebeveynlik Stresi ve Psikolojik İyi Oluşun Rolü

Yukarıda başlığı belirtilen Yüksek Lisans tez çalışmamın; Giriş, Ana Bölümler ve Sonuç Bölümünden oluşan, toplam 80 sayfalık kısmına ilişkin, 19/06/2023 tarihinde şahsım/tez danışmanım tarafından TURNITIN adlı intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezimin benzerlik oranı %14'tür. Uygulanan filtrelemeler:

1. Kaynakça hariç
2. Alıntılar hariç
- 3.Beş (5) kelimeden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

“Başkent Üniversitesi Enstitüleri Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Usul ve Esaslarını” inceledim ve bu uygulama esaslarında belirtilen azami benzerlik oranlarına tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Öğrenci İmzası:

ONAY

Tarih: 19/06/2023

Öğrenci Danışmanı Dr. Öğr. Üyesi Nazife Üzbe Atalay

İmza

“Aile yaşamının güzelliği, hiçbir yerde yoktur.” Oscar Wilde

“Kendi çocuğunu tanıyan bilge bir babadır.” William Shakespeare

***Yaşamımın her anında olan
canım annem, babam ve kardeşime...***

TEŞEKKÜR

Büyük bir merak ve istekle çıktığım akademik yolculuğumun ilk durağında bana iyi hisler uyandıracak bir konu seçerek sürece başladım. Yolculuk boyunca uğrayacağım durakların yaşamıma büyük bir farkındalık katacağı bilinci ile devam ettim. Yaşadığım sayısız heyecan verici deneyimi ve bu keyifli yolculuğumu birçok kişinin desteği ve bana olan sonsuz güvenleri ile tamamlıyorum. Ve teşekkür etmeden önce, babaların yaşamımızda çok önemli bir rolü olduğunun altını çizerek başlamak istiyorum.

Çalışmam boyunca değerli tecrübelerini ve fikirlerini benimle her zaman içten bir şekilde paylaşan, daima yanımda olduğunu hissettiğim, her sorumda motive edici tutumuyla beni destekleyen ve her yeni gelişmede benimle birlikte heyecanlanan sevgili tez danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Nazife Üzbe Atalay'a teşekkürlerimi sunarım.

Bu çalışmanın tamamlanmasında öncelikle üniversite hayatım boyunca bana akademik yolculuğumda ilham veren, rol model olan, rehberlik eden ve babalar ile çalışma isteğimi ilk paylaştığım andan itibaren tezime ilk adımımı atmamı sağlayan, cesaretlendiren, benden desteğini hiçbir zaman esirgemeyen, yoluma ışık tutan sevgili hocam Prof. Dr. Figen Çok'a teşekkürlerimi sunarım.

Tez savunma jürimde yer alarak tezimi ilgi ve ve büyük bir titizlikle değerlendiren, değerli önerileri ile tezimin gelişmesine katkıda bulunan, bilgi birikimleriyle geri bildirimlerini sunan değerli hocalarım Prof. Dr. Şerife Işık ve Dr. Öğr. Üyesi Pınar Çağ' a çok teşekkür ederim.

Öncelikle yaşamım boyunca bana verdiği sonsuz sevgi, şefkat ve destek sayesinde baba katılımının çocuğun yaşamındaki önemini merak etmeme sebep olan, hayat serüvenimin baş kahramanı, rol modelim, babam Turgay Alaylı'ya, çocukları için her türlü fedakarlıkları yapan, her anıma ışık olan, ilham perim, biricik annem Işın Alaylı' ya, arkadaşım, sırdaşım, hep yanımda olan destekçim kardeşim Kaan Alaylı' ya ve yaşamdaki tüm zorluklara göğüs gererek çocuklarını ve torunlarını büyüten hem anne hem baba hemde arkadaş olan değerli anneannem Gülsen Dirik' e ve aile kavramını tanımlarken mutlu hissedebildiğim bir aileye sahip olduğum için tüm geniş aileme içten teşekkürlerimi sunarım.

Çıktığım her yolda benimle birlikte yürüyen, beni her zaman cesaretlendiren, umut aşılayan, sevgisi ve sabrı ile güç veren, motivasyon kaynağım, Mert Uzel'e teşekkür ederim. *"Life is Beautiful"*.

Arkadaş sadece arkadaş olmaz, ailenin bir parçası olur. Kendimi bildim bileli yanında iyi hissettiğim, bebekliğim, sığındığım limanım, Elif Yıldız'a, hayallerimizi birlikte yaşadığımız ve yaşamaya devam edeceğimiz için kalpten teşekkür ederim. Üniversiteye başladığımız andan itibaren her çılgınlığı, her yeni fikri, her akademik gelişimi, her üzüntüyü ve mutluluğu birlikte yaşadığım dostum Öykü Altıntaş'a teşekkür ederim. Aynı anda aynı düşünceye sahip olduğumuzu fark edip, eğlendiğimiz ve birbirimize kenetlendiğimiz senelerimiz hep olsun. Üniversite yaşamımın kattığı en güzel dostlukları tanımlamaya devam ederken oldukça duygulanıyorum, her zaman bana destek olan, birbirimizi tamamladığımız ve birlikte güçlenerek büyüdüğümüz dostlarım Pınar Emre, Merve Aker ve Ceyda Alparslan'a teşekkür ederim. Yüksek lisansın bana kazandırdığı ve süreç boyunca neşesi ile bana destek olan arkadaşım Can Özüak'a teşekkür ederim. Beni her zaman ve her koşulda yapabileceğime inandıran, hayatımda olmasından mutluluk duyduğum yol göstericim Cana Bektaş'a teşekkür ederim.

Bütün duyguları birarada yaşadığım tez sürecinde yanımda olan, beni dinleyen, düştüğümde kaldıran, tezimin gelişmesine katkı sunan tüm arkadaşlarıma sonsuz destekleri için teşekkürlerimi sunarım. Son olarak, bu araştırmanın özneleri olan tüm babalara özverileri, merakları ve katkıları için teşekkür ediyorum.

ÖZET

Pelin ALAYLI

4-10 Yaş Aralığında Çocuğu Olan Babaların Baba Katılım Düzeylerini Açıklamada Babalık Rolü Algısı, Ebeveynlik Stresi ve Psikolojik İyi Oluşun Rolü

**Başkent Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı
Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Yüksek Lisans Programı**

2023

Bu araştırmanın amacı, 4-10 yaş aralığında çocuğu olan babaların baba katılım düzeylerini açıklamada babalık rolü algısı, ebeveynlik stresi ve psikolojik iyi oluş değişkenlerinin rollerinin incelenmesidir. Araştırma kapsamında ayrıca okul öncesi ve ilkokul döneminde çocuğu olan babaların baba katılımının çeşitli demografik değişkenlere göre incelenmesi de amaçlanmıştır. Araştırmada betimsel araştırma yöntemi ve ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Araştırmada amaçlı örnekleme yöntemine başvurulmuştur. Araştırma grubu, 4-10 yaş aralığında çocuğu olan, çocukları kreş, anaokulu ya da ilkokula giden 330 babadan oluşmaktadır.

Araştırma verileri “Kişisel Bilgi Formu”, “Baba Katılım Ölçeği”, “Babalık Rolü Algısı Ölçeği”, “Ebeveynlik Stresi” ve “Psikolojik İyi Oluş” ölçekleri ile toplanmıştır. Araştırma sürecinde elde edilen veriler SPSS paket programı ile analiz edilmiştir. Araştırmanın problem cümleleri doğrultusunda katılımcıların baba katılımı, babalık rolü algıları, ebeveynlik stresi ve psikolojik iyi oluş düzeylerinin, kişisel bilgi formu aracılığıyla toplanan sosyo-demografik değişkenlere göre incelenmesinde normallik varsayımı sağlanarak; t-testi, normallik varsayımının sağlanmadığı durumlarda; Mann Whitney U testi kullanılmıştır. Çalışmada ölçeklerin analizinde Pearson Korelasyon Analizi ile Aşamalı Çoklu Regresyon Analizi kullanılmıştır.

Araştırmada babaların babalık rolü algısının eşin çalışma durumuna, babanın ve eşin eğitim durumuna göre farklılaştığı sonucuna ulaşılmıştır. Babanın ebeveynlik stresinin babanın yaşına göre farklılaştığı sonucuna ulaşılmıştır. Bunun yanı sıra, baba katılımının, algılanan temel bakım verme, çocuğun eğitim yaşamına katılımı, oyun oynama, okul ile iş birliği sağlama, çocuğun gelişim dönemleri ile ilgili bilgi verme ve akademik destek sağlama katılım değişkenine göre farklılaşma olduğu saptanmıştır. Babalık rolü algısının, algılanan temel bakım verme, akademik destek sağlama değişkenine göre farklılaştığı saptanmıştır. Babaların ebeveynlik stresi, algılanan temel bakım verme, okul ile iş birliği, çocuğun gelişim dönemleri ile ilgili bilgi verme, akademik destek sağlama değişkenine göre farklılaştığı saptanmıştır.

Babaların psikolojik iyi oluşunun çocuğun eğitim yaşamına katılımı, çocuğun gelişim dönemleri ile ilgili bilgi verme, akademik destek ve akran ilişkileri sağlama değişkenine göre farklılaştığı saptanmıştır. Babaların baba katılımı, babalık rolü algısı ve psikolojik iyi oluş düzeyleri arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunurken, baba katılımı ve ebeveynlik stresi arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Araştırmada psikolojik iyi oluşun, babalık rolü algısının, akademik destek sağlamanın, akran ilişkilerine destek sağlamanın, ebeveynlik stresinin ve oyun oynamanın baba katılımının önemli yordayıcıları olduğu saptanmıştır. Araştırmadan elde edilen tüm sonuçların ilgili sonraki çalışmalar ve alanyazın için psikolojik danışmanlara, eğitimcilere, ailelere ve bu alanda çalışmalar yapan araştırmacılara katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Baba Katılımı, Babalık Rolü Algısı, Ebeveynlik Stresi, Psikolojik İyi Oluş.



ABSTRACT

Pelin ALAYLI

The Role of The Perception of Fatherhood Role, Parenting Stress and Psychological Well-Being in Explaining the Fathers Father Involvement with Children Between 4-10 Years Old

**Başkent University
Institute of Educational Sciences
Department of Educational Science
Guidance and Psychological Counseling Master Program**

2023

The aim of this research is to examine the roles of variables such as the perception of fatherhood role, parenting stress, and psychological well-being in explaining the level of father involvement for fathers who have children between 4-10 years old. In addition, the study aims to examine father involvement for fathers with children in preschool and primary school according to various demographic variables. The research method used in the study is the descriptive research method and correlational screening model. The purposive sampling method was used in the study and the research group consisted of 330 fathers who had children between the ages of 4 and 10 and whose children attended preschool, kindergarten, or primary school.

"Personal Information Form", "Father Involvement Scale", "The Perception of Fatherhood Role Scale", "Parenting Stress Scale" and "Psychological Well-being Scale" were utilized as data collection tools. The data obtained during the research process were analyzed using the SPSS package program. In line with the problem sentences of the research, in the analysis of the participants' father involvement, the perception of the role of fatherhood, parenting stress and psychological well-being levels according to the socio-demographic variables collected through the personal information form, by providing the assumption of normality; t-test, in cases where the assumption of normality is not met; Mann Whitney U test was used. Pearson Correlation Analysis and Stepwise Multiple Regression were used in the study for the analysis of the scales.

In the study, it was concluded that the fathers' perception of fatherhood role differed according to the working status of the spouse and the educational status of the father and spouse. It was concluded that parenting stress differed according to the age of the father. In addition, it has been determined that there is a differentiation according to the participation variable of father involvement, perceived basic caregiving, participation in the child's education life, playing games, cooperation with the school, providing information about the child's developmental periods and providing academic support. It was determined that the perception of the fatherhood role differed according to the perceived basic caregiving and

academic support variable. It was determined that fathers differed according to parenting stress, perceived basic caregiving, cooperation with school, providing information about the child's developmental stages and providing academic support. It has been determined that the psychological well-being of fathers differs according to the participation on the child's education life, providing information about the child's developmental periods, providing academic support and peer relations. While there was a positive and significant relationship between father involvement, perception of fatherhood role and psychological well-being, a negative significant relationship was found between father involvement and parenting stress. In the study, psychological well-being, the perception of fatherhood role, providing academic support, providing support for peer relations, parenting stress and playing games were found to be important predictors of father involvement. All the of results obtained from the research will contribute to psychological counselors, educators, families and researchers working in this field regarding related subsequent studies and literature.

Key Words: Father Involvement, The Perception of Fatherhood Role, Parenting Stress, Psychological Well-Being

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR	i
ÖZET	iii
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER.....	vii
BÖLÜM I.....	1
GİRİŞ	1
1.1. Problem Durumu	1
1.2. Araştırmanın Amacı	3
1.3. Araştırmanın Alt Amaçları	3
1.5. Sayıtlar	7
1.6. Sınırlılıklar	8
1.7. Tanımlar	8
BÖLÜM II	9
KURAMSAL ÇERÇEVE İLE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR.....	9
2.1. Baba Katılımı.....	9
2.1.1. Baba Katılımının Boyutları.....	11
2.1.2. Baba Katılımını Etkileyen Faktörler	14
2.1.2.1. Ebeveynlik Rolüne İnanç.....	15
2.1.2.2. Ebeveynlik Tutumu	15
2.1.2.3. Baba Olma Yaşı	16
2.1.2.4. Çalışma Yeri ve Koşulları.....	16
2.1.2.5. Çocuk Sayısı, Çocuğun Yaşı ve Cinsiyet	17
2.1.2.6. Sosyoekonomik Düzey	17
2.1.3. Baba Katılımının Çocuk Gelişimine Etkisi	17
2.1.4. Baba Katılımı İle İlgili Yapılan Araştırmalar	19
2.1.4.1. Yurtdışında Yapılan Araştırmalar.....	19
2.1.4.2. Türkiye’de Yapılan Araştırmalar	22
2.2. Babalık Rolü Algısı	27
2.3. Ebeveynlik Stresi	30
2.4. Psikolojik İyi Oluş	33

BÖLÜM III.....	37
YÖNTEM.....	37
3.1. Araştırmanın Modeli	37
3.2. Araştırma Grubu.....	37
3.3. Veri Toplama Araçları	40
3.3.1. Kişisel Bilgi Formu	40
3.3.2. Baba Katılımı Ölçeği (BKÖ).....	40
3.3.3. Babalık Rolü Algı Ölçeği (BRAÖ).....	40
3.3.4. Ebeveynlik Stres Ölçeği (ESÖ)	41
3.3.5. Psikolojik İyi Oluş Ölçeği (PİÖÖ)	42
3.4. Verilerin Toplanması.....	42
3.5. Verilerin Analizi	43
BÖLÜM IV	45
BULGULAR	45
4.1. Bulgular.....	45
4.1.1. Araştırmada Ele Alınan Değişkenlerin Puanlarının Ortalamaları ve Normallik Varsayımlarına İlişkin Betimsel İstatistiklere Yönelik Bulgular	45
4.1.2. Katılımcıların Baba Katılım Düzeyleri, Babalık Rolü Algıları, Ebeveynlik Stresi ve Psikolojik İyi Oluş Düzeylerinin Araştırma Kapsamında Ele Alınan Demografik Değişkenlere Göre İncelenmesine Yönelik Bulgular.....	46
4.1.3. Katılımcıların Baba Katılım Düzeyleri, Babalık Rolü Algıları, Ebeveynlik Stresi ve Psikolojik İyi Oluş Düzeylerinin Çocuğun Yaşam Alanlarına Katılım Düzeylerine Göre İncelenmesine Yönelik Bulgular.....	50
4.1.6. Katılımcıların Baba Katılımı, Babalık Rolü Algısı, Ebeveynlik Stresi ve Psikolojik İyi Oluş Arasındaki İlişkilerin İncelenmesine Yönelik Bulgular	57
4.1.7. Katılımcıların Babalık Rolü Algısı, Ebeveynlik Stresi ve Psikolojik İyi Oluş Düzeylerinin Baba Katılımı Yordamadaki Rollerinin İncelenmesine Yönelik Bulgular.....	59
BÖLÜM V.....	62
TARTIŞMA	62
5.1. Araştırmada Ele Alınan Baba Katılımı, Babalık Rolü Algısı, Ebeveynlik Stresi ve Psikolojik İyi Oluş Ölçeklerinden Elden Edilen Puanların Sosyo Demografik Değişkenlere Göre İncelenmesine Yönelik Elde Edilen Bulguların Tartışılması.....	62
5.2. Araştırmada Ele Alınan Değişkenlerin Babaların Çocuğun Yaşam Alanlarına Katılım Düzeylerine Göre İncelenmesine Yönelik Bulguların Tartışılması.....	65

5.3. Baba Katılımı, Babalık Rolü Algısı, Ebeveynlik Stresi ve Psikolojik İyi Oluş Arasındaki İlişkilerin İncelenmesine Yönelik Bulguların Tartışılması.....	71
5.4. Araştırmada Ele Alınan Ölçeklerin Baba Katılımını Yordamadaki Rollerinin İncelenmesine Yönelik Bulguların Tartışılması	74
BÖLÜM VI.....	76
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	76
6.1. Sonuç.....	76
6.2. Araştırmacılara Yönelik Öneriler	77
6.3. Uygulayıcıya Yönelik Öneriler	79
KAYNAKLAR.....	81
EKLER	106
Ek 1: Etik Kurul İzni.....	106
Ek 2: Baba Katılımı Ölçeği Örnek Maddeler	108
Ek 3: Baba Katılımı Ölçeğinin Kullanımına İlişkin İzin Yazısı.....	109
Ek 4: Babalık Rolü Algısı Ölçeği Örnek Maddeler	110
Ek 5: Babalık Rolü Algısı Ölçeğinin Kullanımına İlişkin İzin Yazısı.....	111
Ek 6: Ebeveynlik Stresi Ölçeği Örnek Maddeler	112
Ek 7: Ebeveynlik Stresi Ölçeğinin Kullanımına İlişkin İzin Yazısı	113
Ek 8: Psikolojik İyi Oluş Ölçeği Örnek Maddeler.....	114
Ek 9: Psikolojik İyi Oluş Ölçeğinin Kullanım İzni	115
Ek 10: Katılımcı Onam Formu	116
Ek 11: Kişisel Bilgi Formu	117

TABLÖLAR LİSTESİ

Sayfa

Tablo 3.1. Araştırma Grubunun Demografik Özelliklerine İlişkin Betimsel İstatistikler	37
Tablo 3.2. Araştırma Grubunun Çocuğun Yaşam Alanlarına Yönelik İfade Ettiği Katılım Düzeylerine İlişkin Betimsel İstatistikler	39
Tablo 4.1. Araştırmada Ele Alınan Değişkenlerin Puanlarının Ortalamaları ve Normallik Varsayımlarına İlişkin Betimsel İstatistikler	45
Tablo 4.2. Kategorik Yaş Ortalamalarının Baba Katılımı, Babalık Rolü Algısı, Ebeveynlik Stresi ve Psikolojik İyi Oluşa Göre İncelenmesine Yönelik t-Testi Sonuçları.....	46
Tablo 4.3. Eşin Çalışma Durumunun Baba Katılımı, Babalık Rolü Algısı, Ebeveynlik Stresi ve Psikolojik İyi Oluşa Göre İncelenmesine Yönelik t-Testi Sonuçları	47
Tablo 4.4. Babalık Rolü Algısı Puan Ortalamalarının Babanın Eğitim Düzeyine Göre İncelenmesine Yönelik Kruskal Wallis H-Testi Sonuçları.....	48
Tablo 4.5. Babalık Rolü Algısı Puan Ortalamalarının Eşin Eğitim Düzeyine Göre İncelenmesine Yönelik Kruskal Wallis H-Testi Sonuçları.....	49
Tablo 4.6. Katılımcıların Baba Katılımı, Babalık Rolü Algısı, Ebeveynlik Stresi ve Psikolojik İyi Oluş Düzeylerinin Algılanan Temel Bakım Düzeyine Göre İncelenmesine Yönelik t-Testi Sonuçları.....	50
Tablo 4.7. Katılımcıların Baba Katılımı, Babalık Rolü Algısı, Ebeveynlik Stresi ve Psikolojik İyi Oluş Düzeylerinin Çocuğun Eğitim Yaşamına Katılım Düzeyine Göre İncelenmesine Yönelik t-Testi Sonuçları	51
Tablo 4.8. Katılımcıların Baba Katılımı, Babalık Rolü Algısı, Ebeveynlik Stresi ve Psikolojik İyi Oluş Düzeylerinin Oyun Oynama Düzeyine Göre İncelenmesine Yönelik t- Testi Sonuçları	52
Tablo 4.9. Katılımcıların Baba Katılımı, Babalık Rolü Algısı, Ebeveynlik Stresi ve Psikolojik İyi Oluş Düzeylerinin Çocuğun Gelişim Dönemleri İle İlgili Bilgi Verme Düzeyine Göre İncelenmesine Yönelik t-Testi Sonuçları	53
Tablo 4.10. Katılımcıların Baba Katılımı, Babalık Rolü Algısı, Ebeveynlik Stresi ve Psikolojik İyi Oluş Düzeylerinin Okul İle İş Birliği Sağlama Düzeyine Göre İncelenmesine Yönelik t-Testi Sonuçları	54

Tablo 4.11. Katılımcıların Baba Katılımı, Babalık Rolü Algısı, Ebeveynlik Stresi ve Psikolojik İyi Oluş Düzeylerinin Akademik Destek Düzeyine Göre İncelenmesine Yönelik t-Testi Sonuçları.....	55
Tablo 4.12. Katılımcıların Baba Katılımı, Babalık Rolü Algısı, Ebeveynlik Stresi ve Psikolojik İyi Oluş Düzeylerinin Akran İlişkileri Düzeyine Göre İncelenmesine Yönelik t-Testi Sonuçları.....	56
Tablo 4.13. Araştırmada Ele Alınan Değişkenler Arasındaki İlişkinin Belirlenmesine Yönelik Korelasyon Analizi Sonuçları.....	58
Tablo 4.14. Baba Katılım Düzeyinin Yordanmasına İlişkin Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları.....	59



SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ

β	Standartlandırılmış Beta Katsayısı
N	Örneklem Genişliği
R	Korelasyon Katsayısı
α	Güvenirlilik Katsayısı (İç Tutarlılık Katsayısı)
Sd	Serbestlik Derecesi
SS	Standart Sapma
$\bar{x}$	Ortalama
X	Değişkeninin Ortalaması
BKÖ	Baba Katılım Ölçeği
BRAÖ	Babalık Rolü Algı Ölçeği
ESÖ	Ebeveynlik Stres Ölçeği
PİÖÖ	Psikolojik İyi Oluş Ölçeği
AÇEV	Anne Çocuk Eğitim Vakfı

BÖLÜM I

GİRİŞ

Bu bölümde araştırmaya ilişkin problem durumu, araştırmanın amacı, araştırmanın hipotezleri ve araştırmanın önemi ile ilgili bilgilere yer verilmiştir. Ardından sayıtlılar, sınırlılıklar ve araştırma içinde sıklıkla kullanılan kavramlara ait tanımlar yer almaktadır.

1.1. Problem Durumu

Çocuk gelişimi ve psikolojisi ile ilgili alan yazında (Sımsıkı, 2011) uzun yıllardır çocuğun gelişimi üzerinde etkili olan faktörler araştırılırken vurgunun ağırlık olarak “annelik” kavramı üzerinde olduğu; “babalık” kavramına ilişkin vurgunun nispeten daha az olduğu gözlemlenmektedir. Çocuk ile ilgilenme ve sorumluluklarını üstlenme rolünün kadına ait olduğu, erkeklere ise sadece ailesini koruma rolü verilmesinden dolayı, babaların çocukları ile olan iletişimde uzakta kaldıkları belirtilmektedir (Pontes ve ark., 2009). Bu sorumluluklar ve beklentiler, babanın çocuğun yaşamına giderek daha fazla dahil olması ile değişmeye başlamıştır. Son yıllarda ekonomik, kültürel ve teknolojik alanlarda yaşanan hızlı gelişmeler aileyi oluşturan tüm üyelerin görev ve sorumluluklarında değişmelere öncüllük etmiştir. Geçmiş yıllara kıyasla, kadınların eğitim düzeylerinin, ekonomik yaşam standartlarının yükselmesi ve her geçen gün yaşanan teknolojik ilerlemelerin iş gücünde kadına olan gereksinimin artmasını beraberinde getirmiştir. Kadının iş yaşamına girmesiyle birlikte annelik rolleri değişmeye başlamış ve çocuğun yaşamında babanın önemini artırmıştır (Zeybekoğlu, 2013). “Babalık” kavramı hala çeşitli toplumlarda ve kültürlerde annelik kavramına göre ikinci planda kalmasına rağmen, günümüzde babaların çocukların yaşamına katılımlarının giderek arttığı gözlenmektedir (AÇEV, 2017).

Çocuğun yaşam ile ilgili öğrenme sürecinin başladığı ilk ortam çekirdek ailesidir. Çocuğun okul yaşamına başlamasıyla birlikte öğrenmenin yoğun gerçekleştiği bir diğer ortam ise okul ortamıdır. Okul öncesi dönem, çocuğun yaşama adım attığı zamanlardan ilkokula başladığı güne kadar olan süreci kapsayan ve çocukların bedensel, akademik, psikomotor, sosyo-duygusal ve dil gelişimlerinin önemli bir biçimde tamamlandığı, kişiliklerinin oluşmaya başladığı bir süreç olarak literatürde yer almaktadır (Gürşimşek ve ark., 2001; Dinç,

2003). Okul öncesi eğitim, çocukların eğitim sürecinin başlangıcında önemli bir rol oynamaktadır. Bu dönemde, çocukların aileleri ve çevreleri ile kurduğu duygusal ilişki, çocukların nasıl bir birey olacağını belirleyen bir güce sahiptir. Bu süreçte aileler ve çocuklar ilk deneyimlerini okullarda yaşarken, ailelerin doğru rol model olma yolunda hata yapma olasılıkları söz konusu olabilir. Bazı aileler okul öncesi eğitimin başlamasıyla birlikte ilk kez eğitim-öğretim yaşamı için bilinç kazanırlar (Özyürek ve ark., 2018). İlkokul, çocukların temel akademik becerileri kazandığı sosyal ve duygusal gelişimlerini desteklediği, özgüvenlerini geliştirdiği, günlük yaşam becerileri edindiği ve temel değerleri öğrendiği bir dönemdir (Çağdaş, Özel ve Konca, 2016). Kaliteli bir okul yaşamı için ailenin bu süreçte etkin rol oynaması gerekmektedir. Bu nedenle çocuk gelişiminin temelinde aile ve okulun oldukça önemli bir yeri vardır. Çocuğun iyi bir eğitim öğretim sürecinin olması için ev ve okul yaşamında aldığı eğitimin dengeli, öğretici ve destekleyici şekilde birlikte çalışması gerekmektedir (Ekici, 2017).

Babaların süreçte erkek rol model olması açısından, ailenin ve çocukların yaşamında ayrıcalıklı bir yere sahip olduğu düşünülmektedir. Bu nedenle baba çocuğun yaşamının her bir alanında aktif katılım sağlamalıdır. Çünkü bir baba olarak sağlıklı bir erkek rol modeli çocukların birey olma yolunda oldukça önemli olmaktadır (Gauthier, Semeedding & Furstenberg, 2004). Baba katılımının etkililiği sadece babanın çocuğu ile etkileşim kurması, yaşamında var olması ve çocuğuna karşı sahip olduğu sorumlulukları kapsamamalı, aile ve kültür içerisinde babaların rolleri, davranışları ve algıları da değerlendirilmelidir (Cabrera ve ark., 2007).

Yapılan araştırmalar incelendiğinde, okul öncesi eğitim döneminde, annelerin çocuklarıyla ilgili eğitim sorumluluğunu sahiplendiği ve babaların okul çalışmalarında yeterli katılımı olmadığı görülmektedir (Ersen, 2020; Kutluana ve Şahan, 2021) Çocuğa doğru rol model olma konusunda sadece annenin değil, babanın da sorumlulukları bulunmaktadır. Baba katılımı, çocukların akademik başarısı ve okula devamlılığını arttırırken aynı zamanda daha az disiplin sorunları yaşamalarını sağlamaktadır (Brimall ve ark., 1977). Bu bağlamda ebeveynlerin okula dair memnuniyetleri artmaktadır (Karther ve Lowden, 1997). Dolayısıyla baba katılımını geliştirmek amaçlı çalışmalara olanak sağlanması gerekmektedir. Bu bağlamda değerlendirildiğinde, baba-çocuk ilişkisine ve babanın çocuğun yaşamına katılımına yönelik bilgi edinmek oldukça önemli olmaktadır.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmada 4-10 yaş aralığında çocuğu olan babaların baba katılım düzeylerini açıklamada babalık rolü algısı, ebeveynlik stresi ve psikolojik iyi oluş değişkenlerinin rollerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırma kapsamında ayrıca okul öncesi ve ilkokul döneminde çocuğu olan babaların baba katılımının çeşitli demografik değişkenlere göre incelenmesi de amaçlanmıştır.

1.3. Araştırmanın Alt Amaçları

Araştırma kapsamında 4-10 yaş aralığında çocuğu olan babalardan oluşan katılımcıların baba katılım düzeylerinin incelenmesi sürecinde aşağıdaki alt amaçlar belirlenmiştir:

1. Katılımcıların baba katılım düzeyleri, babalık rolü algısı, ebeveynlik stresi ve psikolojik iyi oluş düzeyleri araştırma kapsamında ele alınan demografik değişkenlere göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
 - a) Katılımcıların baba katılım düzeyleri, babalık rolü algısı ve ebeveynlik stresi düzeyleri babanın yaşına göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
 - b) Katılımcıların baba katılım düzeyleri ve babalık rolü algısı eşin çalışma durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
 - c) Katılımcıların babalık rolü algısı babanın eğitim düzeyine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
 - d) Katılımcıların babalık rolü algısı eşin eğitim düzeyine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
2. Babaların baba katılım düzeyleri, babalık rolü algıları, ebeveynlik stres düzeyleri ve psikolojik iyi oluş düzeyleri araştırma kapsamında ele alınan çocuğun yaşam alanlarına yönelik babaların ifade ettikleri katılım düzeylerine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
 - a) Katılımcıların baba katılım düzeyleri, babalık rolü algıları, ebeveynlik stres düzeyleri ve psikolojik iyi oluş düzeyleri algılanan temel bakım düzeyine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
 - b) Katılımcıların baba katılım düzeyleri, babalık rolü algıları, ebeveynlik stres düzeyleri ve psikolojik iyi oluş düzeyleri algıladığı oyun oynama düzeyi göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

- c) Katılımcıların baba katılım düzeyleri, babalık rolü algıları, ebeveynlik stres düzeyleri ve psikolojik iyi oluş düzeyleri çocuğun gelişim dönemleri ile ilgili bilgi verme düzeyine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
 - d) Katılımcıların baba katılım düzeyleri, babalık rolü algıları, ebeveynlik stres düzeyleri ve psikolojik iyi oluş düzeyleri okul ile iş birliği sağlama düzeyine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
 - e) Katılımcıların baba katılım düzeyleri, babalık rolü algıları, ebeveynlik stres düzeyleri ve psikolojik iyi oluş düzeyleri akademik destek sağlama düzeyine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
 - f) Katılımcıların baba katılım düzeyleri, babalık rolü algıları, ebeveynlik stres düzeyleri ve psikolojik iyi oluş düzeyleri akran ilişkilerine katılım düzeyine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
3. Babaların baba katılım düzeyleri, babalık rolü algıları, ebeveynlik stresi düzeyleri ve psikolojik iyi oluş düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
4. Babaların babalık rolü algıları, ebeveynlik stres düzeyleri ve psikolojik iyi oluş düzeyleri baba katılım düzeylerini anlamlı bir şekilde yordamakta mıdır?

1.4. Araştırmanın Önemi

Türkiye’de çocuğun gelişiminde ve eğitiminde baba katılımı literatürde oldukça yeni bir konudur ve Türkiye’de baba katılımının kapsamı ile ilgili yeterli literatürün olmadığı görülmektedir (Özdemir, 2018). Okullardaki aile katılımı çalışmalarının temeli anne odaklı olmaktadır. Türkiye’de sınırlı sayıda araştırmacı tarafından literatürde baba katılımı incelenmiştir (Dinçer, 2004; Işıkoğlu ve İvrendi, 2010; Öğüt, 1998; Tümkiye ve Türkmenoğlu, 2021; Ünüvar, 2011). Oysa 2023 eğitim vizyonunda okul-aile iş birliğinin önemi vurgulanmaktadır. Aile kavramı, hem anneyi hem de babayı içermektedir. Ailenin sadece tek bir üyesi ile çocuklara destek olmanın yetersiz olacağından; öğretmenlerin ve eğitimcilerinde desteği ile okullarda babaların babalık rolleri ve baba katılımları desteklenmelidir.

Yapılan araştırmalar doğrultusunda, baba katılımının çocuğun gelişim sürecinde etkili olduğu ve aynı zamanda çocuğun bilişsel, sosyal, duygusal ve akademik gelişim alanlarını da olumlu etkilediği belirtilmektedir (Allen ve Daly, 2007; Sorakın, 2019). Çocukların psikolojik açıdan uyumu, sahip olduğu değerleri içselleştirmesi ve sosyal uyumun belirleyicisi olarak baba katılımı ve baba sevgisinin önemli olduğu söylenmektedir (Cheung ve Trahan, 2016).

Çocuk, doğduğu andan itibaren anne ve babayı rol model olarak büyümektedir. İki ebeveyninden birinin olmaması ise, çocuğun yaşamında bazı sorunlara neden olabilmektedir. Baba yoksunluğunun, çocukların kaygı düzeyini (Özdağ, 2003), gelişimini ve topluma uyumunu (Toun, 1986), sosyal ilişkilerini (McLanahan ve ark., 2013), duygusal gelişimini (Najam ve Kausar, 2012), cinsel kimliğini (Pasley, Tallman ve Buehler, 1987) ve akademik başarısını (Alkan, 2018) olumsuz etkilediği yapılan çalışmalarda vurgulanmaktadır. Ayrıca yapılan bir araştırmada baba yoksunluğunun, güvensiz bağlanmaya yol açabileceği ve bunun da çocuğun başkalarıyla yakın ilişkiler kurmada daha sonraki sorunlara neden olabileceği varsayılmaktadır (Curtner-Smith, 1995). Alanyazında, okul sürecine aile katılımının; çocuğun okula devamlılığının artmasına, disiplin olaylarının azalmasına, sorumluluk becerilerinin gelişmesine ve akademik başarının artmasına yönelik olumlu sonuçları arttırdığı belirtilmektedir (Fan ve Chen, 2001; Erdoğan ve Demirkasımoğlu, 2010).

Okul öncesi düzeyinde baba katılımı ve aile katılımı ile ilgili yapılan çalışmaların yer aldığı görülürken (Çakmak, 2010; Gürşimşek ve ark., 2007; Koyuncu-Şahin, 2018; Şendil ve Sımsıkı, 2014) ilköğretim düzeyinde baba katılımı ile ilgili yeterli sayıda araştırmanın olmadığı görülmektedir. Bu nedenle baba katılımı çalışmaları ilköğretim düzeyinde de yürütülmelidir. Dolayısıyla baba katılımının okul öncesi ve ilköğretim eğitimi etkili bir biçimde sağlanabilmesi, baba katılımını etkileyen faktörlerin belirlenmesi ve belirlenen değişkenlere göre incelenmesi önemli olmaktadır. Baba katılımını etkileyen sosyo-demografik değişkenlerin bilinmesi baba katılımının gerçekleştirilebilmesine kolaylık sağlayacağı düşünülmektedir. Bu bağlamda elde edilen verilerin, ön okul ve ilköğretim düzeyinde baba katılımı çalışmalarının sağlanması yönünde alanyazına katkı sağlaması beklenmektedir. Babaların geleneksel rollerinden ayrılarak, eğitim sürecinde sürekliliği ve gelişimi destekleyen ve eğitimde etkin rol oynayan birer model olabilmeleri için katılım sürecinin detaylı bir biçimde incelenmesi gerekmektedir.

Babalık rolü algısı ile ilgili yapılan araştırmalar incelendiğinde babalık rolü algısının baba çocuk ilişkisi (Aksoy ve Tatlı, 2019), sosyoekonomik düzey (Telli ve Özkan, 2016), empatik eğilim (Yıldız, 2019), eş desteği (Uzun, 2020) ve aile katılım çalışmaları (Şahin ve Demiriz, 2014) bakımından değerlendirildiği görülmektedir. Bu araştırma, literatürde çocuğun yaşamına babanın katılımı konusunda sınırlı sayıda araştırma olması, babalar ile ilgili geniş ölçekli çalışmaların yeterli sayıda yapılmaması ve buna yönelik ölçek geliştirme çalışmalarının az olması açısından önem taşımaktadır. Ayrıca yapılan çalışmalardaki

örneklemin genellikle bebeklerin üzerine yoğunlaştığı da dikkat çekmektedir (Akende, 1994; Finley ve Schwartz, 2004).

Bunlara ek olarak, 4-10 yaş aralığında çocuğa sahip olan babaların, babalık rolü algısının, ebeveynlik stresinin ve psikolojik iyi oluşun doğrudan baba katılımı açısından belirlenmesinin de literatürde önemli olduğu düşünülmektedir. Eşler arasında eşit bir şekilde paylaşılan ebeveynlik sorumlulukları, aile içindeki stresin azalmasına ve ilişkilerin güçlenmesine katkıda bulunmaktadır (Newland ve ark., 2013). Baba katılımı, annelerin üzerindeki yükü hafifletirken, babaların da çocuklarıyla bağ kurmalarına ve onların büyüme sürecine aktif olarak dahil olmalarını sağlamaktadır (Halpern-Meekin & Turney, 2016). Ebeveynlik stresinin düşük olmasının, babaların çocuklarıyla daha fazla zaman geçirmelerine, onların gelişimini takip etmelerine ve aktif bir biçimde katılım sağlamalarına olanak sağlayacağı düşünülmektedir. Baba katılımının çocuğun gelişimindeki olumlu etkileri ve ebeveynlik stresinin olası olumsuz etkileri nedeniyle, bu çalışmanın aileler için oldukça önemli olacağı söylenebilir.

Babaların duygusal ve zihinsel olarak sağlıklı olmaları, çocuklarıyla daha etkili iletişim kurmalarını, çocuğun gereksinimlerini anlamalarını ve duygusal destek sunmalarını sağlar (Wright, Crettenden & Skinner, 2016). Dolayısıyla, psikolojik iyi oluşa sahip olan babaların, stres faktörlerine karşı daha az tepki göstereceği ve daha sabırlı bir tutum sergileyeceği söylenebilir. Bu durum, çocuğun güvende hissetmesine, duygusal ihtiyaçlarının karşılanmasına ve sağlıklı bir bağlanma ilişkisi geliştirmesine yardımcı olacağı söylenebilir. Baba katılımı için psikolojik iyi oluş, etkili ebeveynlik becerilerini destekleyen, duygusal bağlanmayı güçlendiren ve olumlu rol model olmayı sağlayan bir faktör olarak değerlendirilebilir. Bu nedenle, baba katılımının etkinliğini artırmak ve çocukların sağlıklı gelişimini desteklemek için babaların psikolojik iyi oluşlarına önem verilmesi gerektiği düşünülmektedir.

Bu araştırmanın okullarda çalışan psikolojik danışmanlar için baba katılım çalışmalarının yapılandırılması ve etkili bir biçimde sürdürülmesi açısından önemli olacağı düşünülmektedir. Aynı zamanda, psikolojik danışmanlar için çocuğun sahip olduğu aileyi ve çevreyi tanımak, çocuğu daha iyi anlamak ve değerlendirmek için önemli olmaktadır (Cömert ve Güleç, 2004). Tüm bu nedenlerden dolayı, çocuğun gelişiminde baba katılımı oldukça önemli olmaktadır. Dolayısıyla psikolojik danışma sürecinde aile ile iş birliği içerisinde çalışılmalıdır. Aile ile olumlu bir ilişkinin kurulması, süreç içerisinde çocuk için belirlenen

hedeflere kolay ulaşabilmeyi ve çocuğun çok yönlü bir biçimde gelişmesi için bir fırsat olduğu söylenebilir. Psikolojik danışma sürecinin, babalara stres ile başa çıkma becerilerini geliştirme, olumlu başa çıkma stratejileri geliştirmeleri ve psikolojik iyi oluşlarını artırma konusunda yardımcı olacağı düşünülmektedir. Bu sayede babaların daha etkin bir şekilde baba olma sorumluluğunu üstlenmelerine, olumlu bir babalık rolü geliştirmelerine ve çocuklarıyla sağlıklı bir bağ kurmalarına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Baba katılımı, babaların çocuklarına yönelik ilgi, zaman ve sorumluluk düzeyini ifade ederken, babalık rolü algısı, baba figürünün kendine özgü inançlarını, değerlerini ve beklentilerini içermektedir. Ebeveynlik stresi ise, babaların ebeveynlik rolünün getirdiği zorluklar ve stres faktörleriyle başa çıkma deneyimlerini yansıtmakta olduğu söylenebilir. Psikolojik iyi oluş ise, babanın genel ruh hali, stresle başa çıkma becerileri, duygusal refahı ve yaşam memnuniyeti olarak ifade edilebilir.

Araştırma kapsamında ele alınan değişkenlerin bir arada incelenmesi, babaların ebeveynlik deneyimlerini daha derinlemesine anlamak için bir fırsat sunmaktadır. Ancak, baba katılımını etkileyen faktörlerin ve bu etkilerin ilişkisi henüz tam olarak anlaşılamamıştır. Baba katılımı, babalık rolü algısı, ebeveynlik stresi ve psikolojik iyi oluşun rollerinin incelenmesi toplumsal cinsiyet rolleri ve aile dinamikleri konularında da alanyazına önemli bir bilgi sunmaktadır. Sonuç olarak, baba katılımı, babalık rolü algısı, ebeveynlik stresi ve psikolojik iyi oluşun bir arada incelenmesi, babaların ebeveynlik deneyimlerini daha kapsamlı bir şekilde anlaşılmasını sağlayan ve toplumsal cinsiyet rolleriyle ilişkisini ortaya koyan önemli bir araştırma konusu olduğu düşünülmektedir.

Bu bilgidен yola çıkılarak, araştırmanın okul öncesi ve ilkököl döneminde olan çocukların babalarının baba katılımında, babalık rolü algısının, ebeveynlik stresinin ve psikolojik iyi oluş düzeylerinin arasındaki ilişkisine dikkat çekerek psikolojik danışmanlara, öğretmenlere, ailelere ve alanyazında çalışmalar yapan araştırmacılara katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

1.5. Sayıtlar

Araştırmaya katılan babaların “Kişisel Bilgi Formu”nu, “Baba Katılım Ölçeği”ni, “Babalık Rolü Algı Ölçeği”ni, “Ebeveynlik Stres Ölçeği”ni ve “Psikolojik İyi Oluş Ölçeği”ni samimi ve içtenlikle doldurduğu varsayılmaktadır. Ayrıca araştırmada kullanılan ölçme araçlarının güvenilir ve geçerli olduğu varsayılmaktadır.

1.6. Sınırlılıklar

Araştırmanın yapısında bulunan ve araştırmacı tarafından belirtilen sınırlılıklar aşağıda yer almaktadır.

1. Araştırma, okul öncesi ve ilkokul eğitime devam eden ve çalışmaya dahil edilen 4-10 yaş arası çocukların babaları ile sınırlıdır.
2. Babaların demografik özellikleri araştırmacı tarafından hazırlanan kişisel bilgi formu aracılığıyla elde edilen veriler ile sınırlıdır.
3. Araştırmada verilerin dijital ortamda toplanması, babalara ulaşma konusunda güçlük yaşanması ve nispeten baba katılımı düzeyinin belirli bir seviyede olması araştırmanın sınırlılığıdır.

1.7. Tanımlar

Baba Katılımı: Babaların çocuklarının yaşamında doğrudan etkileşim halinde olması; babanın gereksinim duyulduğunda fiziksel ya da psikolojik olarak ulaşılabilir olması; babanın çocuğunun mutluluğu, refahı ve bakımı sağlamasına yönelik sorumluluk üstlenmesidir (Lamb, Pleck, Charnov ve Levine, 1987).

Babalık Rolü: Çocuğun gelişim döneminde gereksinimlerinin sağlanması için babanın aldığı sorumlulukların tümüdür (Türkoğlu, 2013).

Ebeveynlik Stresi: Çocuk sahibi olmanın sonucunda ortaya çıkan görevler ve sorumluluklar sonucunda, anne ve babanın hem kendisine hem de çocuğuna karşı deneyimlediği duygusal tepkilerdir (Deater-Deckard, 1988).

Psikolojik İyi Oluş: Bireyin kendi varlığını olumlu biçimde algılaması, güçlü özelliklerinin ve sahip olduğu sınırlılıklarının bilincinde olması ve bununla beraber kendinden hoşnut olması, yaşamını bağımsız bir biçimde sürdürebilmesidir (Ryff ve Keyes, 1995).

BÖLÜM II

KURAMSAL ÇERÇEVE İLE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde; öncelikli olarak baba katılımı kavramı, baba katılımının boyutları, baba katılımını etkileyen faktörler, baba katılımının çocuk gelişimine etkisi ve baba katılımı ile ilgili çalışmalara yer verilmiştir. Ardından babalık rolü algısı, ebeveynlik stresi ve psikolojik iyi oluş ile ilgili bilgiler yer almaktadır.

2.1. Baba Katılımı

TDK (2020) baba kavramını, “Çocuğun dünyaya gelmesinde etken olan erkek, çocuğu olmuş, erkek, peder” biçiminde tanımlamaktadır. Bireylerin bebeklik, ergenlik ve yetişkinlik dönemlerinde sosyal, duygusal ve bilişsel olarak iyi olmalarında baba sevgisi ve yakınlığı önem taşımaktadır (Erdoğan, 2004). 0-1 yaş aralığının çocuk gelişiminin temelini oluşturduğu ve ebeveyn ilişkisinin bu dönemde oldukça önemli olduğu vurgulanmaktadır (Nyström ve Öhrling, 2003). Bu süreçte çocuk yaşam boyu babanın etkin katılımına, ilgisine ve yol gösterici olmasına gereksinim duymaktadır (Steinberg ve ark., 2000). Bu gereksinim, çocuğun gelişimini sağlıklı bir biçimde tamamlaması için ebeveynlerin önemli işlevleri olduğunu vurgulamaktadır. Babanın çocuğuna güven sağlaması ve ona duyarlı yaklaşmasıyla birlikte baba-çocuk ilişkisi güçlenmektedir. Aynı zamanda baba, çocuğun gelişim dönemine uygun davranışlar sergilediğinde çocuğun olumlu davranış becerilerinde artış görülmektedir (Kandır ve Alpan, 2008). Ayrıca, çocuğun yaşamında babanın yer alması, olumlu akran ilişkisi (Updegraff ve ark., 2001), akademik başarı (Amato ve Gilbreth, 1999), duygusal düzenleme (Cabrera ve Bradley, 2012), dil gelişimi (Lamb, 2010) ve daha az suça yönelme (Carlson, 2006) gibi alanlarda fayda sağlamaktadır. Babanın çocuğuyla güvenli bağ kurması, ilgilenmesi ve birlikte vakit geçirmesi çocuğun gelişimi boyunca sürmektedir. Çünkü ebeveyn-çocuk ilişkisi zamanla güçlenerek etkisini gösteren bir süreçtir (Başer ve Korkmaz, 2005).

Babalık kavramının tarihsel gelişimi incelendiğinde, 18. yüzyıldan günümüze kadar tanımı ve kapsamının pek çok değişikliğe uğradığı gözlenmektedir. Babalar 18. ve 19. yüzyıl arasında; “ahlak öğretici”, 19. ve 20. yüzyıl ortalarında; “evinin ekmeğini kazanan bireyler” olarak tanımlanmıştır (McBride ve McBride, 1990). 1940 yılından itibaren bu tanım; çocuğun cinsel kimlik gelişimine yardımcı olma şeklinde değişmiş, 1965 yılından günümüze kadar ise; “çocuklarına bakma” biçiminde literatürde yer almıştır (Lamb, 1975). Son zamanlarda baba

kavramı, evin geçimini sağlayan, çocuğun temel bakımı ve eğitimi ile ilgili sorumlulukları üstlenen bir ebeveyn olarak tanımlanmaktadır (Ünlü, 2010). Toplumda çocukların yaşamında sadece annelerin önemli olduğuna dair olan inanç giderek azalmaya başlamış ve babalarında gelişimsel süreç içerisinde etkisinin olduğuna yönelik araştırmalar yapılmaya başlanmıştır (Finley ve Schwartz, 2004). Günümüzde baba katılımı, babaların kişisel hedeflerinin bir parçasıdır (Lista ve Bresesti, 2020). Bu bağlamda, doğum sürecinden itibaren annenin sorumluluğunu paylaşan, çocuğun temel bakımına yardımcı olan, cinsiyeti ayırt etmeden çocukları ile eşit düzeyde ilgilenen ve oyun oynayan babaların sayısının giderek arttığı görülmektedir (Demir, 2016; Eser, 2008; Gauthier ve ark., 2004; Torres ve ark., 2017).

Baba katılımı, çocuğun eğitim yaşamında gereksinim duyabileceği materyaller konusunda bilgilendirmesi, süreç boyunca ilgili eğitimlere ve sosyal etkinliklere katılımı sağlaması, düzenlenen etkinlikler ile ilgili değerlendirme yapmalarına fırsat tanınması olarak değerlendirilmektedir. Dolayısıyla baba katılımı, babaların okul ile ilgili olumlu tutum geliştirmeleri, çocuğun gelişim alanlarına dair farkındalık kazanması ve okul ile iletişimini sürdürmesi açısından oldukça önemlidir (Friends, 2006). Pek çok baba gün geçtikçe çocuklarının gelişimi için çocuklarına daha fazla zaman ayırmakta, onlarla etkili vakit geçirmek ve ilgili baba olabilmek için eskisine oranla daha fazla çaba göstermektedirler (AÇEV, 2017). Baba ve çocuk arasında kurulan ilişkiler, babaların çocuğun bilişsel, sosyal ve duygusal gelişimindeki rolü ve bebeklerin babalara bağlanması gibi bazı etkiler baba katılımı kavramına olan ilgiyi artırmıştır (Pleck, 2010).

Baba katılımı kavramı, çocuğun yaşamında var olması, çocuğun temel gereksinimlerini karşılaması, maddi ve manevi olarak destek sağlaması, ebeveyn olarak memnuniyeti ve çocuğu ile arasında kurduğu iletişim şekli gibi çeşitli kavramlar ile birlikte tanımlanmaktadır (Downer ve ark., 2008). Buna ek olarak, baba katılımı; bir birey olarak babanın biyolojik özelliklerinden, sahip olduğu aile yapısından, çocuğun var olan mizaç özelliklerinden etkilenen ve aynı zamanda baba - çocuk arasında yaşanan etkileşim olarak da nitelendirilmektedir (Cabrera ve Bradley, 2012). Baba katılımı; disiplin, öğretme, cesaretlendirme, konuşma, ilgi ve sevgi gösterme, yetenek geliştirme, okuma, ödev desteği sağlama ve ailenin temel gereksinimlerini giderme ve babaların babalık faaliyetlerine çocuklarla katılımı olarak tanımlanır (Hawkins ve ark., 2002).

Tüm bu nedenler göz önünde bulundurulduğunda, baba katılımının çocukların yaşamındaki rolünü ve önemini değerlendirmek oldukça önemli hale gelmektedir. Literatürde

baba katılımı ve çocuk gelişimine etkilerine yönelik bulgular olmasına rağmen, babalık kavramı konusunda detaylı bir teorinin yer almadığı görülmektedir (Cabrera ve ark., 2007).

2.1.1. Baba Katılımının Boyutları

John Bowlby (1982) tarafından geliştirilen ve ebeveyn-çocuk ilişkisini inceleyen “Bağlanma Kuramı”, bebeklerin birincil bakım sağlayan ebeveyni ile (genellikle annesi) duygusal anlamda kurdukları ilişkiyi ve bakım sağlayan ebeveyninden ayrıldıklarında duygusal olarak yaşadıkları güçlüğü ele almaktadır. Annelerin yanı sıra babanın katılım sağlaması ile kurulan ilişkinin çocukla olumlu bağlanma oluşturacağı belirtilmektedir (Parke, 1981). Bowlby, biyolojik yapının bir sonucu olarak anne-bebek arasında bağın oluştuğunu belirtmiştir. Buna ek olarak, bu kuramda babaların rolünün ikinci planda ve anneyi destekleyen konumda olduğunun altı çizilmiştir (Parke, 2000). Schaffer ve Emerson’un ilk kez 1964 yılında ele aldığı bebeğin sosyal bağlanma süreci ve anne eksikliği (yoksunluğu) ile ilgili araştırmasını tamamlamasının ardından literatürde ve akademik çalışmalarda babaların ihmal edildiği dikkat çekmiştir. Araştırmada, 9 aylık bebeklerin anneden ayrılma sürecinde babaya oranla daha yoğun tepki verdikleri tespit edilmiştir (Schaffer ve Emerson, 1964). Cassidy’e (1999) göre bu kuram, baba-çocuk arasındaki güvenli bağlanmanın oluşmasını sağlamaktadır. Bağlanma kuramı, baba ve çocuk arasındaki etkileşimde babanın duyarlı ve iş birlikçi olmasının çocuk ile bir arada geçirdikleri zamanda önemli olacağını vurgularken, anne ve çocuk etkileşiminde rahatlatıcı temel bakım gereksinimlerinin daha önemli olacağını ifade etmektedir (Bretherton ve ark, 2005). Bu kuramda yaş aralığının dar bir kapsamda ele alınmasından dolayı, ebeveyn-çocuk ilişkisinin ilerleyen gelişim dönemlerindeki etkilerinin vurgulanmadığı görülmektedir. Pleck’e (2007) göre bağlanma kuramının çocukluk dönemi ile sınırlı tutulması nedeniyle, bu kuram ergenlerde ebeveyn katılımının etkilerinin açıklanması açısından yeterli bir kaynak olarak görülmemektedir.

Sigmund Freud’un çocuk ve ebeveyn arasındaki ilişkiye ait düşünceleri Bowlby’nin bağlanma kuramının temellerini oluşturmuş ve bu konuya odaklanmasını sağlamıştır (Waters ve Beauchaine, 2003). Freud, anne ve çocuk arasındaki ilişkiyi, çocuğun kişiliğinin ve sosyal ilişkisinin belirleyici faktörü olarak belirtmiştir. Baba ve çocuk arasındaki ilişkinin etkisinin ise çocuğun ilerleyen gelişim dönemlerinde ortaya çıkacağını savunmaktadır (Freud, 1996). Psikoanalitik kuramın temelini, ataerkil düşünce yapısında babaların sembolik olarak var olması ve yokluğu arasında yaşanan kaygı oluşturmaktadır. Bu kuram, babaların çocukların yaşamında sembolik olarak güçlü olmasını ele almaktadır (Freeman, 2008). Psikoseksüel

gelişim kuramında yaklaşık olarak 3 yaşında olan çocuklar Oedipus ve Elektra karmaşasını deneyimlerler. Bu karmaşa çocuğun karşı cinsteki ebeveyni ile özdeşim kurması ve kendi cinsiyetindeki ebeveynini rakip görmesi olarak açıklanmaktadır. Bu dönemde erkek çocuklar, babalarını rakip olarak görmelerine rağmen, onların sevgisine gereksinim duymaktadırlar. Baba ile özdeşim kuran çocuk, bu dönemi sağlıklı bir biçimde tamamlamaktadır (Deniz ve Yıldız-Altan, 2019).

Sosyal öğrenme kuramının öncüsü olan Bandura (1989), çocuğun rol modeli ile özdeşim kurmasının, onu gözlemlemesinin ve taklit etmesinin çocuğun sosyal gelişimini etkilemekte olduğunu vurgulamaktadır. Sosyal öğrenme kuramına göre babalar, nasıl baba olacaklarını kendi rol modelleri ile etkileşim sağlayarak öğrenirler (Parke, 2000). Bu bağlamda, çocuğun cinsel kimlik gelişim sürecinde babayla kurduğu ilişkinin cinsiyet rollerinde faydalı olduğu savunulmaktadır (Starrels, 1994). Sosyal öğrenme kuramı baba katılımı açısından ele alındığında, babaların erkek çocuklarının ilerideki ebeveynlik davranışlarını etkilediği ifade edilmektedir.

Bronfenbrenner'in (1979) ekolojik sistemler kuramına göre, çocuğun gelişim sürecinde etkisi olan bireylerin, birbirleriyle etkileşimine odaklanan bir çevresel sistem vardır. Teori, çocuğun çevresini; mikrosistem, mezosistem, ekzosistem, makrosistem ve kronosistem olacak biçimde beş farklı sisteme ayırır. Mikrosistem, çocuğun etkileşim kurduğu aile, arkadaş ve okul çevresinden oluşmaktadır. Mezosistem, çocuğa yardımcı olmak için bireylerin bir arada olduğu bir sistemdir. Okulda aile katılımının sağlanması mezosisteme örnek olarak verilebilir. Ekzosistem, çocuğun yaşamında doğrudan temas halinde olmayan fakat mikrosistemin bir üyesi olan bireyin üzerinde etkisi olan bir parçasıdır. Ebeveynin yoğun çalışma koşullarına sahip olması ve dolayısıyla bu durumun çocuğun yaşamına etki etmesi ise ekzosisteme örnek verilebilir. Makrosistem, çocuğu olumlu ya da olumsuz etkileyebilecek, kültürel, coğrafi ve ekonomik koşulları kapsayan daha geniş bir çevreden oluşmaktadır. Bu anlamda çevre, çocuğun davranışlarını belirlemede önemli bir role sahiptir (Duy, 2021). Kronosistem ise, sistemler arasındaki tarihsel değişimi ve aynı zamanda çocuğun gelişimsel değişimini ele almaktadır (Pleck, 2010). Ekolojik sistem kuramı baba açısından değerlendirildiğinde, ebeveynlerin ailedeki rolleri, çocuğun eğitim yaşantısında gereksinimlerin belirlenmesi ve davranışlarının anlam kazanmasında önem taşımaktadır. Pleck'e (2010) göre, mikrosistemde çocuğun ihtiyaçlarının karşılanması, çocuğun gelişimini büyük ölçüde desteklemektedir. Bu yüzden çocuğun yaşam alanlarında babanın olması oldukça önemli olmaktadır.

Baba katılımının tanımı ile ilgili literatürde doğrudan net bir bilgiye ulaşılamamasına rağmen (Cabrera ve Bradley, 2012; Parke, 2000), araştırmacılar tarafından bazı boyutlar kapsamında (Cabrera ve ark., 2007) farklı biçimlerde değerlendirilebilen bir model yer almaktadır.

Lamb ve arkadaşlarının (1987) ortaya koyduğu üç boyutlu baba katılımı modeli, araştırmacılara baba katılımı konusunda yol göstermektedir. Bu modelin babalık rollerini inceleyen araştırmacılar için alan yazında önemli ve etkin bir kaynak olduğu ifade edilmektedir (McBride ve ark., 2005). Bu araştırmada baba katılımını kavramsallaştırmada öncü olan Lamb ve arkadaşlarının (1987) kavramları vurgulanacaktır.

Lamb ve arkadaşlarına (1987)'e göre baba katılımı üç önemli boyuttan oluşmaktadır. Bunlardan ilki “etkileşim”, ikincisi “ulaşılabilir olma” ve üçüncüsü ise “sorumluluk” tur. İlk boyut olan etkileşim, çocukla bireysel olarak paylaşılan tüm zamanı kapsamaktadır. Çocuk ve babanın birlikte etkinlikte yer alması, oyun oynaması, eğitim yaşamında ve temel bakım ihtiyaçlarında rol oynaması gibi ortak etkinlikler etkileşim boyutunu oluşturmaktadır. Örneğin, babanın çocuğun ödevlerine yardımcı olması, kitap okuması, temel bakımı ile ilgilenmesi ya da birlikte oyun kurması ve oynaması gibi. Pleck (2010), Lamb ve arkadaşları (1987) etkileşim boyutunda babanın çocuğu ile geçirdiği zaman miktarına yoğunlaşmıştır. Lamb ve arkadaşları (1987), baba ve çocuğun kurduğu etkileşimde dolaysız ilişki kurulduğunu öne sürmüş ve bu kavramı günümüzde daha yaygın kullanılan “doğrudan temas” kavramı olarak yeniden tanımlamıştır.

İkinci boyut ulaşılabilir olma ise, fiziksel ve psikolojik olarak babanın varlığının olması olarak açıklanmaktadır (Lamb ve ark., 1987). Bir diğer anlamıyla, baba ve çocuk arasında doğrudan etkileşimin olmadığı zamanlarda dahi, çocuğun babaya ulaşma olanağına sahip olması olarak tanımlanmaktadır (Charnov ve ark., 1985). Son olarak, babanın çocuğun yaşamında iyi olma halini desteklemesi ve temel bakımından sorumlu olması ise sorumluluk boyutu olarak değerlendirilmektedir (Lamb, 1987). Çocuğun yaşamında belirli görevleri planlaması, düzenlemesi ve yerine getirmesi (okul içi etkinliklerin zamanını takip etmesi, doktora götürülmesi, veli toplantılarına katılım sağlaması) sorumluluk boyutunda önemli rol oynamaktadır.

Lamb ve arkadaşlarının (1987) baba katılımı üzerine yaptığı tanımlardan sonra, Palkovitz (1997) baba katılımını, baba ve çocuk arasındaki ilişkinin bir parçası olarak ele alınması gerektiğini savunmuştur. Bilişsel, duyuşsal ve davranışsal alanlarda baba katılımı

kavramsallaştırılmış ve çocuğun gelişiminde önemli etkiye sahip 15 ana kategori olduğu ileri sürülmüştür (Palkovitz, 1997). Babaların çocukların yaşamına katılım göstereceği 15 kategori; iletişim, izleme, öğretme, günlük işler, temel bakım verme, düşünme süreçleri, paylaşılan ilgiler, ulaşılabilirlik, planlama, çocukla ilişkili bakım ve onarım, paylaşılan aktiviteler, gelir sağlama, koruma, duygusal yakınlık ve duygusal destek olacak şekilde listelenmektedir.

Pleck (2010) tarafından baba katılımının incelendiği bir başka modelde literatürde yer almaktadır. Bu model, daha önce bahsedilen Lamb ve arkadaşlarının (1987) ortaya koyduğu modelin yenilenmiş versiyonunu kapsamaktadır. Lamb ve arkadaşlarının geliştirdiği modele karşılık, Pleck (2010) baba katılımının etkileşim, ulaşılabilirlik ve sorumluluk boyutlarının bazı sınırlılıklara sahip olduğunu belirtmiştir. Örneğin baba ile çocuk arasında geçen süreyi içeren etkileşim boyutu, babanın katılımını tam olarak açıklayamamaktadır. Bunun nedeni, babanın çocuğu ile birlikte olması ve onunla vakit geçirmesi her zaman olumlu ve etkili sonuçlar ortaya çıkarmayabileceğidir. Belirli durumlarda babanın çocuğu ile yoğun vakit geçirmesi ilişkilerinin ve çocuğun benlik saygısını olumsuz etkilenmesine neden olabilmektedir (Pleck, 2012). Bu nedenle Pleck (2012), etkileşim boyutu yerine, olumlu etkileşim etkinliği olarak değiştirilmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Buradan hareketle baba katılımı boyutları yenilenmiştir. Pleck'in modelinde baba katılımı üç ana boyut ve ek olarak iki yardımcı boyutu içermektedir. Ana boyutlar, olumlu etkileşim etkinlikleri sıcaklık-duyarlık ve kontroldür. Babanın çocukla birlikte değil, çocukla ilgili sosyal ve maddi bakım ve süreç sorumluluklarını kapsayan boyut ise yardımcı boyutlardır. Revize edilen modelde olumlu etkileşim etkinlikleri, sıcaklık ve duyarlılık boyutu, ilk modelde yer alan etkileşim boyutunu karşılamakta iken, kontrol boyutu ise ilk modeldeki sorumluluk boyutuna denk gelmektedir. Pleck'in (2010) geliştirmiş olduğu yardımcı boyutlar, ilk modeldeki sorumluluk boyutunun kapsamlı versiyonu olarak literatürde yer almaktadır. Tüm bu gerekçelerle, revize edilmiş model, Lamb ve arkadaşlarının modelindeki baba katılım boyutlarının daha kapsalı bir biçimde detaylandırması yönüyle farklılaşmaktadır (Pleck, 2010).

2.1.2. Baba Katılımını Etkileyen Faktörler

Çocuğun gelişim sürecinde babanın doğru tutum ve davranışlara sahip olması oldukça önemlidir. Baba katılımı ailesel, çevresel, kültürel ve bireysel etmenlerden etkilenmektedir. Literatürde, ebeveyn ve çocuğun bireysel özelliklerini ve birbirleriyle ilişkilerini inceleyen pek çok çalışma yer almaktadır. Aynı zamanda babanın inanç ve tutumlarını etkileyebilecek kültürel faktörleri ve bunların baba katılımıyla ilişkisini inceleyen çeşitli araştırmalar da

bulunmaktadır. Çeşitli değişkenlerle birlikte baba katılımını araştıran çalışmalar incelendiğinde pek çok faktörün baba katılımını etkilediği gözlenmektedir (Özgündüz, 2015).

2.1.2.1. Ebeveynlik Rolüne İnanç

Babaların ebeveynlik görevlerine dair kendilerine inançları, babalık yapabilecek fiziksel beceri ve yöntemleri bilmesi ebeveynlik rolüne inanç olarak dile getirilmektedir (Corey ve Morris, 2002). Babanın çocuğunun gelişim süreci üzerinde önemli bir rol oynaması ve babanın da anne kadar çocuğun yaşamında sorumluluklara sahip olması gerektiğine inanması, babanın çocuğun hayatında daha yüksek oranda katılım göstermesi ile ilişkilidir (Kwok ve Li, 2015). Ek olarak, babalar çocuk bakımı konusunda eşleri tarafından desteklendiği zaman, kendilerine güvenen ve çocuklarıyla ilgili sorumluluklarında hoşnutluklarını daha çok dile getirmektedirler (Makusha ve Richter, 2016). Çocuk bakımında kendini yeterli bulmayan babalar, her ne kadar baba katılımında istekli olsalar da yavaş yavaş başarılı olamadıklarını düşünerek vazgeçme eğiliminde olduklarını belirtmektedirler (Çıldır, Karakoç ve Karaca, 2014).

Araştırmalar, babaların çocuklarının eğitim süreçleri ile ilgili sorumluluk taşıdığını ve akademik olarak katılmaları gerektiğine dair inançları olduğu belirtilmektedir (Chrispeel ve Rivero, 2001). Deslandes ve Bertrand'a göre (2005), babanın eğitim ile ilgili sorumluluğu azaldıkça ve bunun kendi sorumluluğu olmadığını düşündükçe, çocuğun yaşamında baba katılımı giderek azalmaktadır. Babaların algıladıkları katılımın incelendiği bir çalışmada, babaların çocukları ile birlikte yoğun olarak sürdürülen etkinliğin, oyun oynama olduğu bulgusu ortaya çıkmıştır (Güven, 2019). Bunun yanı sıra, çocukları ile nitelikli zaman geçirme algılarına dair babaların görüşlerinin ele alındığı bir araştırmada, oyun oynama, markete gitme, dışarıda vakit geçirme, boyama çalışması ve birlikte ödev yapmanın kaliteli zaman sağladığını ifade etmişlerdir (Törkoğlu ve ark., 2013). Babaların algıladıkları katılım alanının ve düzeylerinin çocuğun yaşamı için önemli olduğu düşünülmektedir. Bu nedenle, araştırma kapsamında babaların algıladıkları katılıma hangi düzeyde katılım sağladıklarını belirlemek amaçlanmıştır.

2.1.2.2. Ebeveynlik Tutumu

Ebeveynlik tutumu, ebeveynlerin çocuklarını kontrol etme ve sosyalleştirme girişimlerindeki var olan farklılıkları açıklayan bir kavram olarak tanımlanmaktadır (Baumrind, 1971). Baba katılımında, babanın bir ebeveyn olarak sergilediği tutumun etkili olduğunu ileri süren çalışmalar bulunmaktadır. Koruyucu ve demokratik ebeveyn tutumuna

sahip olan babalar, otoriter tutuma sahip olan babalara göre daha fazla katılım sağlamaktadırlar (Sımsıkı, 2011). Babalar, ebeveynlik becerileri açısından yeterli düzeye sahip olduklarını düşündüklerinde, babalığa yönelik karşılaşılabilecek sorunlarla baş edebilecekleri konusunda kendilerine daha fazla güvenme eğilimindedirler (Kwok ve Li, 2015).

2.1.2.3. Baba Olma Yaşı

Baba olma yaşının, baba katılımına etkisine ait sonuçların literatürde tartışmalı olduğu görülmektedir. Bazı araştırmalarda, ileri yaşta yaşta baba olan erkeklerin, erken yaşta baba olanlara göre çocuklarının yaşamına daha çok katılım sağladıkları sonucuna ulaşmışlardır (Cooney ve ark., 1993; Saleh ve Hilton, 2010; Şahin ve Demiriz, 2014). Geç yaşta baba olmanın planlı olduğu düşünülmektedir. Ebeveyn olma düşüncesi için kendilerini hazır hissetmeyen ailelerde çocuk sahibi olmak, katılımı güçleştiren bir etmen olarak değerlendirilebilir. Aile için anne ve baba olma kararının planlı olması, babanın baba olmaya karşı olumlu bir bakış açısına sahip olmasını ve dolaylı yoldan baba katılımını desteklemektedir (Cabrera ve ark., 2000). Bunun yanı sıra, Ünlü'nün (2010) ele aldığı bir araştırmada, genç yaşta baba olanların baba katılımını daha çok gerçekleştirdikleri bulgusunu ortaya çıkarmaktadır. Bulguların çelişkili olduğu literatürde, İzci'nin (2013) çalışmasında babanın katılımı ile babanın yaşı arasında bir ilişki olmadığı görülmektedir. Bu bulgular ışığında, baba olma yaşının baba katılımını nasıl etkilediğine ilişkin verilerin yetersiz olduğu düşünülmektedir.

2.1.2.4. Çalışma Yeri ve Koşulları

Babaların katılımının niteliğinin, iş stresi, çalışma saatleri, çalışma takvimi ve iş çatışması gibi iş alanındaki çeşitli faktörlerle ilişkili olduğu bilinmektedir. Daha yüksek düzeyde iş stresi yaşayan babaların, işyeri ortamından kaynaklanan olumsuz duygular nedeniyle evlerinde çocuklarıyla daha az ilişki içinde oldukları saptanmıştır (Repetti, 1994). Babaların katılımı, çalışma saatlerinin düzenli veya düzensiz olup olmadığı ve hafta sonları çalışıp çalışmadıkları gibi durumlar çalışma programlarıyla da ilgilidir (Ahn, Le ve Lee, 2013). Düzenli mesai saati olan babaların katılımı etkin olurken, düzensiz çalışma saatleri olan babaların, ebeveynlik davranışlarının olumsuz yönde etkilendiği bilinmektedir (Dubowitz ve ark., 2001). Bunların aksine, bazı babalar düzensiz çalışma saatlerinin esneklik sağladığını ve çocuklarıyla vakit geçirmek için bu durumdan etkili bir biçimde yararlandıklarını vurgulamaktadırlar (Mills ve Taht, 2010).

2.1.2.5. Çocuk Sayısı, Çocuğun Yaşı ve Cinsiyet

Yapılan pek çok araştırmada, babanın sahip olduğu çocuk sayısı ve çocuk yaşının babanın katılımına olan etkisi incelenmiş ve birkaç araştırmada yaşı küçük çocuğa sahip olan babaların, baba katılım seviyesinin daha yüksek olduğu bulunmuştur (De Luccie, 1995; Rienks ve ark., 2011; Gracia, 2014). Bunun aksine, çocuk yaşı ve baba katılımı arasında herhangi bir ilişkinin olmadığını belirten çalışmalarda yer almaktadır (Bruce ve Fox, 1999; Hofferth, 2003; Ünlü, 2010).

Araştırmacılar, babanın katılımını etkileyen faktörlerden birinin de çocuğun cinsiyeti olabileceğinin vurgusunu yapmışlardır. Yapılan çalışmalarda, erkek çocuklarda baba katılımının kız çocuklara göre daha yüksek oranda olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Yeung ve ark., 2001; Harris ve Morgan, 1991). Öğüt (1998) ele aldığı bir çalışmada, babaların kız ve erkek çocuklarına adil bir biçimde zaman ayırdığını fakat sürdürülen iletişimde bazı farklılıklar olduğu dile getirmiştir.

2.1.2.6. Sosyoekonomik Düzey

Baba katılımını kolaylaştıran ya da güçleştiren faktörlerden biri sosyoekonomik düzeydir. Örneğin, düzenli ekonomik gelire sahip olmayan ailelerin, çeşitli etkinliklere, organizasyonlara katılımı maliyetleri açısından değerlendirildiğinde baba katılımı olumsuz etkilenebilir ve kısıtlanabilir. Bu konuda yapılan çalışmaların birinde, ayrı yaşayan ve sosyoekonomik düzey açısından daha iyi koşullara ve yüksek gelire sahip olan babaların, çocuklarının yaşamına daha fazla katılım sağlamakta olduğu sonucu ortaya koymuştur (Perry, 2009; Yogman, Kindlon ve Earls, 1999).

2.1.3. Baba Katılımının Çocuk Gelişimine Etkisi

Baba katılımı ve çocuğun sosyal, duygusal ve bilişsel açıdan gelişiminin ilişkili olduğu çeşitli araştırmalar literatürde yer almaktadır. Day ve Lamb (2004) tarafından yapılan araştırmaya göre, babaların aile içindeki sürece katılımları, çocukların fiziksel, bilişsel, ekonomik ve psikolojik iyi oluş halleri açısından etkisini gösteren önemli bir konu olmuştur. Günümüzde baba katılımının ve çocuğun gelişim düzeyindeki rolünün, bireysel, ailesel ve bağlamsal (sosyo-ekonomik durum, kültürel beklentiler, vb.) etmenlerden etkilenen karmaşık bir yapı olduğundan bahsedilmektedir (Erikson ve ark., 1998). Bazı araştırma sonuçlarına göre, sürdürülen baba-çocuk ilişkisinin, çocuğun psikolojik olarak uyum (Veneziano ve

Rohner, 1998) ve sosyal yetkinlik (Torres ve ark., 2014) alanlarında önemli etkileri olduğu bulgularını ortaya koymaktadır.

Babanın çocuğuna karşı ilgili olması, çocuğun sosyal ve duygusal gelişim alanı açısından olumlu davranışlar sergilemesinde kritik bir role sahiptir. Çocuğun, babası ile kurduğu iletişimde olumsuz duygu, düşünce ve davranışlarının düzenlenmesi ve olumlu benlik algısının gelişmesi oldukça önemlidir (Sorakin, 2019). Aynı zamanda çocuğun doğduğu andan itibaren babası ile arasında oluşan güven duygusu, çocuğun akademik başarısının artmasında önemli bir etken olmaktadır (Davidov ve Grusec, 2006). Babaların oyun yoluyla çocukların yaşamına katılması, erken ve orta çocukluk döneminde baba-çocuk ilişkisi üzerine yapılan çoğu araştırmanın odak noktası olmuştur. Yapılan bir çalışmada, bebeklik döneminde baba katılımı sağlandığında, 9 yaşına gelen çocuğun ebeveynleri bebeklik döneminde oyun oynamayan, iletişim kurmayan ve onlarla ilgilenmeyen ebeveynlerin çocuklarına göre daha az oranda zihinsel sağlık semptomlarına sahip olduğu ortaya çıkmıştır (Boyce ve ark., 2006). Çocukların cinsiyete yönelik roller kazanmasında özdeşleşme (Aktaş, 1993) önemli olurken; kişilik gelişim sürecinde babaların son derece önemli etkileri olmaktadır (Mussen ve Distler, 1960).

Baba katılımı, çocukların tüm sosyal becerileri ile pozitif ilişkilidir (Stolz, Barber ve Olsen, 2005). Bu durum çocuk gelişiminde ilk dönemlerde görülmeye başlamaktadır. Bir grup araştırmacının yaptığı bir çalışmada, babaların çocuk bakımına katılımında çocukların üç yaşında pro-sosyal davranış gelişimi üzerinde doğrudan etkisi olduğu bulunmuştur (Kato ve ark., 2002). Sonuç olarak, baba katılımının, çocukların güvenli bağlanmasına önemli ölçüde katkı sağladığı söylenebilir.

Diğer taraftan babaların çocukların davranışları ve gelişim alanları üzerindeki etkilerini özellikle baba yoksunluğu ile ilgili alanyazın çalışmalarında incelemek mümkündür. Baba yokluğu ve yoksunluğunun çocukların kaygı düzeylerini arttırdığı (Özdal ve Aral, 2005) ve sosyal – duygusal gelişim alanlarını olumsuz bir biçimde etkilediği göstermektedir (Shinn, 1978). Çocukların ruh sağlığı, akademik alandaki ve arkadaşlık ilişkilerindeki beceriler, babaları ile kurdukları ilişkiler tarafından etkilenmektedir (Rosenberg ve Wilcox, 2006). Çocuk gelişiminde, olumlu davranışların kazandırılmasında baba katılımının önemli bir rol oynadığı bilinmektedir (Coltrane, 1990). Bununla birlikte, baba katılımının çocuğun olumsuz davranışlarına karşı önleyici ve koruyucu bir faktör olarak rol üstlendiği belirtilmektedir

(Kuzucu ve Özdemir, 2013). Bütün bunlar göz önünde bulundurulduğunda baba katılımının, çocuğun gelişimine pek çok farklı gelişim alanında katkı sağladığı düşünülmektedir.

Babalık ve baba katılımı üzerine yapılan araştırmaların ve incelenen konuların giderek arttığı görülmektedir. Sonuç olarak, yapılan araştırmalar göstermektedir ki; babalar okulda düzenlenen etkinliklere katılım sağladıklarında hem çocukları ile daha etkili ilişkiler kurabilmekte ve hem de onları daha iyi anlayabilmektedirler. Kadınların günlük yaşam alanlarında daha çok yer alması ve toplumsal cinsiyet rollerindeki net sınırların kalkması ile birlikte anne - babanın çocuğun yaşamındaki rolleri değişmeye başlamış ve bu sayede babalık ve baba katılımı kavramları daha önemli hale gelmiştir (Zeybekoğlu, 2013). Baba katılımı çalışmaları incelendiğinde, çocuğun gelişimsel dönem özelliklerinin altı çizilerek, okul öncesi dönem çocukları için baba ve çocuğun katıldığı aktivite biçimleri ve yoğunlukları dikkate alınırken, ergenlik dönemindeki çocukların sadece babanın var olmasının oluşturduğu duygusal anlamda desteğin dikkat çektiği vurgulanmaktadır (Karabulut, 2017).

Genel olarak baba katılımı değerlendirildiğinde babalar çocuklarının yaşamına dahil oldukları zaman, çocukları ile daha olumlu ilişkiler kurabildikleri, sosyal, duygusal ve akademik gelişim alanlarında etkili sonuçların gözlemlediği, çocuklarını daha iyi anlamakta ve çocukları ile beklendik düzeyde olumlu bir iletişim halinde olabildikleri görülmektedir.

2.1.4. Baba Katılımı İle İlgili Yapılan Araştırmalar

Sınırlı sayıda literatür olmakla birlikte baba katılımı ile ilgili anne-babalar ile ve sadece babalar ile yürütülen çalışmalar aşağıda sunulmuştur.

2.1.4.1. Yurtdışında Yapılan Araştırmalar

Margaria (2021) tarafından yürütülen araştırmada, farklı sosyoekonomik düzeye sahip babaların, baba katılımının incelenmesi amaçlanmıştır. Babalık rolü algısının ve içinde bulunulan kültürün baba-çocuk ilişkisinde etkili olduğu ancak sosyoekonomik düzeyin baba katılımında etkili olmadığı ortaya konmuştur. Ayrıca babanın çalışma saatleri ise baba katılımını etkileyen faktör olarak değerlendirilmiştir.

Hwang (2018) tarafından, sosyoekonomik düzeyi düşük olan babaların öz yeterliği ile baba katılımı arasındaki ilişkinin değerlendirildiği araştırmada, yaklaşık 8-11 aylık çocuğu bulunan babaların öz yeterliği ile baba katılımları arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğu bulunmuştur. Buna göre, babaların öz yeterlik düzeyleri arttıkça çocuklarının temel bakımlarına katılımlarının arttığı belirtilmektedir.

Norman ve Elliot (2015), çocuğun temel bakımı ve ev işlerine katılım açısından anne ve babanın baba katılımına yönelik görüşlerini aldıkları araştırmada; babanın eğitim düzeyi, çalışma saatleri, eşin çalışma durumu ve babalık rol algısı değişkenlerinin, baba katılımı ile ilişkili olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

Jones ve Mosher (2013), Haziran 2006 ve 2010 yılları arasında, çocukları ile birlikte ve ayrı yaşayan babaların baba katılımlarını incelemeyi amaçlamışlardır. Araştırmanın sonuçlarına göre, 0-5 yaş aralığında çocuğu ile birlikte yaşayan babaların %96'sı çocukları ile yemek yediklerini, %96'sı oyun oynadıklarını, %90'ı temel hijyen bakımına yardımcı olduklarını ve %60'ı ise hikaye okuduklarını ifade etmişlerdir. Çocukları ile ayrı yaşayan babaların %30'u yemek yediklerini, %39'u gün aşırı oyun oynadıklarını ve %31'i ise temel bakım sağladıklarını ve %23'ü ise hikaye okuduklarını dile getirmiştir. Bunlara ek olarak, 5-1 yaş aralığında çocuğu olan babalar ise, çocukları ile beraber günlük yaşam hakkında sohbet etme, yemek yeme, akademik derslerine yardım etme, arkadaşlık ilişkileri ile ilgili sohbet etme aktiviteleri yaptıkları sonucuna ulaşmıştır.

Castillo, Welch ve Sarver (2010), 0-2 yaş aralığında çocuğu olan babaların, baba katılımını etkileyen demografik değişkenler ile ilgili bir araştırma yürütmüşlerdir. Babalar çocuğun gelişimine, oyun oynama, tekerleme söyleme, hikaye okuma, eğlenme ve uyku öncesi hazırlıklar şeklinde katkı sağladıklarını belirtmişlerdir.

Mehall ve arkadaşları (2009) tarafından yapılan araştırmada, babaların çocuk bakımlarına katılımları ve eşlerin evlilik doyumu arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmıştır. Tek çocuğa sahip babaların çocuğun temel bakım uygulamalarına katılımlarının, birden çok çocuğu olan babalara göre daha fazla olduğu bulunmuştur.

Nkwake (2009) tarafından ele alınan bir araştırmada, babaların çocuğun temel bakım sorumluluğuna katılım gösterdiği durumların incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmanın sonucunda, babaların eğitim düzeyi ve çocuk bakımına katılımı arasında anlamlı bir farklılığın olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Ayrıca babaların eğitim düzeyinin artması ise baba katılımını arttırmaktadır.

Williams (2009) düşük gelire sahip babaların, babalık sorumluluğunu ve baba katılım düzeyini yordayan etkenlerin incelendiği çalışmada, yüksek gelire sahip ve çocuğu ile birlikte yaşayan babaların, düşük gelire sahip olan babalara göre daha çok sorumluluk sahibi oldukları sonucunu saptamıştır. Neville ve Parke'nin (1997) araştırmasında, 3-5 yaş aralığında çocuğu

olan genç ve yaşça olgun babaların çocukları ile oynadıkları oyun modellerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Genç babaların çocuklarıyla genellikle fiziksel etkinlik ağırlıklı oyunları tercih ettikleri görülürken, yaşlı babaların ise sözel iletişim ağırlıklı oynanan oyunları tercih ettikleri ortaya çıkmıştır.

Allen ve Dally'nin (2007) baba katılımını inceledikleri araştırmada, babanın çocuklarının bakımı ile yakından ilgilenmesi, çocuklarının güvenli bağlanma göstermesine, ilişkisinde daha ilgili ve destekleyici tutum sergilemesine neden olmuştur. Çocuğun eğitim yaşamı ile ilgilenmesi, çocukların akademik ve sosyal gelişim alanlarını olumlu yönde etkilemiş ve çocuğun daha iyi bir başarıya ulaşmak için daha çok çaba sarf ettiği sonucunu ortaya çıkarmıştır.

Masciadrelli, Pleck ve Stueve (2006) babaların, öz babalarını ve çevredeki diğer rol modellerini nasıl algıladıklarını inceledikleri araştırmada, katılım düzeylerini de ölçmeyi amaçlamışlardır. Yüksek katılım gösteren babalar, düşük katılım gösteren babalara göre etkin rol modeli olarak yaklaşık olarak aynı yaşta olan akran babalardan söz etmekte oldukları sonucu ortaya çıkmıştır. Buna göre, kendi babalarını ve eşlerini daha az rol model olarak ifade etmektedirler.

Jacobs ve Kelley (2006), baba katılım düzeyi ve baba katılımını etkileyen değişkenlerin incelendiği bir araştırmada, 1-4 yaş aralığında çocuğa sahip olan ve evli çiftlerle çalışmışlardır. Araştırma sonucunda, baba katılımının artmasında babaların evlilik doyumu, ebeveynlerin çalışma saati ve yetkinliğinin belirleyici olduğu saptanmıştır.

Nelms (2004), destekleyici ve geliştirici babalık rolünün çocuklar üzerindeki etkisini incelediği araştırmada, çocukları ile iletişim kuran, onlara rol model olan ve yaşamlarına katılım sağlayan babaların çocuklarının bilişsel, sosyal, duygusal ve cinsel kimlik gelişimini olumlu yönde etkilediği sonucuna ulaşmıştır.

McBride, Schoppe ve Rane (2002), ebeveynlerin, çocuklarının mizaçlarını algılamaları, ebeveynlik streslerini ve çocuğun etkinlikliklerine katılım sıklıkları arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Sosyal olma düzeyi daha düşük olan kız çocuklarının babaları, sosyal olma düzeyi yüksek olan kızların babalarına göre daha az katılım sağladığı görülürken, erkek çocukların sosyallik düzeyi açısından baba katılımında bir fark olmadığı bulunmuştur. Buna göre, daha fazla sosyal olan kızların babalarının baba katılımının daha çok olduğu ve çocuklarının özelliklerinin baba katılımını etkilediği sonucuna ulaşılmıştır.

Baba katılımını etkileyen değişkenlerin incelendiği bir araştırmada (Sanderson ve Thompson, 2002), babanın çocuk bakımı ile ilgili algıladığı yeterlilik düzeyinin, babanın çocuğun yaşamına katılımında etkili olduğu saptanmıştır. Buna ek olarak, babanın algıladığı sorumluluk, cinsiyet rol algısı ve çocuk temel bakımına yönelik sahip olduğu beceri baba katılımını etkilemektedir.

Yurtdışında yapılan araştırmalar özetlenecek olursa, baba katılımı ile ilgili, çocuk bakımı ile ilgili yeterlilik düzeyi (Sanderson ve Thompson, 2002), sosyoekonomik düzey (Margaria, 2021; Williams, 2009), özyeterlilik (Hwang, 2018), ebeveynlik stresi (McBride, Schoppe ve Rane, 2002), ebeveynlik tutumu (Nelms, 2004), çocuk bakımına katılım düzeyi (Allen ve Dally, 2007; Norman ve Elliot, 2015; Mehall ve ark., 2009; Nkwake, 2009), evlilik doyumu ve ebeveynlerin çalışma saatleri (Jacobs ve Kelley, 2006), rol modellerini algılama (Masciadrelli, Pleck ve Stueve, 2006), oyun modelleri (Castillo, Welch ve Sarver, 2010; Neville ve Parke, 1997) ve çocukları ile birlikte ve ayrı yaşayan babalar (Jones ve Mosher, 2013) ile ilgili çalışmaların olduğu görülmektedir.

2.1.4.2. Türkiye’de Yapılan Araştırmalar

Yapılan araştırmalar incelendiğinde, babaların çocuğunun yaşamına, gelişimine ve eğitim-öğretim hayatına katılımının sadece baba ve çocuğa değil, aynı zamanda tüm aile üyelerine katkı sağladığı ifade edilmiştir (Kuzucu, 2013). Bu bağlamda baba katılımı çalışmaları oldukça değerli ve önemli bir konu haline gelmiştir. Alanyazında çocuğun gelişiminde annenin etkisine ilişkin çeşitli araştırmalar yer alsa da babalar ve çocukların iletişimi, etkileşimi ve babanın çocuğunun yaşamına katılımı üzerine yeterli sayıda çalışma olmadığı bilinmektedir (Özdemir, 2018; Taşkın, 2011).

AÇEV (2017) tarafından 1996 yılından beri uygulanan Baba Destek Programı (BADEP) Türkiye’de önemli araştırmaların başında yer almaktadır. Programın amacı, çocuğun gelişim alanlarıyla ilgili babaları bilgilendirerek, baba katılımının önemini ve kendi rollerini fark etmelerini, sorumluluklarını yerine getirmelerini sağlamaktır. Böylece, babaların bilinçlenmesi sağlanarak, baba-çocuk ilişkisinin etkililiğinin artması amaçlanmaktadır. Program sonunda, babalar baba olarak çocuğun yaşamında kendi babalık rollerinin daha çok farkında olduklarını ve sergiledikleri davranışlardan daha hoşnut olduklarını ifade etmişlerdir. Anneler ise, babaların çocukları ile daha sık iletişim kurmaya başladığını, sorun çözme adımlarında daha olumlu bir tutuma sahip olduklarını, çocukların

haklarına ve özgürlüklerine özen gösterdiklerini ve ev işlerinde sorumluluk almaya başladıklarını dile getirmişlerdir.

AÇEV'in (2017) "Türkiye'de Babalığı Anlamak" başlıklı çalışması, babalığın nasıl uygulandığını, öğrenildiğini ve sonraki nesillere nasıl aktarıldığını anlamayı amaçlayan ve erkeklik ile ilişkisini analiz eden, şu anda Türkiye'deki en kapsamlı babalık araştırmaları serisinden biridir. Bu seride, "Türkiye'de Babalık ve İlgili Babalığın Belirleyicileri", "Ebeveynlik, Erkeklik ve Çalışma Hayatı Arasında Türkiye'de Babalık" yer almaktadır. Son olarak "Türkiye'de Erkeklik ve Babalık Halleri" raporu da bulunmaktadır. Ebeveynlik, Erkeklik ve Çalışma Hayatı Arasında Türkiye'de Babalık isimli raporda (Bozok, 2018) erkeklik ve babalık kavramlarının gelişimi incelenmiştir. Bu çalışmanın sonuçlarına göre, Türkiye'de babalık, yetişkinliğe geçiş olarak görülmektedir. Baba olmak, aileyi ekonomik olarak geçindirmek demektir. Dolayısıyla, evin geçimini sağlamaya çalışan baba, uzun ve yoğun çalışma koşulları sebebiyle çocuğun yaşamına katılım sağlayamamaktadır. Ayrıca babalar toplumsal cinsiyet rollerinin getirdiği bazı kalıp yargılarla ev işleri ve çocuğun temel bakımını anne tarafından yapılması gerektiğini düşünmektedirler.

Bir diğer araştırmada ise, farklı gelişim dönemlerinde "baba" kavramına ilişkin çocukların algılarını nitel olarak ortaya koymak amaçlanmıştır. İlkokul döneminde olan çocuklar için baba; sevgi unsuru olarak tanımlanırken, ortaokul döneminde olan çocuklar için; evin direği olarak tanımlanmıştır. Lise döneminde; evi geçindiren birey, üniversitede; koruyucu birey, genç yetişkinlik döneminde; bireye güven veren ve son orta yaş döneminde olan çocuklara göre ise; destek sağlayan birey olarak ifade edilmiştir (Durmuş ve ark., 2021).

Tümkaya ve Türmenoğlu (2021), ilkokul döneminde aile katılım çalışmalarına yönelik babaların görüşlerini içeren nitel bir araştırmada, babaların bu kapsamda yeterli farkındalığa sahip olduklarını saptamışlardır. Araştırmadaki bütün babalar, kitap okuyarak, çocuğunun ödevlerine destek olarak ve pek çok etkinlik yaparak aile katılım etkinliklerine dahil olduklarını belirtmişlerdir. Düzenlenen etkinliklere katılmak için özen gösteren babalar, veli görüşmelerinin artırılması, aile-okul iletişiminin daha güçlü olması, eğitimlerin planlanması ve planlanan bu eğitimlerin babanın çalışma koşullarına uygun bir biçimde düzenlenmesi gibi çeşitli önerilerde bulunmuşlardır.

Kaçan, Dönmez ve Kimzan (2020), anne ve babaların aile katılımına dair görüşlerini ele aldıkları araştırmada, her iki ebeveynin de okuldaki aile katılım çalışmalarına eşit düzeyde

katıldıkları görülürken, ev temelli katılımı annelerin daha fazla katılım sağladığı ortaya çıkmıştır. Babalar evde yapılan etkinliklere, okuldaki etkinliklere göre daha az katılmaktadırlar. Babaların annelere göre okul ve öğretmenle iş birliği sağlama düzeyinin daha düşük olduğunu tespit etmişlerdir. Aile katılım çalışmasına babanın anneye göre daha düşük olmasının sebebi olarak, ekonomik ve kültürel faktörlerin etkili olduğu ifade edilmiştir. Araştırmanın sonucuna göre günümüzde baba, temel rolü hala ailenin geçimini sağlayan ebeveyn olarak görülmektedir.

Şalcı (2020) tarafından yürütülen çalışmada, babalara yönelik uygulanan eğitim programının okul öncesindeki çocukların oyun becerilerinin gelişimi ve babalık rolü algısına arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmıştır. Sonuçlara göre, 40 baba ile yürütülen eğitim programının babalık rolünde ve çocukların oyun oynama becerilerinde olumlu yönde etkisi olduğu bulgusuna ulaşılmıştır.

Yuvacı (2019), okul öncesi dönemdeki çocukların sosyal becerileri ve davranış sorunları ile baba katılımı arasındaki ilişkiyi inceleyen bir çalışmada, baba katılımı ile çocukların davranış sorunları arasında negatif bir ilişki bulunmuştur. Araştırmanın sonucunda, baba olma yaşı, eğitim düzeyi, çocuk sayısı, çocuğun cinsiyeti, doğum sırası ve sosyoekonomik düzeyi babanın katılım derecesini etkilediği belirlenmiştir.

Baba katılımının, ebeveynlik tutumuna göre farklılaşıp farklılaşmadığını inceleyen bir çalışmaya göre (Karabulut ve Şendil, 2018), demokratik tutuma sahip olan babaların, çocuklarının yaşamında etkin rol aldıkları, aşırı koruyucu ebeveyn tutumuna sahip olan babaların, baba katılımı açısından ilgi-yakınlık boyutu ve genel değerlendirmesinde daha çok katılım sağladıkları sonucuna ulaşılmıştır. İzin verici tutumun ise, düşük ve yüksek düzeyde izin verici tutuma göre hiçbir boyut açısından farklılık göstermediği ortaya çıkmıştır. Otoriter ebeveyn tutumu düşük olan babaların, yüksek düzeyde otoriter tutuma sahip olan babalara göre, baba katılımının ilgi ve yakınlık boyutu açısından daha çok katılımcı olduğu görülmüştür.

Özyürek, Şalcı, Mamiyev, Çekiç, Sağlam ve Nazlı'nın (2018) öğretmen görüşlerini alarak baba katılımını incelediği nitel çalışmada, babaların eşlerine göre aile katılım çalışmalarına daha az katıldığı sonucuna ulaşılmıştır. Annelerin tanışma toplantıları, önemli günler etkinlikleri, yüz yüze veli görüşmeleri, sınıf içi etkinlikler ve yılsonu gösterileri gibi pek çok farklı etkinliğe katılım sağladığı ancak babaların sadece yılsonu gösterileri ve veli görüşmelerine katılım sağladığı görülmüştür. Babaların katılımlarının artması gerektiğini

düşünen öğretmenler, babaların katılımını engelleyen durumlara babanın çalışma koşulları ve annenin öncelikli katılım göstermesinden dolayı babaya gereksinim duyulmaması gibi bir algının oluştuğunu örnek vermişlerdir.

Turan (2018), 60-84 ay aralığında okul öncesinde olan çocukların baba katılım düzeyleri ve okul olgunluğu arasındaki ilişkinin incelendiği araştırmada, öğrencilerin okul olgunluğu ve baba katılımı arasında anlamlı bir ilişkinin bulunmadığını tespit etmiştir. Kız çocuğa sahip olan babaların çocuklarının temel bakımında, erkek çocuğa sahip olan babalara göre daha az rol aldıkları bulunmuştur. Ayrıca, babaların sahip olduğu çocuk sayısı arttıkça keyfi meşguliyet alt boyutunda katılımlarının azalmış olduğu ortaya çıkmıştır.

Aktaş (2017) araştırmasında, babanın eğitim düzeyi ile baba katılımının pozitif bir ilişki içerisinde olduğunu, yaşı genç olan babaların çocuklarına daha çok ilgi ve yakınlık gösterdiğini, babaların erkek çocuklarının temel gereksinimlerini karşılama konusunda daha aktif olduğunu, çocuk sayısı artmasıyla birlikte babaların katılım biçimlerinin değiştiğini ve son olarak çalışan annelerin olduğu ailelerde babaların temel bakım ile daha çok ilgilendiğini ortaya koymuştur.

Karabulut'un (2017) ergenlik döneminde çocuğu olan babaların çocuklarının bakımına katılımı ve algılanan eş destek düzeyi arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmada, baba katılımı ile takdir etme desteği alt boyutu puanı, maddi yardım ve bilgi desteği alt boyutu puanı ve algılanan eş destek ölçeği toplam puanı arttıkça, baba katılımının arttığını sonucuna ulaşmıştır. Bu bulguların literatüre olan önemli katkısı, annenin çocuk bakımında sağladığı genel desteğin baba katılımını anlamlı ve pozitif derecede yordadığı olmuştur.

Taşkın ve Erkan (2009) babalar ile psikoeğitim çalışması yürüterek, babaların 2-9 yaş aralığında çocuklarıyla ilgilenme düzeylerine ortaya çıkarmaya çalışmışlardır. Sonuç olarak, eğitim sonrasında babaların çocukları ile birlikte dışarda vakit geçirme, etkileşim kurma, yeni bir bilgi öğretme, özel zamanlarda temel günlük bakımları ile ilgilenme oranının arttığı bulgusuna ulaşılmıştır.

Tezel-Şahin ve Özbey'in (2009) yürüttüğü bir araştırmada, aile katılım çalışmasında baba katılımın giderek artması, erkek çocuklarının bilişsel gelişimleri üzerinde olumlu etkiler oluşturduğu bulunmuştur. Bu bulgu ile çocukların dil becerisi, akademik alandaki başarıları ve sosyal becerilerinde olumlu yönde etkiler saptanmıştır.

Cömert ve Güleç'in (2004) ele aldığı araştırmada, uygulanan aile katılım etkinliklerinin okul öncesi eğitim kurumlarında öğretmenler ve veliler tarafından değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Elde edilen sonuçlara göre, öğretmenler aile katılım etkinliklerini belirlerken, öğrencilerin gelişim alanı, yaş, ilgi ve ihtiyaçlarına dikkat ederek planlama yapmaktadırlar. Buna ek olarak, öğretmenler veli toplantıları düzenlemekte ve ihtiyaç duyulan konuları öğrenmek amacıyla velilere aile katılım formu göndermekte olduklarını belirtmişler. Ebeveynlerin katılım süreçleri ile ilgili olarak, öğretmenler aile katılımının beklenen düzeyde olmadığını ve genellikle babaların katılım sağlamak istemediklerini ifade etmişlerdir. Ebeveynler ise, aile katılım etkinliklerine sıklıkla katıldıklarını ve okul dışında yapılan tiyatro, piknik ve gezi etkinliklerine katıldıklarını belirtmişlerdir.

Gürşimşek, Kefi ve Girgin (2007), çocukları okul öncesi eğitim kurumlarında olan babaların, çocuklarının eğitime sürecine katılım düzeyleri ile ilişkili olduğu düşünülen çeşitli değişkenleri belirlemek ve baba katılımının desteklendiği ve desteklenmediği kurumlarda çocukları eğitim gören babaların eğitime katılım düzeyleri arasında farklılık olup olmadığını incelemişlerdir. Sonuç olarak, babaların çocukları ile geçirdikleri zaman ile eğitim sürecine katılımları arasında anlamlı bir ilişki bulunduğu ortaya çıkmıştır. Katılımın desteklendiği okullardaki babaların katılım düzey ve beklentilerinde anlamlı farklılıklar olduğu saptanmıştır.

Dinçer (2004), 3-6 yaş aralığında çocuğu olan babaların, çocuğun bakım ve eğitimine katılım durumlarını incelemiştir. Babaların çoğu temel bakıma ve eğitime katılmak istediklerini fakat yeterli zaman olmamasından dolayı katılamadıklarını belirtmişler.

Yılmazçetin (2003) tarafından yürütülen bir çalışmada, baba katılımı ve ön ergenlikte olan çocukların davranış problemleri arasındaki ilişki incelenmiştir. Babaların, çocuğun yaşamına yönelik sorumluluk alarak katılım sağladıkları görülürken, çocuğu ile birebir ve doğrudan meşgul olma boyutunda az düzeyde katılım sağladıkları sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca, eşleri çalışan babaların, çalışmayanlara göre daha fazla baba katılımı gösterdiği bulunmuştur.

Aydın'ın (2003) ele aldığı, babaların aldığı baba katılım eğitiminin baba katılım düzeylerine ve babalık rol algılarına ilişkin algılamalarına etkisinin incelendiği bir araştırmada, eğitime katılan babaların katılmayanlara göre, babalık rol algısının daha olumlu

olduğu ve çocuklarının temel bakımlarına daha çok katkı sağladıklarını bulmuşlardır. Koçak (2004) tarafından yürütülen çalışmada ise benzer bulgulara ulaşılmıştır.

Darga'nın (1999) ele aldığı bir çalışmada farklı sosyoekonomik düzeye sahip olan babaların 6, 10 ve 14 yaşlarındaki çocuklarının eğitime katılımının incelendiği araştırmada, alt ve üst sosyoekonomik düzeye sahip olan babalar ve anneler arasında çocuğun yaşı, cinsiyeti, anne babanın yaşı ve eğitim düzeyine göre anlamlı farklılıklar olduğu bulunmuştur ebeveynlerin, çocuğun eğitime katılımının, sosyoekonomik düzeye göre farklılaştığı ortaya konmuştur.

Türkiye'de yapılan araştırmalar özetlenecek olursa, baba katılımı ile ilgili, çocukların algısı ile baba kavramı (Durmuş ve ark., 2021), babanın yaşı (Darga, 1999) annenin yaşı (Darga, 1999), sosyoekonomik düzey (Darga, 1999), çocuğun cinsiyeti (Turan, 2018), eğitim düzeyi (Aktaş, 2017; Darga, 1999), babalık rol algısı (Aydın, 2003), çocuğun davranış problemleri (Yılmazçetin, 2003; Yuvacı, 2019), temel bakım ve eğitime katılma (Dinçer, 2004; Karabulut, 2017), çocuklarla geçirilen süre ve eğitim sürecine katılım (Gürşimşek, Kefi ve Girgin (2007), aile katılımı (Cömert ve Güleç, 2004; Çekiç ve ark., 2018; Kaçan, Dönmez ve Kimzan, 2020, Tezel-Şahin ve Özbey, 2009; Tümkaya ve Türkmenoğlu, 2021), psikoeğitim (Taşkın ve Erkan, 2009; Şalcı, 2020), baba destek programı (Açev, 2017) ve ebeveynlik tutumu (Karabulut ve Şendil, 2018) ile ilgili çalışmaların olduğu görülmektedir.

2.2. Babalık Rolü Algısı

Toplum tarafından oluşan beklentiler ve toplum tarafından biçilen rol olarak ifade edilen babalık rolü, aynı zamanda bireyin bu rolü üstlenme şekli olarak da tanımlanmaktadır (Rustia ve ark., 1990). Günümüzde toplumsal düzenin ve bireylerin babalık rolünü nasıl algıladığı, babalık rolünün tanımlanma biçimine ve babalık rol algısına etki ettiği söylenmektedir. Literatürde yapılan çalışmaların pek çoğunda konuların annelere yönelik olduğu görülse de günümüzde artık babaların çocuğun yaşamındaki yeri ve öneminin daha çok vurgulandığı görülmektedir (Tiedje ve Darling-Fisher, 1996). Babalık kavramı, ebeveynlerin çocuk sahibi olacaklarını öğrenmesi ile beraber başlayan ve yaşamın sonuna kadar sürdürülen bir süreç olarak ifade edilmektedir (Özkan ve ark., 2016). Babaların babalık rolü algısının incelendiği bir araştırmada, eşlerinin hamilelik sürecinin önemli bir etken olduğu ve babalığa geçişte zorlanmalarının nedeni olarak olumsuz deneyim yaşamaları olarak belirtmişlerdir (Bawadi ve ark., 2015).

Yaşam boyu devam eden bu süreçte, babalık rol algısının olumlu olması, çocuğun gelecek hayatında ve özellikle benlik gelişiminde yaşamsal bir rol oynadığı düşünülmektedir (Flouri, 2007). İlkel toplumlarda aile tanımında “annelik” kavramı ifade edilmiş ancak erkeklerin üremedeki rolü biyolojik olarak net bir biçimde tanımlanmadığından (belirsizlikten) dolayı “babalık” kavramından söz edilmemiştir. Bireylerin biyolojik babalığın ne olduğu ile ilgili farkındalık kazanmasıyla beraber, toplumda baba olmak ile ilgili güç savaşlarının ortaya çıktığı söylenmektedir. Bunun sonucunda ailesini, evini, malını korumak ve mülk sahibi olmak amacıyla erkekler, otoriter ve baskıcı bir tutum sergilemişlerdir. Babanın yaşamını sürdürme mücadelesi, çocuklarından ve ev yaşamından uzak kalmasına neden olmuştur (Pontes ve ark., 2009).

Geçmişten günümüze babalık rolünün kültürden kültüre değişiklik gösterdiği bilinse de, baba olmak bir bireyin yaşamındaki temel ve önemli rollerden biridir. Bu nedenle geçmişten günümüze aile ilişkilerini incelemek önemlidir. Gelişen kültür ve toplum yapısı ile birlikte annenin çocuğun yaşamındaki öneminin yanında, babanın babalık rolü algısı da değişmeye başlamıştır. Tarihsel olarak incelendiğinde, on dokuzuncu yüzyılda sanayileşen toplum ile birlikte babaların çalışma alanları çeşitlenmiş ve anneler ise genellikle çocuklarının sorumluluğunu almışlardır (Cooksey ve Fondell, 1996). Yirminci yüzyılın sonlarına bakıldığında ise, babaların iş yaşamında, annelerin ise çocuklarının bakımında ön planda olmaya devam ettiği gözlemlenmiştir (Ekici, 2017). Bu dönemdeki araştırmacılar, aile yaşantısında baba çocuk ilişkisinin yeterli olmadığını ve dolayısıyla çocuk gelişiminde babanın etkin rol almadığının altını çizmişlerdir (Cabrera ve ark., 2000). Geçmiş zamanlarda çocuğun disiplinini sağlamak amacıyla babalar otorite figürü olarak sembolize edilirken, günümüzde çocuklarının bedensel bakım işlerine yardım eden, beslenme gereksinimi karşılayan ve bu sorumlulukların sadece anneye ait olmadığını düşünen baba şeklinde değişmektedir.

Günümüze kadar değişen babalık rolü algısı ile beraber babalar sahip oldukları aileye ilişkin duygusal anlamda destekleyici bir rol oynamaya başlamışlar ve ilgili baba olarak değerlendirilmişlerdir (Tichenor ve ark., 2011). Babanın değişen rollerinde, çocuğun eğitimi ve iyiliği ile ilgili alınması gereken kararlara dahil olması ve çocuğun temel gereksinimlerini karşılaması gibi işlevler de yer almaktadır (Erdoğan, 2004). Baba ve çocuğu arasında olan iletişimin artması ve değişmesi ile birlikte, babanın benlik saygısı ve kendine olan güveni olumlu düzeyde etkilenmektedir (Seçer ve ark., 2007)

Eşlerin çocuğa karşı olan sorumluluklarında babadan beklentileri de babalık rol algısını etkileyen önemli bir faktör olarak değerlendirilmektedir (Flouri, 2007). Anne, babanın çocuk gelişimine olan katılımına karşı olumlu bir tutuma sahipse, babanın olumlu rol model olma algısı desteklenerek katılımı artmaktadır (Scarzello ve ark., 2016). Babalık rolü algısını etkileyen etmenlerden bir diğeri de toplumun kadınlar ve erkeklerden beklediği davranışlar olan; toplumsal cinsiyet kalıp yargılarıdır. Toplumun anne ve babaya karşı olan beklentileri ve rolleri, babalık rolü algısını değiştirmektedir (Zeybekoğlu, 2013). Babalık rolüne yönelik görüşlerin incelendiği bir çalışmada, anneler, babalık kavramını geleneksel cinsiyet rolleri kapsamında tanımlamaktadırlar (Ünal ve Kök, 2015). Annelere göre babalar, ekonomik olarak destek sağlayan, birlikte çocuğuyla zaman geçiren, çocuklara sevgi ve güven kaynağı olan bireyler olarak algılanmaktadır. Çocuk bakımının ise annenin görev ve sorumluluğunda olduğunu dile getirmişlerdir (Ünal ve Kök, 2015). Dökmen'e göre babaların, babalık rolü algısı göz önünde bulundurulması gereken önemli bir konu haline gelmektedir (2016). Geçmişten gelen sosyal ve kültürel beklentiler sadece babanın evi geçindirmesine dair iken, günümüzde bu beklenti babanın çocuğun yaşamına etkin katılmasına yönelik olmaya başlamıştır. Çocuğun eğitim yaşantısına yeterli katılımı göstermeyen baba rolü karşısında, çocuğun akademik, sosyal ve duygusal gelişim alanlarında gelişimi sağlaması güçleşmektedir. Günümüz gelişen Türkiye toplumunda babanın çocuğun gelişiminde babalık rolünün farkına varması önemli gerekliliklerdendir.

Türk toplumunda var olan ataerkil aile yapısı, babaların okulda gerçekleştirilen etkinliklere katılım sağlamasında, olumsuz bir etmen olurken, bahsedilen ataerkil yapının giderek değişmeye başladığı söylenebilir. Türkiye'de kadınların iş yaşamında etkin rol alması, aile boşanmalarının çoğalması nedeniyle çocukların tek ebeveyn ile yaşaması gibi süreçler, babaların da eğitim yaşamında aktif bir biçimde rol oynaması açısından zorlayıcı nedenler arasında yer almaktadır (Tezel-Şahin ve Özbey, 2009).

Telli ve Özkan'ın (2016) yürüttüğü bir araştırmada, babaların sosyoekonomik düzey algısı, ilk kez baba olma yaşı, mesleği, iş durumu, çocuk sayısı ve eğitim gören çocuğu isteme düzeylerinin babalık rolü algısını etkilediği sonucu ortaya çıkmıştır. Ayrıca, babanın yaşının, bilgi amaçlı destek aldığı kaynakların, kendi babasıyla var olan ilişkisinin ve evlilik süresinin babalık rolü algısını etkilemediği bulgusunu bulmuşlardır. Babaların babalık rolüne ilişkin algı ve tutumlarının incelendiği bir araştırmada, babalar çocuğun temel bakımı ile ilgilenme rolünün anneye ait olduğunu ifade etmişlerdir (Evans, 1997). Geleneksel tutuma sahip olan babalar, babalık rolü ile ilgili önemli görevlerin, çocuğun maddi ihtiyaçlarını karşılamak ve

sevgi vermek olduğunu, en az önemli görülen görevin ise çocukla birlikte oyun oynamak olduğunu dile getirmişlerdir. Babanın çocuğu ile ilgili sorumluluk alma, gereksinimlerini karşılama çocuğunu koruma olarak tanımlanan babalık rolü, baba katılımını önemli ölçüde etkileyen bir faktör olarak değerlendirilmektedir (Engle ve Breaux, 1998). Tüm bu bulgular ışığında, bu çalışmada okul öncesi ve ilkököl döneminde çocuğu olan babaların babalık rolü algılarının ve baba katılımı arasındaki ilişkinin incelenmesi önem taşımaktadır.

Kuzucu (1999) babaları ile çatışma düzeyi düşük ve yüksek ergenlerin ve babaların babalık rolüne ilişkin algılarının ele aldığı araştırmada, gençlerin babalık rolü algı puanlarının babaların puanlarından daha yüksek olduğu ve babalarıyla çatışan ergenlerin babalık rolü algısı puanlarının, çatışmayan ergenlere göre daha düşük olduğu bulgusunu ortaya çıkartmıştır. Baba katılımı ve babalık rolünün incelendiği bir diğer araştırmada, babalık rolünü algılama düzeyinin babanın kendi ve eşinin eğitim düzeyinden etkilenebildiği sonucu ortaya çıkmıştır. Buna ek olarak, babanın katılım düzeyinin, eğitim düzeyi, evlilik süresi, sahip olduğu çocuk sayısı ve yaşı, ilk baba olma yaşı ve kendi babasıyla kurduğu iletişim algısı durumundan etkilendiği tespit edilmiştir (Deleş ve Kaytez, 2020). Gültekin-Akduman ve Türkoğlu'nun (2013) araştırmasında, çocuğun cinsiyeti, yaşı, sahip olduğu sosyal beceri düzeyinin babaların babalık rolü algısını etkilediği ancak eşlerinin yaşlarının babalık rolü algısında yeterli etkiye sahip olmadığı bulgusu ortaya çıkmıştır. Bir diğer araştırmada, çocuğa ilişkin rol ve sorumluluk paylaşımında ve babalık rolünde annelerle ilgili etkileşimin ve babaların bu etkileşime ilişkin görüşleri ele alınmıştır (Gül, 2019). Babalık rolünün belirlenmesinde ebeveynlerin eğitim düzeyi, sosyoekonomik durumu, mesleği ve çocuk sayısının belirleyicidir. Ayrıca anne ve baba, babaların babalık rolünü günümüz babalık tanımına benzer bir biçimde yorumlarken, kendi babalarına ait geçmiş baba figürünün etkisinde oldukları da görülmektedir (Gül, 2019).

Tüm gelişim dönemleri açısından baba-çocuk ilişkisinde yaşamsal öneme sahip olan ilk yıllar çocuğun gereksinimleri karşılayacak nitelikte olmalıdır. Dolayısıyla, erken çocukluk döneminde çocuklar ile babalar arasında sağlanacak etkili iletişim, yaşanan ve sürdürülen etkin birliktelikler daha sağlıklı bireylerin yetişmesine öncülük edecektir (Şahin ve Demiriz, 2014; Kandır ve Alpan, 2008).

2.3. Ebeveynlik Stresi

Ebeveynlik stresi, anne ve babanın çocuk sahibi olmanın sonucunda ortaya çıkan görevlere ve sorumluluklara uyum sağlarken, ebeveynin kendisine ve çocuğuna karşı

deneyimlediği psikolojik ve fizyolojik tepkilerin tümü olarak tanımlanmıştır (Deater-Deckard, 1998). Bir diğer deyişle, ebeveynlik stresi, ebeveynlerin sahip olduğu rollerde yaşadıkları zorluklar olarak ifade edilmektedir (Dunning ve Giallo, 2012).

Belsky (1984) ebeveynlik stres yaklaşımında ebeveyn davranışlarını belirleyen ve bu davranışları etkileyen faktörler üzerinde duran bir süreç modeli geliştirmiştir. Bu bağlamda, ebeveynin etkililiği birden çok kaynağın etkileşimi ile birlikte süreç modelini oluşturmaktadır. Bu modelde, ebeveynin kendi çocukluk deneyimi, kendi öz ailesi ile ilişkisi, kişiliği, evlilik hayatı ve içerisinde yaşadığı toplumun özellikleri bir bütün olarak ele alınmaktadır. Belsky modelinde ebeveynlik davranışlarını etkileyen üç temel etmen bulunmaktadır. Bunlar; ebeveynin psikolojik özellikleri, çocuğun özellikleri ve ebeveynin stres ve destek kaynaklarıdır.

Süreç modelinde, ebeveynin sorumluluğunun doğal bir sonucu olarak ebeveyn-çocuk ilişkisinde ebeveynin yaşadığı stres de yer almaktadır. Yaşanan stresin önlenmesinde ebeveynin sahip olduğu psikolojik özellikler önemli bir faktördür (Belsky, Woodworth ve Crnic, 1996). Ayrıca ebeveynin sahip olduğu sosyal destek kaynakları da destekleyici olmaktadır. Dolayısıyla, sosyal destek kaynağına sahip olan ebeveynin stres düzeyinin diğer bireylere göre daha düşük olacağı söylenebilir. Bu bağlamda anne babanın psikolojik iyi oluşu yaşamsal önem taşımaktadır. Ebeveynin çalışma yaşamını, kendini ifade etme biçimini ve sosyal alanlarını öncelikli olarak etkileyen bireyin psikolojik iyi oluş düzeyidir. İş yaşamında üst düzey bir mevkiye sahip olan ebeveynin, bireysel kaynaklarının da daha üst düzeyde olması beklenebilir. Bu noktada, ebeveynin sahip olduğu sosyal destek kaynaklarının kim tarafından sağlandığı ebeveynin iyi hissedebilmesi için önem taşımaktadır. Dolayısıyla, evlilik ilişkisinin önemli olduğu vurgulanmakla birlikte çocuğun kişilik özelliklerinin de önemli olduğu vurgulanmaktadır. Tüm bu nedenlerle, ebeveyn stresinin belirleyicisi olarak, ebeveyn davranışları ve ebeveynin sahip olduğu özellikler süreç modelinde dikkat çekmektedir (Belsky, 1984).

Crnic, Gaze ve Hoffman (2005) ebeveynlik stresinin, okul öncesi dönemde olan çocukların ebeveynleri için durağan olduğunu ancak ilerleyen dönemlerde stres faktörlerinin artması hem ebeveynin hem de çocuğun işlevselliğini olumsuz etkileyebileceğini belirtmiştir. Ebeveynlik stresi üzerinde ebeveyn cinsiyeti faktörünün nasıl bir etkisi olduğuna dair literatürde pek çok sonuç yer almaktadır. Ebeveynlik stresi ile ilgili yapılan araştırmalar incelendiğinde, genellikle anne stresi çalışıldığı, baba stresinin ele alındığı çalışmalarda ise

elde edilen bilgilerin daha çok annelerin gözlemine dayandığı görülmektedir (Bronte-Tinkew, Horowitz ve Carrano, 2010).

Bir araştırma sonucuna göre, çocuğun gelişim dönemi boyunca yaşadığı deneyimler ve anne-babanın çocuğun sorun davranışına müdahaleci davranmaması stresin ortaya çıkmasında etkili olmaktadır (Johnston ve ark., 2003). Bu bağlamda ebeveynlik stresi, çocuğun davranışlarının denetimini sağlamak ve günlük yaşam rutinlerini sürdürmek gibi ebeveynlik rolünün sahip olduğu önemli durumları tanımlamaktadır. Ebeveynler, çocuklarına karşı sahip olduğu sorumlulukların zorluğunu düşündükçe, yüksek ebeveyn stresi yaşama olasılıkları artabilmektedir (Kwok ve Wong, 2000). Yapılan bir araştırmada, yüksek düzeyde ebeveynlik stresi yaşayan ebeveynlerin çocuklarına karşı daha otoriter bir tutum sergiledikleri, çocuklarıyla iletişimlerinin olumsuz oldukları ve az ilgi gösterdikleri ortaya çıkmıştır (Belsky ve ark., 1996). Stres yaşayan ebeveynler fiziksel olarak huzursuzluk, yorgunluk ve gerginlik gibi belirtiler yaşayabilirler (Dardas ve Ahmad, 2013). Bu durum da ebeveynlerin stres ile baş etme becerilerinde güçlük yaşamalarına neden olmaktadır. Dolayısıyla ebeveynlerin ebeveynlik rol algısında yetersiz hissetmeye başlaması söz konusudur (Dunning ve Giallo, 2012).

Ebeveynlik stresi ile ilişkili olan etmenlerin incelendiği bir araştırmada, sahip olunan çocuğun zor birey olarak değerlendirilmesi, temel bakım sorumlulukları, birden fazla çocuğa sahip olma durumu, zorlayıcı yaşam olayları, annenin yaşının büyük olması, düşük sosyoekonomik düzey ve fazla çalışma yükü olması ebeveynlik stresi ile ilişkili olmaktadır (Östberg ve Hagekull, 2000). Perry-Jenkins ve Crouter (1991), ebeveynliğe geçişte babalar için ebeveyn stresi ile evlilik doyumu arasında benzer bir ilişki olduğunu belirtmektedir. Buna göre, daha az ebeveyn katılımının, babalar için daha yüksek düzeyde ebeveyn stresi ile ilişkili olduğunu ifade etmektedirler. Çocukların babaları üzerine yapılan bir çalışmada McBride (1989), ebeveyn stres faktörleri ile babaların ebeveynlikteki yeterlilik algıları arasında anlamlı bir ilişki bulmuştur. Baba katılımı düzeyleriyle doğrudan bağlantılı olmasa da, elde edilen sonuç algılanan ebeveyn stresinin baba katılımı ve aile işleyişi ile ilişkili olabileceğini göstermektedir.

Keleşoğlu ve Adam (2020), pandemi sürecinde dijital ebeveyn farkındalığı ve anne-baba stresi arasındaki ilişkiyi incelemiş ve ebeveynlerin çocuklara teknoloji kullanımı konusunda olumsuz rol model olduklarını ve dolayısıyla stres yaşadıkları sonucuna ulaşmışlardır. Buna ek olarak, belirlenen önlemler ve sınırların anne ve babalarda olumlu bir

tutum oluşturduğu ve çocuklarla birarada geçirdikleri srelerin arttığı bulunmuştur. Bir diğer araştırmada ise, normal gelişim özelliğinde çocuklara sahip olan ebeveynlerle yapılan bir çalışmada, ebeveynlerin psikolojik iyi olma halinin hem evlilik ilişkisi üzerinde hem de ebeveynlik stresinde etkili olabildiği sonucu bulunmuştur (Lavee, Sharlin ve Katz, 1996).

2.4. Psikolojik İyi Oluş

İyi oluş kavramı literatürde iki temel yaklaşım olan öznel iyi oluş ve psikolojik iyi oluş ile ilişkilendirilerek ele alınmıştır. Öznel iyi oluş, yaşamdan doyum alabilmek, mutluluğa odaklanmak ve acıdan kaçınmak kavramlarına karşılık gelmektedir (Diener, 2000). Temel kavramları ise, yaşam doyumunu, olumlu ve olumsuz negatif duyguları kapsamaktadır (Ryan ve Deci, 2001). Psikolojik iyi oluş ve öznel iyi oluş kavramları birbirleri ile ilişkili olmasına rağmen bazı yönleri ile birbirinden ayrılmaktadır. Öznel iyi oluş kavramı, bireyin hayatta mutlu olması ve doyum alabilmesi iken, psikolojik iyi oluş kişinin potansiyelini fark ederek yaşamına anlam katması ve diğer insanlarla iletişim halinde olmasıdır (Diener, 2000). Başka bir ifadeyle, psikolojik iyi oluş varoluşsal anlamda yaşanan sorunlarla mücadele etmeye vurgu yaparken, öznel iyi oluş yaşamdan memnun olmayı vurgulamaktadır (Keyes, Shmothin ve Ryff, 2002).

20.yy'ın ikinci yarısında psikolojik iyi oluş kavramı literatürde yerini almaya başlamıştır (Bradburn, 1969). Kavram ilk olarak Aristoteles'in Nicomarchus isimli yapıtında Latince kökenli "Eudaimonia (mutluluk)" olarak adlandırılmıştır. Aristoteles bu kavramı pozitif psikolojiye farklı bir bakış açısı getirmek için kullanmış ve insanın ulaşabileceği en st seviyenin mutluluk olduğuna dikkat çekmiştir (Aristotle, 1997). Aristoteles'in mutluluk dediği kavram hazcı yaklaşımdır. Bu yaklaşımda güçlü yönlerini başarıyla geliştiren mutlu insanlar ancak mutlu toplumlar yaratabilirler düşüncesi yer almaktadır (Ryan ve Deci, 2000).

Psikolojik iyi oluş, diğer bireyler ile pozitif ilişkiler, özerklik, olumlu ve olumsuz kendini kabul, çevresel denetim, yaşam amacını sürdüren ve kişisel gelişimi içeren bir kavram olarak tanımlanmaktadır (Ryff, 1989). Bu bağlamda Ryff (1989), psikolojik iyi oluş kavramını altı boyuttan oluşan kapsamlı bir model olarak öne sürmüştür. Bunlar; zkabul, bireysel gelişim, özerklik, diğer bireylerle olumlu ilişkilere sahip olma, çevreyi yönetebilme kapasitesine sahip olma ve yaşam amacıdır. Ryff (1989) kendini kabul etme boyutunda, kendine karşı olumlu bir bakış açısına sahip olmanın ve geçmiş yaşantısını kabul etmenin önemine dikkat çekmiştir. Kişisel gelişim boyutunda ise yaşam boyu gelişimin, yeni deneyimlere açık olmanın ve bireyin kendini gerçekleştirebilmesinin önemine vurgu

yapılmaktadır (Ryff ve Keyes, 1995). Üçüncü boyut olan özerklik, bağımsızlık ve özgür irade gibi kavramları temsil eder ve toplum tarafından onay almak yerine kişinin kendi değerlendirmesine göre hareket etmesini içerir. Diğer bireylerle olumlu ilişkilere sahip olma boyutunda, diğerleriyle sıcak, empatik, kaliteli ve güvenli ilişkileri tanımlar (Ryff ve Singer, 1995). Çevreyi yönetebilme kapasitesine sahip olma boyutunda ise, insanların kendi çevrelerini seçebilecekleri, çevre koşullarını değiştirebilecekleri ve buna uygun fırsatları etkin bir biçimde kullanabilecekleri vurgulanmaktadır. Son boyut yaşam amacı ise, bireyin yaşamda anlama ve amaçlara sahip olmasını vurgularken aynı zamanda şimdi ve geçmişteki yaşantısının anlamlı olduğunun farkına varması olarak tanımlanmaktadır (Ryff, 1995).

Baba katılımı ve psikolojik iyi oluş kavramları arasında çift yönlü bir ilişki olduğu literatürde görülmektedir. İyi oluş düzeyi yüksek babaların katılımının daha yüksek olabildiği aynı zamanda çocukla vakit geçirdikçe de iyi oluşun artabileceği düşünülmektedir. Baba katılımının çocukların yaşamında olumlu etkilerinin yanı sıra babaların hayatında da olumlu etkileri olduğu bilinmektedir. Babaların çocuklarıyla sürdürdüğü olumlu ilişkiler sayesinde babaların psikolojik sağlıkları da olumlu anlamda etkilenmektedir. Bu sebeple babaların katılım düzeyleri arttıkça iyi oluş hallerinin de artacağı düşünülmektedir. Kendisini iyi hisseden babaların çocuklarıyla daha fazla olumlu ilişkiler geliştireceği ve katılım düzeylerinin giderek artacağı söylenebilir. Yapılan bir araştırmada, çocuklarının yaşamına dahil olan babaların daha yüksek yaşam doyumuna sahip oldukları bulunmuştur (Eggebeen ve Knoester, 2001). Bireylerin psikolojik iyi oluş düzeylerinin yüksek olmasının daha etkin bir yaşam sürdürmelerine olanak sağladığı düşünülebilir. Segrin ve Taylor (2007) yaptıkları bir araştırmada psikolojik iyi oluş düzeyi yüksek olan bireylerin sosyal becerilerinin yüksek olduğunu bulmuşlardır. Çocuğun babası ile geçirdiği etkili zaman sayesinde, çocukların psikolojik iyi oluş düzeyleri de olumlu etkilenmektedir (Wilson ve Prior, 2011). Kındıroğlu ve Ekici'nin (2019) yaptığı bir araştırmada, anne ve babaların psikolojik iyi oluş düzeyleri arttıkça, kendilik algısına, aile uyumuna ve sosyal kaynaklara yönelik olan psikolojik dayanıklılık düzeyi artmaktadır. Ayrıca, ebeveynlerin psikolojik iyi oluş düzeyinin artması, çocuklarının sosyal yetkinlik düzeylerinin artmasına, kaygı ve öfke-agresyon düzeylerinin ise azalmasına neden olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Okul öncesi dönemde çocuğa sahip olan ebeveynlerin, daha büyük yaşta çocuğa sahip olan ebeveynlere göre, günlük rutin çocuk bakımıyla ilgili iş yükü altında ezilmeleri (Scharlach, 2001) ve yoğun bir iş-aile çatışması yaşamaları (Nomaguchi, 2009) daha olasıdır. Sonuç olarak bu bulgu, okul öncesi dönemde

çocuğu olan yetişkinlerin, daha düşük psikolojik iyi oluş düzeyine sahip olması ile ilişkili olabileceğı düşüncesine yol açmaktadır.

Orta yaş düzeyinde olan anne babaların çocukları üzerindeki etkisinin incelendiğı bir araştırmada, yüksek düzeyde psikolojik iyi oluş puanına sahip anne ve babaların çocuklarıyla ilişkilerinde uyumlu ve etkin rol aldıkları bilgisine ulaşılmıştır (Ryff ve ark., 1994). Ebeveynlerin psikolojik iyi oluş düzeyleri ve çocukların yaşı arasındaki ilişki ile ilgili bulgular literatürde tartışmalıdır. Daha büyük çocukları olan ebeveynlerin daha az strese sahip olduğu bulunurken (Umberson, Pudrovska ve Reczek, 2010); daha küçük çocukları olan ebeveynlerin, daha düşük stres seviyeleri ve yüksek psikolojik iyi oluş düzeylerine sahip oldukları bulunmuştur (Nomaguchi, 2009). Cinsiyet değişkeni ile ilgili araştırmalar incelendiğinde, kadınların erkeklerden daha yüksek psikolojik iyi oluş düzeyine sahip olduğu tespit edilmiştir (Kuyumcu, 2012; Özden, 2014; Tuzgöl-Dost, 2007). Gözübüyük'ün (2015) yaptığı araştırmada okul öncesi dönem çocuklarında anne-baba tutumunun davranış sorunları üzerinde doğrudan etkisi olduğu ve olumlu anne-baba tutumu ile çocukların davranış sorunları arasında negatif ilişkinin olduğu bulunmuştur. Eroğlu ve Parlar'ın (2018) araştırmasında, evli kadın ve erkeklerde psikolojik iyi oluş düzeyinin demokratik ve izin verici ebeveyn tutumunu arttığını, otoriter ebeveyn tutumunu azalttığını sonucuna ulaşılmıştır. Bu bağlamda, psikolojik iyi oluş düzeyi düşük olan ebeveynlerin, olumsuz anne-baba davranışları (sevginin yeterli olmaması, olumsuz yorumlar, tutarsız disiplin vb.) sergileyecekleri varsayımına ulaşılabilir.

Babaların ve çocukların iyi oluş hali ile ilgili yapılan bir çalışmada, pozitif baba katılımı ile çocuklarının iyi oluş düzeyi arasında anlamlı bir ilişki bulunduğu ve bu durumun babaların cinsiyet rollerini, bilişsel yeteneklerini ve başarı motivasyonunu önemli ölçüde etkilediğı bulunmuştur (Amato ve Rivera, 1999). Ebeveynler daha yüksek düzeyde stres-depresyon veya daha düşük düzeyde psikolojik iyi oluş belirtileri gösterdiğinde, çocukları ile iletişimlerinde sağlıklı tepkilerin azaldığı belirtilmektedir.(Reyno ve McGrath, 2006).

Psikolojik iyi oluşla ilgili olarak Türkiye'de yapılan çalışmalara bakıldığında baba katılımı, babalık rolü algısı ve ebeveynlik stresi ile ilgili çalışmaya rastlanmamıştır. Kişinin kendisini daha iyi tanıyabilmesi için, psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerinde bireyi tanıma ve yaşamda amaç belirleme önemli bir role sahiptir. Sahip olduğu özellikleri tanıyan bireyler, yaşadıkları problemleri çözme konusunda içgörü geliştirerek, gerçekçi ve mantıklı çözümler uygulayabilirler. Dolayısıyla bu araştırma ile elde edilen sonuçların psikolojik iyi

oluş literatürüne katkı sağlaması ve aile-çocuk ve yetişkinlerle çalışan psikolojik danışmanlara, araştırmacılara ve eğitimcilere ışık tutacağı düşünülmektedir.



BÖLÜM III

YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli

Araştırmanın temel amacı doğrultusunda, okul öncesi ve ilkököl döneminde çocukları olan babaların baba katılım düzeyini yordamada, babalık rolü algısı, ebeveynlik stresi ve psikolojik iyi oluş düzeylerinin rolü inceleneceği bu çalışma betimsel bir çalışma olup ilişkisel tarama modeline dayalı olarak planlanmıştır. İlişkisel model, bireyler arasında ve sosyal ilişkiler içerisinde, bireyin gerçekleştirdiği davranışların tanımlanması ve incelenmesi açısından karmaşık süreçleri anlamlı kılmayı hedeflemektedir (Cohen ve ark., 2000). Bu gerekçe ile ilişkisel araştırma modeli, araştırmanın amacına en uygun hizmet eden model olmaktadır.

Araştırmanın bağımlı değişkeni baba katılımı düzeyi iken; bağımsız değişkenleri babalık rolü algısı, ebeveynlik stresi, psikolojik iyi oluş ve araştırma kapsamında kişisel bilgi formu aracılığıyla elde edilen sosyo-demografik değişkenlerdir.

3.2. Araştırma Grubu

Araştırmanın çalışma grubu belirlenirken araştırmanın amacı doğrultusunda 4-10 yaş aralığında çocuğı olan, çocuğı kreş, anaokulu ya da ilkökula giden 330 babaya ulaşılmıştır. Bu nedenle amaçlı örnekleme yönteminden yararlanılmıştır. Amaçlı örnekleme yöntemi, belirlenen konunun amacı doğrultusunda araştırmacıya derinlemesine ve detaylı bilgi sağlamak, araştırmanın amaçlarına en uygun yanıtları alabileceği kişilerden belirlemesidir (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Araştırma kapsamında araştırma grubuna çevrim içi olacak şekilde ulaşılmıştır. Araştırmaya katılan babaların yaş ortalaması 40.83 (SS= 5.04) olarak bulunmuştur.

Tablo 3.1

Araştırma Grubunun Demografik Özelliklerine İlişkin Betimsel İstatistikler

Demografik Özellikler	Gruplar	N	%
Kategorik yaş	Genç Yetişkin	46	13.9
	Orta Yetişkin	284	86.1
Babanın	Lise	28	8.2

Eğitim Düzeyi	Lisans	194	58.8
	Lisansüstü	109	33.0
Annenin	Lise	30	9.1
Eğitim Düzeyi	Lisans	191	57.9
	Lisansüstü	130	33.0
Annenin	Çalışmıyor	81	24.5
Çalışma Durumu	Çalışıyor	249	75.5
Baba Olma Yaşı	Genç Yetişkin	269	81.5
	Orta Yetişkin	61	18.5
Sahip Olunan	1 Çocuk	157	47.6
Çocuk Sayısı	2 Çocuk	152	46.1
	3 Çocuk	21	6.4
Toplam		330	100.0

Tablo 3.1'e göre araştırma grubunu oluşturan babaların 46'sı (%13.9) genç yetişkin, 284'ü (%86.1) orta yetişkindir. Babaların 28'inin (%8.2) eğitim düzeyi lise, 194'ünün (%58.8) eğitim düzeyi lisans ve 109'unun (%33.0) eğitim düzeyi ise lisansüstüdür. Eşlerin yani annelerin 30'unun (%9.1) eğitim düzeyi lise, 191'inin (%57.9) eğitim düzeyi lisans ve 130'unun (%33.0) eğitim düzeyi ise lisansüstüdür. Tablo 3.1 incelendiğinde araştırma grubunu oluşturan annelerin 81'i (%24.5) çalışmıyor, 249'u (%75.5) çalışmaktadır. Babaların 269'u (%81.5) genç yetişkin döneminde, 61'i (%18.5) orta yetişkin döneminde baba olmuştur. Ayrıca babaların 157'si (%47.6) 1 çocuğa, 152'si (%46.1) 2 çocuğa ve 21'i (%6.4) ise 3 çocuğa sahiptir.

Ölçme aracı ile ilgili sınırlılık olmasından kaynaklı, baba katılımı ölçeğinden elde edilen verilerde, babaların belirli bir düzeyde katılım sağladığına yönelik sonuçlar edilmiştir. Alan yazına katkı sağlaması amacıyla, babaların çocukları ile kurduğu ilişki ve katılım sağlaması gerektiği düşünülen çocuk bakımı (Sarya ve Turnipa, 2015), bilişsel beceriler (Coley ve ark., 2011), sosyal gelişim (Lamb ve Lewis, 2011) ve akademik gelişim (Tamis-LeMonda ve ark., 2012) alanlarıyla ilgili kavramlar derlenerek, babaların katılım düzeylerini kendilerinin belirleyeceği derecelendirme soruları hazırlanmıştır.

Babaların çocuğun yaşam alanlarına yönelik ifade ettikleri katılım düzeylerini belirlemek amacıyla 1-10 arasında temel bakım, çocuğun eğitim yaşamına katılımı, oyun oynama, çocuğun gelişim dönemleri ile ilgili bilgi verme, okul ile iş birliği sağlama,

akademik destek ve akran ilişkileri boyutlarındaki sorular aracılığı ile bilgi toplanmıştır. Buna göre babaların çocuklarının yaşam alanlarına ilişkin kendi ifade ettikleri katılım düzeyleri düşük ve yüksek şeklinde sınıflandırılmıştır. Ölçekte alt boyut yer almaması ve tam olarak hangi alanlarda katılım sağlandığı ile ilgili yeterli bilgi olmamasından dolayı, ek kanıt sağlamak amacıyla babalardan katılım alanları ile ilgili öznel değerlendirmeler yapmaları istenmiştir. Sonuç olarak, baba katılımını hem yüksek hem de düşük boyutta değerlendiren babalar olduğu görülmektedir. Dolayısıyla araştırma grubunu oluşturan babaların yüksek katılımcılardan oluşmadığı söylenebilir. Çocuğun yaşam alanlarına yönelik babaların ifade ettiği katılım düzeylerine ilişkin bilgiler Tablo 3.2’ de yer almaktadır.

Tablo 3.2

Araştırma Grubunun Çocuğun Yaşam Alanlarına Yönelik İfade Ettiği Katılım Düzeylerine İlişkin Betimsel İstatistikler

Demografik Özellikler	Gruplar	N	%
Temel Bakım	Düşük	64	19.4
	Yüksek	266	80.6
Çocuğun Eğitim Yaşamına Katılımı	Düşük	52	15.8
	Yüksek	278	84.2
Oyun Oynama	Düşük	38	11.5
	Yüksek	292	88.5
Gelişim Dönemleri İle İlgili Bilgi Verme	Düşük	52	15.8
	Yüksek	278	84.2
Okul ile İş Birliği Sağlama	Düşük	70	21.2
	Yüksek	260	78.8
Akademik Destek	Düşük	33	10.0
	Yüksek	297	90.0
Akran İlişkileri	Düşük	32	9.7
	Yüksek	298	90.3
Toplam		330	100.0

Tablo 3.2 incelendiğinde temel bakım düzeyine babaların 266’sı (%80.6) yüksek, 64’ü (%19.4) ise düşük düzeyde katılım sağladığını belirtmiştir. Çocuğun eğitim yaşamına katılım düzeyine babaların 278’i (%84.2) yüksek, 52’si (15.8) ise düşük düzeyde katılım sağladığını belirtmiştir. Oyun oynama düzeyine babaların 292’si (%88.5) yüksek, 38’i (%11.5) düşük

düzeyde katılmaktadır. Çocuğun gelişim dönemleri ile ilgili bilgi verme düzeyine babaların 278'i (84.2) yüksek, 52'si ise (%15.8) düşük düzeyde olduklarını belirtmiştir. Okul ile iş birliği sağlama düzeyine babaların 260'ı (%78.8) yüksek, 70'i ise (%21.2) düşük düzeydedir. Akademik destek düzeyine babaların 297'si (%90) yüksek algılarken, 33'ü ise düşük düzeyde algılamaktadır. Akran ilişkilerine katılım düzeyine babaların 298'i (%90.3) yüksek, 32'si ise düşük düzeyde olduklarını belirtmiştir.

3.3. Veri Toplama Araçları

3.3.1. Kişisel Bilgi Formu

Araştırmada babalarının demografik özellikleri Kişisel Bilgi Formu'nda yer almaktadır. Katılımcıların, yaş, eğitim düzeyi, meslek, sosyoekonomik düzey, çalışma durumu, sahip olduğu çocuk sayısı, çocuğun yaşı ve cinsiyeti, baba olma yaşı, eşinin eğitim düzeyi ve eşinin çalışma durumu ile ilgili bilgi almak amacıyla kişisel bilgi formu kullanılmıştır. Ayrıca babaların kendi ifadeleri ile katılım düzeylerini belirlemek amacıyla temel bakım, çocuğun eğitim yaşamına katılımı, oyun oynama, çocuğun gelişim dönemleri ile ilgili bilgi verme, okul ile iş birliği sağlama, akademik destek ve akran ilişkileri boyutlarındaki katılımlarını değerlendirebilecekleri derecelendirme soruları aracılığıyla bilgi toplanmıştır.

3.3.2. Baba Katılımı Ölçeği (BKÖ)

Hawkins ve arkadaşları (2002) tarafından geliştirilen Baba Katılım Ölçeği, babaların baba katılımını algılama seviyesinin kendileri tarafından değerlendirmesine olanak sağlamak amacıyla geliştirilmiştir. Ölçeğin Türkçe'ye uyarlama çalışmaları Ünlü (2010) tarafından gerçekleştirilmiştir. Ölçek 25 madde içermektedir. Ölçekte 6'lı likert tipi kullanılmaktadır (0- Bana uygun değil, 1- Hiçbir zaman, 5- Her zaman). Ölçeğin Türkçe uyarlamasının geçerlik ve güvenirlik çalışması için 528 baba ile birlikte çalışılmıştır. Ünlü (2010), uyarlama çalışmasında ölçekte yer alan maddelerin Türk kültürüne ve diline uygunluğunu en uygun biçimde geliştirerek uyarlamıştır. Ölçeğin iç tutarlılık katsayısı .86 olarak bulunmuştur. Ölçekten elde edilen puanların yüksek olması baba katılımının yüksek olduğunu göstermektedir. Bu çalışmada ölçeğin iç tutarlılık katsayısı .81 olarak bulunmuştur.

3.3.3. Babalık Rolü Algı Ölçeği (BRAÖ)

Kuzucu (1999) tarafından babaların babalık rolü algılarını belirlemek amacıyla geliştirilen Babalık Rolü Algı ölçeğinde, babalık rolü algısını 11 madde olumsuz ve 14 madde

olumlu olacak bir biçimde toplamda 25 madde ile ölçmektedir. Olumsuz maddeler ise ters puanlanmaktadır. Ölçekte yer alan olumlu maddeler 1'den başlayarak 5'e doğru, olumsuz maddeler ise 5'ten başlayarak 1'e doğru olacak şekilde puanlanmaktadır. Ölçeğin Cronbach Alfa Katsayısı .75 olarak bulunmuştur. Araştırmada 5'li likert tipi kullanılmaktadır (1- Hiç uygun değil, 2- Pek uygun değil, 3- Kararsızım, 4- Kısmen uygun, 5- Tamamen uygun şeklindedir). Ölçekten elde edilen puanların artması babalık rolü algısının da olumlu yönde olduğunu göstermektedir. Ölçekten alınabilecek en düşük puan 25, en yüksek puan 125'tir. Ölçeğin Cronbach Alfa güvenirlik katsayısı 0.75'dir.

Babalık Rolü Algı Ölçeği'nin geliştirilmesi sürecinde, ölçeğin orijinalinde, faktör analizi yapılmamış, alt gruplar oluşturulmamıştır. Kuruçırak'ın (2010) yaptığı bir araştırmada faktör analizi yapılmış ve üç alt grup ortaya çıkmıştır. Araştırmada babalık rolüne ilişkin 12 olumlu madde (17, 18, 5, 14, 19, 1, 6, 15, 3, 7, 21, 4), 10 olumsuz madde (22, 12, 24, 23, 8, 25, 16, 2, 11, 20) ve çocuk cinselliğinde babalık rolüne ilişkin 3 madde (10,9,13) yer almaktadır. Ölçeğin 4. maddesinde "Gerektiğinde çocuğunu döverek cezalandırır" ifadesi babalık rolüne yönelik olumlu ve olumsuz algı olacak şekilde alt gruplarda yer aldığı sonucuna ulaşılmıştır. Ölçeğin alt gruplarının Cronbach Alpha katsayıları babalık rolüne ilişkin olumlu maddeler için 0.84, olumsuz madde alt grubu için 0.85 ve son olarak çocuk cinselliğinde babalık rolüne ilişkin algılar için 0.79 olarak saptanmıştır. Bu araştırmada yapılmış olan analizler sonucunda ölçeğin iç tutarlılık katsayısı .77 olarak bulunmuştur.

3.3.4. Ebeveynlik Stres Ölçeği (ESÖ)

Aydoğan ve Özbay (2017) tarafından geliştirilen ebeveynlik stres ölçeği, normal gelişimsel özelliğe sahip olan çocukların anne babalarının, ebeveyn olmak ile ilgili olarak deneyimlemiş oldukları stres durumunu ölçmek amacıyla geliştirilmiştir. Ölçek ilköğretim ve üzeri eğitim düzeyinde ve en az bir çocuğa sahip anne babalara uygulanan bir ölçme aracıdır. Ölçek 18 maddeden oluşmaktadır. Ayrıca, bu ölçek ebeveyn, ebeveyn-çocuk ilişkisi ve çocuğun özelliklerini kapsayan tek boyuttan oluşan bir yapıdadır. Ebeveynlik Stres Ölçeğinde 4'lü likert tipi kullanılmaktadır (0- Hiç Tanımlamıyor, 4- Çok iyi tanımlıyor). Ölçekten alınabilecek puan aralığı 0-72 arasında olmakta ve elde edilen puanların yüksekliği ebeveyn stres düzeyini göstermektedir. Ölçeğin iç tutarlılık katsayısı .96 olarak bulunmuştur (Aydoğan ve Özbay, 2017). Bu araştırmada ölçeğin iç tutarlılık katsayısı .85 olarak bulunmuştur.

3.3.5. Psikolojik İyi Oluş Ölçeği (PİOÖ)

Diener ve ark. (2009-2010) tarafından geliştirilen Psikolojik İyi Oluş Ölçeği, anlamlı bir yaşama sahip olma, sahip olduğu iyi oluş ölçümlerini tamamlayıcı ve sosyo-psikolojik iyi oluşu ölçmek amacıyla geliştirilmiştir. Ölçeğin Türkçe'ye uyarlama çalışmaları Telef (2013) tarafından gerçekleştirilmiştir. Psikolojik İyi Oluş Ölçeğinde 7'li likert tipi kullanılmaktadır (1- Kesinlikle katılmıyorum, 7- Kesinlikle katılıyorum). Ölçek 8 maddeden oluşmaktadır. Ölçek içerisinde bireyin yaşam amaçları, sosyal ilişkileri, kişisel yetenekleri, başkalarını mutlu etmek, iyi bir hayat yaşamak, günlük yaşamdaki etkinliklere olan ilgi, geleceğe yönelik düşünceler ve saygı ile ilgili ifadeler yer almaktadır. Ölçekten elde edilen yüksek puan bireyin birçok psikolojik kaynak ve güce sahip olduğunu göstermektedir. Ayrıca bütün maddeler olumlu biçimde ifade edilmekte, ters madde yer almamaktadır. Ölçeğin iç tutarlılık katsayısı .80 olarak hesaplanmıştır. Telef'e (2013) göre psikolojik iyi oluş ölçeği, iyi oluşun yönlerini ayrı olacak şekilde ölçmemesine rağmen, bireyin hayatında önemli olduğu düşünülen alanlarda olumlu işlevlerle ilgili genel bir bakış açısı sunmaktadır. Bu araştırmada ölçeğin iç tutarlılık katsayısı .86 olarak bulunmuştur.

3.4. Verilerin Toplanması

Araştırmayı yürütmek için gerekli etik kurul onayı ve veri toplanılan okulun yönetiminden izin alındıktan sonra, araştırma kapsamında çevrim içi veri toplama teknikleri kullanılarak, amaçlı örnekleme sürecinde belirlenen kriterlere uygun olarak veri toplama süreci gerçekleştirilmiştir. Ayrıca katılımcılara ölçekler link aracılığı ile sosyal medya platformları üzerinden (Whatsapp, Facebook, LinkedIn, Instagram) ulaştırılmıştır. Çalışmaya pratiklik sağlaması açısından kolay ulaşılabilir örnekleme yöntemi ile kreş, anaokulları ve ilkokullardan, 2022-2023 eğitim-öğretim yılında eğitime devam eden öğrencilerin babalarından oluşmaktadır. Araştırmaya katılmanın temel kriteri 4-10 yaş aralığında çocuğa olan babalardır. Çalışmada kullanılan ölçekler dijital ortamlarda kullanılan Google Forms üzerinden babalara ulaştırılması sağlanmıştır. Araştırmada yer alan "Kişisel Bilgi Formu", "Baba Katılımı", "Babalık Rolü Algısı", "Ebeveynlik Stresi" ve "Psikolojik İyi Oluş" ölçekleri babalar tarafından doldurulmuştur. Araştırma için forma ait internet adresi öğretmenlere ulaştırılmıştır. Öğretmenler de velilerle iletişim amacıyla oluşturduğu dijital platformlarda ya da bireysel iletişimler aracılığıyla forma ait internet adresini paylaşarak babaların formu doldurmalarını sağlamışlardır. Veri toplama sürecine katılacak katılımcılardan bilgilendirilmiş onam formunu okumaları ve gönüllülük esasına dayalı olarak onaylamaları beklenmiştir. Onay veren katılımcılar ile çalışma sürdürülmüştür. Verilerin dijital ortamda toplanması ve

babalara ulaşmanın zor olması nedeniyle veri toplama sürecinde zaman açısından aksama yaşanmıştır.

3.5. Verilerin Analizi

Araştırma sürecinde elde edilen veriler SPSS paket programı ile analiz edilmiştir. Veri analizi sürecinin ilk aşamasında, aykırı değerler, uç değerler ve ilgili normallik varsayımlarının test edilmesi gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın problem cümleleri doğrultusunda katılımcıların baba katılımı, babalık rolü algıları, ebeveynlik stresi ve psikolojik iyi oluş düzeylerinin, araştırma kapsamında kişisel bilgi formu aracılığıyla toplanan sosyo-demografik değişkenlere göre incelenmesinde normallik varsayımının sağlanması halinde iki kategoride sınıflanan değişkenler için t-testi kullanılmıştır. Normallik varsayımının sağlanmaması halinde iki kategoride sınıflanan değişkenler için Mann Whitney U testi kullanılmıştır.

Araştırma kapsamında ele alınan bağımlı ve bağımsız değişkenler arasındaki ilişkilerin incelenmesinde normallik varsayımı sağlanmış olup; Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon katsayısı hesaplanmıştır.

Araştırmanın temel amacı olan katılımcıların baba katılım düzeylerini yordamada, babalık rolü algısı, ebeveynlik stresi ve psikolojik iyi oluş düzeylerinin rolünün incelenmesi sürecinde ise aşamalı doğrusal çok değişkenli regresyon analizi tekniği kullanılmıştır. Bu teknik kullanılmadan önce analizin temel varsayımları incelenmiştir. Aşamalı çoklu regresyon analizi çok değişkenli istatistikî bir teknik olduğundan, örneklem büyüklüğünün çoklu $N \geq 50 + 8m$ olması gerekmektedir. Araştırmada 14 yordayıcı değişken olduğundan örneklem yeterli sayıda olduğu belirlenmiştir ($n=330$). Araştırmanın verileri çevrim içi ölçek yöntemi ile toplandığından veri setinde eksik veri bulunmamaktadır. Uç değer incelenmesi için kutu grafikleriyle belirlenen tek değişkenli Mahalanobis uzaklığı ve z puanları ile hesaplanan çok değişkenli uç değer gösteren 13 gözlem veri setinden çıkarılmıştır. Değişkenlerin normallik varsayımı için histogram grafikleri incelenmiştir. Ayrıca hesaplanan çarpıklık-basıklık katsayıları incelendiğinde katsayıların -1,5 ile +1,5 arasında değer aldığı tespit edilmiştir. Bu durum değişkenlerin normalden aşırı sapma göstermediği şeklinde yorumlanmıştır. Değişkenler arasında çoklu bağlantı ve tekiliğin incelenmesi amacıyla değişkenler arasında korelasyon katsayıları hesaplanmış olup, anlamlı korelasyon katsayılarının 0.305 ile 0.433 arasında değiştiği belirlenmiştir. Değişkenler arasında otokorelasyon olup olmadığının tespit

edilmesi amacıyla Durbin Watson katsayısı hesaplanmıştır. 1.90 olarak hesaplanan Durbin Watson katsayısı veri setinde otokorelasyon olmadığını belirtmektedir.



BÖLÜM IV

BULGULAR

Bu bölümde, araştırma kapsamındaki hipotezler çerçevesinde yapılan istatistiksel analizler sonucu elde edilen bulgular yer almaktadır.

4.1. Bulgular

4.1.1. Araştırmada Ele Alınan Değişkenlerin Puanlarının Ortalamaları ve Normallik Varsayımlarına İlişkin Betimsel İstatistiklere Yönelik Bulgular

Katılımcıların baba katılım ölçeği, babalık rolü algısı ölçeği, ebeveynlik stresi ve psikolojik iyi oluş ölçeğinden elde ettikleri puan ortalamaları, çarpıklık basıklık katsayılarına ilişkin bulgular Tablo 4.1’de yer almaktadır.

Tablo 4.1

Araştırmada Ele Alınan Değişkenlerin Puanlarının Ortalamaları ve Normallik Varsayımlarına İlişkin Betimsel İstatistikler

Değişkenler	N	$\bar{X}$	Ss	Skewness	Kurtosis
Baba Katılımı	330	106.16	10.16	-.53	.06
Babalık Rolü Algısı	330	109.34	8.54	-.57	-.26
Ebeveynlik Stresi	330	6.66	6.97	1.38	1.42
Psikolojik İyi Oluş	330	47.30	6.14	-.56	.08

Tablo 4.1 incelendiğinde normallik varsayımını ölçmek amacıyla kullanılan istatistiksel teknikler arasında yer alan çarpıklık-basıklık katsayıları baba katılımı babalık rolü algısı, ebeveynlik stresi ve psikolojik iyi oluş puan ortalamalarının her biri için -1.5 ve +1.5 aralığında değer almaktadır. Skewness ve Kurtosis değerlerine göre testlerden elde edilen puan ortalamaların normal dağılım gösterip göstermediğine ilişkin farklı değer aralıkları er almakla birlikte; bazı araştırmacılar (Tabachnick ve Fidell, 2013) ± 1.5 aralığında alınan değerlerin normallik varsayımını sağlamada kabul edilebilir olduğunu belirtmektedir.

Araştırmanın ilerleyen aşamalarında, gerçekleştirilen tüm nicel analizler öncesinde araştırmada ele alınan değişkenlerin analiz edileceği diğer değişkenler açısından normal dağılım gösterip göstermediği incelenmiş ve parametrik/nonparametrik analiz yöntemlerinin uygulanmasına karar verilmiştir.

4.1.2. Katılımcıların Baba Katılım Düzeyleri, Babalık Rolü Algıları, Ebeveynlik Stresi ve Psikolojik İyi Oluş Düzeylerinin Araştırma Kapsamında Ele Alınan Demografik Değişkenlere Göre İncelenmesine Yönelik Bulgular

Bu araştırmada, katılımcı bilgi formu aracılığı ile toplanan sosyo-demografik değişkenler yaş, eşin çalışma durumu, babanın eğitim düzeyi ve eşin eğitim düzeyidir. Bu bölümde araştırma grubunu oluşturan babaların, baba katılım düzeyleri, babalık rolü algıları, psikolojik iyi oluş düzeyleri ve ebeveynlik stresi düzeylerinin araştırma kapsamında ele alınan sosyo-demografik değişkenlere göre incelenmesine yer verilmiştir. Tüm analiz süreçlerinden önce anlamlı farklılığın incelenmesi açısından normal dağılım gösterip göstermediği test edilmiş olup, uygulanacak parametrik ve nonparametrik tekniklere bu doğrultuda karar verilmiştir.

4.1.2.1 Katılımcıların baba katılım düzeyleri, babalık rolü algıları, ebeveynlik stresi ve psikolojik iyi oluş düzeylerinin yaşa göre incelenmesine yönelik bulgular

Araştırma grubunu oluşturan babaların baba katılım düzeyleri, babalık rolü algıları, ebeveynlik stresi ve psikolojik iyi oluş düzeylerinin yaşa göre incelenmesi sürecinde öncelikle sürekli veri olarak toplanan yaş değişkeni 20-35 yaş aralığı genç yetişkin, 36-65 yaş aralığı ise orta yetişkin olmak üzere kategorik hale getirilmiştir. Araştırma kapsamında ele alınan değişkenlerin kategorik yaş değişkeni açısından incelenmesinde ilişkisiz ölçümlerde ortalama puanların karşılaştırılması amacıyla parametrik testler arasında yer alan t-testi hesaplanmış olup, sonuçlar Tablo 4.2’de sunulmuştur.

Tablo 4.2

Kategorik Yaş Ortalamalarının Baba Katılımı, Babalık Rolü Algısı, Ebeveynlik Stresi ve Psikolojik İyi Oluşa Göre İncelenmesine Yönelik t-Testi Sonuçları

		<i>N</i>	$\bar{x}$	<i>SS</i>	<i>sd</i>	<i>t</i>	<i>p</i>
Baba Katılımı	Genç Yetişkin	46	105.73	10.93	328	-.30	.75
	Orta Yetişkin	284	106.23	10.05			
Babalık Rolü Algısı	Genç Yetişkin	46	110.00	8.18	328	.56	.57
	Orta Yetişkin	284	109.23	8.61			
Ebeveynlik Stresi	Genç Yetişkin	46	8.56	8.30	328	1.71	.04*
	Orta Yetişkin	284	6.35	6.69			
Psikolojik İyi Oluş	Genç Yetişkin	46	47.41	6.16	328	.13	.89
	Orta Yetişkin	284	47.28	6.15			

Not. $p < .05^*$, $p < .001^{**}$

Tablo 4.2 incelendiğinde, araştırma örneklemini oluşturan babaların baba katılımı ($t(328)=-.30, p > .05$) babalık rolü algısı ($t(328)=.56, p > .05$) ve psikolojik iyi oluş ($t(328)=.13, p > .05$) düzeylerinin yaşa göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı gözlenirken ($p > .05$); ebeveynlik stres düzeylerinin anlamlı bir şekilde farklılaştığı gözlenmektedir ($t(328)=1.71, p < .05$). Ebeveynlik stresi düzeyinde yaşa göre var olan bu anlamlı farklılığın kaynağı incelendiğinde genç yetişkinlerin ebeveynlik stresinin ($\bar{x}= 8.56$), orta yetişkin babalara göre ($\bar{x}= 6.35$) daha yüksek olduğu gözlemlenmektedir. Buna göre bu araştırma grubunu oluşturan babalar için yaş arttıkça ebeveynlik stresi düzeyinin düştüğü söylenebilir.

4.1.2.2 Katılımcıların baba katılım düzeyleri, babalık rolü algıları, ebeveynlik stresi ve psikolojik iyi oluş düzeylerinin eşin çalışma durumuna göre incelenmesine yönelik bulgular

Araştırma grubunu oluşturan babaların baba katılım düzeyleri, babalık rolü algıları, ebeveynlik stresi ve psikolojik iyi oluş düzeylerinin yaşa göre incelenmesi sürecinde ilişkisiz ölçümlerde ortalama puanların karşılaştırılması amacıyla parametrik testler arasında yer alan t-testi hesaplanmış olup, sonuçlar Tablo 4.3’de sunulmuştur.

Tablo 4.3

Eşin Çalışma Durumunun Baba Katılımı, Babalık Rolü Algısı, Ebeveynlik Stresi ve Psikolojik İyi Oluşa Göre İncelenmesine Yönelik t-Testi Sonuçları

		N	$\bar{x}$	SS	sd	t	p
Baba Katılımı	Çalışmıyor	81	105.51	8.84	328	-.66	.51
	Çalışıyor	249	106.37	10.56			
Babalık Rolü Algısı	Çalışmıyor	81	107.20	8.48	328	-2.60	.01*
	Çalışıyor	249	110.03	8.47			
Ebeveynlik Stresi	Çalışmıyor	81	7.74	7.10	328	1.60	.10
	Çalışıyor	249	6.30	6.90			
Psikolojik İyi Oluş	Çalışmıyor	81	46.66	5.94	328	-1.07	.28
	Çalışıyor	249	47.51	6.20			

Not. p<.05*, p<.001**

Tablo 4.3’de incelendiğinde eşi çalışan babaların baba katılımı ($t(328)= -.66, p > .05$), ebeveynlik stresi ($t(328)= 1.660, p > .05$) ve psikolojik iyi oluş ($t(328)= -1.07, p > .05$) düzeylerinin eşi çalışmayan babalara göre istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı gözlenirken ($p > .05$); eşi çalışan babaların babalık rolü algısı puan ortalamalarının, eşi çalışmayan babalara göre istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılaştığı görülmektedir

($t(328) = -2.60, p < .001$). Anlamli farklıliğin kaynaklarının incelenmesine yönelik puan ortalamaları incelendiğinde, eşi çalışan babaların babalık rol algısı ($\bar{x} = 110.03$), eşi çalışmayan babalara göre ($\bar{x} = 107.20$) daha yüksek olduğu gözlemlenmektedir.

4.1.2.3 Katılımcıların baba katılım düzeyleri, babalık rolü algıları, ebeveynlik stresi ve psikolojik iyi oluş düzeylerinin kendisinin ve eşin eğitim düzeyine göre incelenmesine yönelik bulgular

Araştırma grubunu oluşturan babaların baba katılım düzeyleri, babalık rolü algıları, ebeveynlik stresi ve psikolojik iyi oluş düzeylerinin kendisinin ve eşin eğitim düzeyine göre incelenmesi sürecinde üç kategoride toplanan lise, lisans ve lisansüstü düzeyleri arasındaki anlamlı farklılıkların incelenmesinde kategori başına düşen birim sayısının $n < 36$ olması nedeniyle non parametrik testler arasında yer alan Kruskal Wallis H testi hesaplanmış olup sonuçlar Tablo 4.4 ve Tablo 4.5’de sunulmuştur.

Tablo 4.4

Babalık Rolü Algısı Puan Ortalamalarının Babanın Eğitim Düzeyine Göre İncelenmesine Yönelik Kruskal Wallis H-Testi Sonuçları

	Eğitim Düzeyi	N	$\bar{x}$	Ss	S.sort	H	p	Anlamlı fark
Baba Katılımı	1. Lise	27	106.17	10.16	168.26	.56	.75	---
	2. Lisans	194			162.23			
	3. Lisansüstü	109			170.63			
Babalık Rolü Algısı	1. Lise	27	109.34	8.54	122.33	6.39	.04*	1-2, 1-3
	2. Lisans	194			166.87			
	3. Lisansüstü	109			173.75			
Ebeveynlik Stresi	1. Lise	27	6.66	6.97	195.94	3.52	.17	---
	2. Lisans	194			159.87			
	3. Lisansüstü	109			167.99			
Psikolojik İyi Oluş	1. Lise	27	47.30	6.14	180.26	.72	.69	---
	2. Lisans	194			164.76			
	3. Lisansüstü	109			163.17			

Not. $p < .05^*$, $p < .001^{**}$

Tablo incelendiğinde, araştırma grubunu oluşturan babaların, baba katılımı, ebeveynlik stresi ve psikolojik iyi oluş düzeylerinin eğitim düzeyi değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı görülmektedir ($p > .05$). Babalık rolü algısı değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösterdiği bulgusuna ulaşılmaktadır ($H = 20.62, p < .001$). İstatistiksel olarak anlamlı çıkan bu farklılığın hangi boyutlar arasında olduğunun belirlenmesi için üç farklı kategoride sınıflandırılan eğitim düzeyleri kendi aralarında ikili

olarak tekrar sınıflandırılmış ve her ikili sınıf için Mann Whitney U testi kullanılarak anlamlı farkın kaynakları incelenmiştir. Mann Whitney U-testi sonuçlarına göre, lisans mezunu olan babaların ($SO= 114.59$), lise mezunu olan babalara göre ($SO= 85.22$) babalık rolü algısının daha yüksek olduğu bulgusu sonucuna ulaşılmıştır. Lise mezunu olan babaların ($SO= 51.11$), lisansüstü mezunu olan babalara göre ($SO= 71.81$), babalık rolü algısının daha düşük bulgusunu ortaya koymaktadır. Lisans mezunu ve lisansüstü mezunu olanlar arasında babalık rolü algısı açısından anlamlı bir farklılık görülmemektedir.

Tablo 4.5

Babalık Rolü Algısı Puan Ortalamalarının Eşin Eğitim Düzeyine Göre İncelenmesine Yönelik Kruskal Wallis H-Testi Sonuçları

	Eğitim Düzeyi	N	$\bar{x}$	Ss	S.ort	H	p	Anlamlı fark
Baba Katılımı	1. Lise	30	106.16	10.16	141.85	2.39	.30	---
	2. Lisans	191			165.34			
	3. Lisansüstü	109			172.29			
Babalık Rolü Algısı	1. Lise	30	109.34	8.54	97.17	20.62	.00*	1-2, 1-3
	2. Lisans	191			164.37			
	3. Lisansüstü	109			186.29			
Ebeveynlik Stresi	1. Lise	30	6.66	6.97	177.62	.97	.61	---
	2. Lisans	191			167.04			
	3. Lisansüstü	109			159.46			
Psikolojik İyi Oluş	1. Lise	30	47.30	6.14	187.87	2.19	.33	---
	2. Lisans	191			160.72			
	3. Lisansüstü	109			167.2			

Not. $p < .05^*$, $p < .001^{**}$

Tablo 4.5 incelendiğinde babaların, baba katılımı, ebeveynlik stresi ve psikolojik iyi oluş düzeylerinin eşlerinin eğitim düzeyi değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı görülmektedir ($p > .05$). Babalık rolü algısı değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösterdiği bulgusuna ulaşılmaktadır ($H= 6.39$, $p < .001$). İstatistiksel olarak anlamlı çıkan bu farklılığın hangi boyutlar arasında olduğunun belirlenmesi için üç farklı kategoride sınıflandırılan eğitim düzeyleri kendi aralarında ikili olarak tekrar sınıflandırılmış ve her ikili sınıf için Mann Whitney U testi yapılarak anlamlı farkın kaynakları incelenmiştir. Mann Whitney U-testi sonuçlarına göre, babalık rolü algısının, eşlerin lise mezunu ve lisans mezunu olan gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılaştığı görülmektedir. Lisans mezunu olan eşi sahip babaların ($SO= 117.32$), lise mezunu olan eşlere göre ($SO= 70.78$) babalık rolü algısının daha yüksek olduğu bulgusu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca, eşleri lise

mezunu olan babaların ($SO= 41.88$), eşleri lisansüstü mezunu olan babalara göre ($SO= 77.74$), babalık rolü algısının daha düşük bulgusunu ortaya koymaktadır. Lisans mezunu ve lisansüstü mezunu olanlar arasında babalık rolü algısı açısından anlamlı bir farklılık görülmemektedir.

4.1.3. Katılımcıların Baba Katılım Düzeyleri, Babalık Rolü Algıları, Ebeveynlik Stresi ve Psikolojik İyi Oluş Düzeylerinin Çocuğun Yaşam Alanlarına Katılım Düzeylerine Göre İncelenmesine Yönelik Bulgular

Bu bölümde, katılımcı bilgi formu aracılığı ile sosyodemografik değişkenlere ek olarak toplanan ve katılımcıların kendilerini 1-10 aralığında değerlendirdiği temel bakım, çocuğun eğitim yaşamına katılımı, oyun oynama, çocuğun gelişim dönemleri ile ilgili bilgi verme, okul ile iş birliği sağlama, akademik destek ve akran ilişkileri şeklindeki çocuğun yaşam alanlarına katılım düzeylerine göre baba katılım, babalık rolü algısı, ebeveynlik stresi ve psikolojik iyi oluş düzeylerinin incelenmesine yönelik bulgulara yer verilmiştir. Analiz süreçlerine geçilmeden önce elde edilen veriler düşük ve yüksek düzeyi yansıtmaları bakımından iki kategoriye ayrılmıştır. Araştırma kapsamında ele alınan bağımlı ve bağımsız değişkenlerin algılanan baba katılım düzeyine göre incelenmesi sürecinde öncelikle değişkenler arasında normallik varsayımları incelenmiştir. Tüm değişkenler açısından normallik varsayımları sağlanmış olsa da kategori başına düşen birim katılımcı sayısının $n<36$ olması durumunda non parametrik testler arasında yer alan Mann Whitney U puanları hesaplanırken; $n>36$ olduğu durumlarda ilişkisiz ölçümlerde t-testi hesaplanmıştır.

Bulguların sunum akışı, araştırmada ele alınan bağımlı ve bağımsız değişkenler, temel bakım, çocuğun eğitim yaşamına katılımı, oyun oynama, çocuğun gelişim dönemleri ile ilgili bilgi verme, okul ile iş birliği sağlama, akademik destek ve akran ilişkileri şeklindedir.

Tablo 4.6

Katılımcıların Baba Katılımı, Babalık Rolü Algısı, Ebeveynlik Stresi ve Psikolojik İyi Oluş Düzeylerinin Algılanan Temel Bakım Düzeyine Göre İncelenmesine Yönelik t-Testi Sonuçları

			N	$\bar{x}$	SS	sd	t	p
Temel Bakım	Baba katılımı	Düşük	64	101.45	11.02	328	-4.23	.000**
		Yüksek	266	107.30	9.62			
	Babalık rolü algısı	Düşük	64	106.64	9.40	328	-2.84	.005*
		Yüksek	266	109.99	8.21			
	Ebeveynlik stresi	Düşük	64	9.12	8.37	328	2.73	.008*
		Yüksek	266	6.06	6.46			
	Psikolojik iyi oluş	Düşük	64	46.76	6.38	328	-.77	.43
		Yüksek	266	47.43	6.09			

Not. $p<.05^*$, $p<.001^{**}$

Tablo 4.6 incelendiğinde araştırma grubunu oluşturan babaların baba katılım düzeyleri, babalık rolü algıları ve ebeveynlik stresi düzeylerinin algılanan temel bakım verme düzeylerine göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı gözlemlenirken ($p < .05$); psikolojik iyi oluş düzeylerinin algılanan temel bakım verme düzeylerine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı sonucuna ulaşılmaktadır ($t(328) = -.77, p > .05$). Katılımcıların baba katılım düzeylerinin algılanan temel bakım verme değişkenine göre incelenmesi sürecinde ortaya çıkan anlamlı farklılığın kaynağı incelendiğinde ($t(328) = -4.23, p < .001$); temel bakım verme açısından kendini yüksek algılayan babaların baba katılım düzeylerinin ($\bar{x} = 107.30$), kendini düşük algılayan babalara göre ($\bar{x} = 101.45$), anlamlı bir şekilde daha yüksek olduğu gözlenmektedir. Buna göre algılanan temel bakım verme düzeyi arttıkça baba katılım düzeyinin de artacağı söylenebilir.

Babaların babalık rolüne ilişkin anlamlı farklılığın kaynaklarının incelenmesine yönelik puan ortalamaları incelendiğinde ($t(328) = -2.84, p < .05$), algılanan temel bakım verme düzeyi yüksek olan babaların babalık rolü algıları ($\bar{x} = 109.99$), düşük olan babalara göre ($\bar{x} = 106.64$), daha yüksek olduğu gözlemlenmektedir. Böylece, babaların algıladığı temel bakım verme düzeyi arttıkça, babalık rolü algısının da artacağı ifade edilebilir.

Katılımcıların ebeveynlik stresi değişkenine yönelik anlamlı farklılığın kaynağının incelenmesine yönelik puan ortalamaları incelendiğinde ($t(328) = 2.73, p < .05$), algılanan temel bakım verme düzeyi yüksek olan babaların ebeveynlik stresi ($\bar{x} = 6.06$), düşük olan babalara göre ($\bar{x} = 9.12$) daha düşük olduğu gözlemlenmektedir. Buna göre, temel bakım verme düzeyi artan babaların ebeveynlik streslerinin azalacağı söylenebilir.

Tablo 4.7

Katılımcıların Baba Katılımı, Babalık Rolü Algısı, Ebeveynlik Stresi ve Psikolojik İyi Oluş Düzeylerinin Çocuğun Eğitim Yaşamına Katılım Düzeyine Göre İncelenmesine Yönelik t-Testi Sonuçları

			<i>N</i>	$\bar{x}$	<i>SS</i>	<i>sd</i>	<i>t</i>	<i>p</i>
Çocuğun Eğitim Yaşamına Katılımı	Baba katılımı	Düşük	52	102.71	10.98	328	-2.69	.007*
		Yüksek	278	106.81	9.88			
	Babalık rolü algısı	Düşük	52	108.90	8.44	328	-.40	.688
		Yüksek	278	109.42	8.57			
	Ebeveynlik stresi	Düşük	52	9.07	8.40	328	2.75	.006*
		Yüksek	278	6.20	6.59			
	Psikolojik iyi oluş	Düşük	52	46.71	6.54	328	-.75	.450
		Yüksek	278	47.41	6.07			

Not. $p < .05^*$, $p < .001^{**}$

Tablo 4.7 incelendiğinde babalık rolü algısının ($t(328)=-.40, p > .05$) ve psikolojik iyi oluş ($t(328)=-.75, p > .05$) düzeylerinin babanın çocuğun eğitim yaşamına katılım düzeyine göre farklılaşmadığı gözlenirken ($p > .05$); baba katılımı ve ebeveynlik stres ($p < .05$) düzeylerinin anlamlı bir şekilde farklılaştığı görülmektedir.

Çocuğun eğitim yaşamına katılım düzeyi yüksek olan babaların baba katılım puan ortalamalarının, düşük olan babalara göre istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılaştığı görülmektedir ($t(328)= -2.69, p < .05$). Anlamlı farklılığın kaynaklarının incelenmesine yönelik puan ortalamaları incelendiğinde, kendini çocuğun eğitim yaşamına katılımında yüksek algılayan babaların baba katılımı ($\bar{x}= 106.81$), düşük algılayan babalara göre ($\bar{x}= 101.45$) daha yüksek olduğu gözlemlenmektedir. Buna göre, çocuğun eğitim yaşamına katılım düzeyi arttıkça babaların baba katılımı da artacağı ifade edilebilir.

Babaların ebeveynlik stresi değişkenine yönelik anlamlı farklılığın kaynağının incelenmesine yönelik puan ortalamaları incelendiğinde ($t(328)= 2.75, p < .05$), çocuğun eğitim yaşamına katılım düzeyi yüksek olan babaların ebeveynlik stresi ($\bar{x}=6.20$), düşük olan babalara göre ($\bar{x}= 9.07$) daha düşük olduğu gözlemlenmektedir. Dolayısıyla, çocuğun eğitim yaşamına katılım düzeyleri artan babaların, ebeveynlik stres düzeylerinin azalacağı söylenebilir.

Tablo 4.8

Katılımcıların Baba Katılımı, Babalık Rolü Algısı, Ebeveynlik Stresi ve Psikolojik İyi Oluş Düzeylerinin Oyun Oynama Düzeyine Göre İncelenmesine Yönelik t-Testi Sonuçları

			N	$\bar{x}$	SS	sd	t	p
Oyun Oynama	Baba katılımı	Düşük	38	100.68	10.12	328	-3.59	.000**
		Yüksek	292	106.88	9.96			
	Babalık rolü algısı	Düşük	38	106.81	8.94	328	-1.94	.053
		Yüksek	292	109.67	8.45			
	Ebeveynlik stresi	Düşük	38	7.10	7.10	328	.41	.677
		Yüksek	292	6.60	6.96			
	Psikolojik iyi oluş	Düşük	38	47.13	5.92	328	-.18	.855
		Yüksek	292	47.32	6.18			

Not. $p<.05^*$, $p<.001^{**}$

Tablo 4.8 incelendiğinde, babaların babalık rolü algısı ($t(328)=-1.94, p > .05$), ebeveynlik stresi ($t(328)=.417, p > .05$) ve psikolojik iyi oluş ($t(328)=-.18, p > .05$) düzeylerinin oyun oynama düzeyine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı gözlenirken ($p > .05$); baba katılımı düzeylerinin anlamlı bir şekilde farklılaştığı gözlenmektedir ($t(328)= -3.59, p < .05$). Kendini oyun oynama düzeyinde yüksek algılayan babaların baba katılım puan

ortalamlarının, düşük algılayan babalara göre istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılaştığı görülmektedir ($t(328)=-3.59, p < .001$). Anlamlı farklılığın kaynaklarının incelenmesine yönelik puan ortalamaları incelendiğinde, kendini oyun oynama düzeyinde yüksek algılayan babaların baba katılımı ($\bar{x}= 106.88$), düşük algılayan babalara göre ($\bar{x}= 100.68$) daha yüksek olduğu gözlemlenmektedir. Buna göre, oyun oynama düzeyi arttıkça, bab katılımının artacağı söylenebilir.

Tablo 4.9

Katılımcıların Baba Katılımı, Babalık Rolü Algısı, Ebeveynlik Stresi ve Psikolojik İyi Oluş Düzeylerinin Çocuğun Gelişim Dönemleri İle İlgili Bilgi Verme Düzeyine Göre İncelenmesine Yönelik t-Testi Sonuçları

			N	$\bar{x}$	SS	sd	t	p
Çocuğun Gelişim Dönemleri ile Bilgi Verme	Baba katılımı	Düşük	52	100.30	9.81	328	-4.67	.000**
		Yüksek	278	107.26	9.86			
	Babalık rolü algısı	Düşük	52	107.46	8.89	328	.61	.084
		Yüksek	278	109.69	8.45			
	Ebeveynlik stresi	Düşük	52	10.15	8.65	328	61.91	.002*
		Yüksek	278	6.00	6.42			
	Psikolojik iyi oluş	Düşük	52	44.26	6.35	328	-3.96	.000**
		Yüksek	278	47.87	5.94			

Not. p<.05*, p<.001**

Tablo 4.9 incelendiğinde araştırma grubundaki babaların babalık rolü algısının ($t(328)= .61, p > .05$) çocuğun gelişim dönemleri ile ilgili bilgi verme düzeyine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı görülürken ($p > .05$); baba katılımı ($t(328)= -4.67, p < .001$), ebeveynlik stresi ($t(328)= 61.91, p < .05$) ve psikolojik iyi oluş düzeylerinin anlamlı bir şekilde farklılaştığı gözlemlenmektedir ($t(328)=-3.96, p < .05$).

Çocuğuna gelişim düzeyleri ile ilgili bilgi verme düzeyi yüksek olan babaların baba katılım puan ortalamalarının, çocuğun gelişim dönemleri ile ilgili bilgi verme düzeyi düşük olan babalara göre istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılaştığı görülmektedir ($t(328)= -4.67, p < .001$). Anlamlı farklılığın kaynaklarının incelenmesine yönelik puan ortalamaları incelendiğinde, çocuğun gelişim dönemleri ile ilgili bilgi verme düzeyi yüksek olan babaların baba katılımı ($\bar{x}= 107.26$), düşük algılayan babalara göre ($\bar{x}= 100.30$) daha yüksek olduğu gözlemlenmektedir. Buna göre, çocuğun gelişim dönemleri ile ilgili bilgi veren babaların baba katılımının artacağı ifade edilebilir.

Çocuğun gelişim dönemleri ile ilgili bilgi verme düzeyi yüksek olan babaların ebeveynlik stresi puan ortalamalarının çocuğun gelişim dönemleri ile ilgili bilgi verme düzeyi

düşük olan babalara göre istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılaştığı görülmektedir ($t(328)= 61.91, p < .05$). Anlamlı farklılığın kaynaklarının incelenmesine yönelik puan ortalamaları incelendiğinde, çocuğun gelişim dönemleri ile ilgili bilgi verme düzeyi yüksek olan babaların ebeveynlik stresi ($\bar{x}= 6.00$), düşük olan babalara göre ($\bar{x}= 10.15$) daha düşük olduğu gözlemlenmektedir. Dolayısıyla, çocuğun gelişim dönemleri ile ilgili bilgi verme düzeyi artan babaların ebeveynlik streslerinin düşük olacağı söylenebilir.

Çocuğun gelişim dönemleri ile ilgili bilgi verme düzeyi yüksek olan babaların psikolojik iyi oluş puan ortalamalarının çocuğun gelişim dönemleri ile ilgili bilgi verme düzeyi düşük olan babalara göre istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılaştığı görülmektedir ($t(328)= -3.96, p < .001$). Anlamlı farklılığın kaynaklarının incelenmesine yönelik puan ortalamaları incelendiğinde, çocuğun gelişim dönemleri ile ilgili bilgi verme düzeyi yüksek olan babaların psikolojik iyi oluşu ($\bar{x}= 47.87$), düşük olan babalara göre ($\bar{x}= 44.26$) daha düşük olduğu gözlemlenmektedir. Buna göre, çocuğun gelişim dönemleri ile ilgili bilgi veren babaların psikolojik iyi oluş düzeylerinin yüksek olacağı söylenebilir.

Tablo 4.10

Katılımcıların Baba Katılımı, Babalık Rolü Algısı, Ebeveynlik Stresi ve Psikolojik İyi Oluş Düzeylerinin Okul İle İş Birliği Sağlama Düzeyine Göre İncelenmesine Yönelik t-Testi Sonuçları

			N	$\bar{x}$	SS	sd	t	p
Okul ile İş Birliği Sağlama	Baba katılımı	Düşük	70	101.92	11.21	328	-4.02	.000**
		Yüksek	260	107.30	9.56			
	Babalık rolü algısı	Düşük	70	108.51	8.62	328	-.91	.362
		Yüksek	260	109.56	8.52			
	Ebeveynlik stresi	Düşük	70	8.58	8.27	328	2.28	.024*
		Yüksek	260	6.14	6.49			
	Psikolojik iyi oluş	Düşük	70	6.48	6.48	328	-1.91	.056
		Yüksek	260	6.01	6.01			

Not. p<.05*, p<.001**

Tablo 4.10 incelendiğinde araştırma grubunu oluşturan babaların, babalık rolü algısı ($t(328)= .61, p > .05$) ve psikolojik iyi oluş ($t(328)= -1.91, p > .05$) düzeylerinin okul ile iş birliği sağlama düzeyine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı görülürken ($p > .05$); baba katılımı ($t(328)= -4.02, p < .05$) ve ebeveynlik stres düzeylerinin anlamlı bir şekilde farklılaştığı gözlenmektedir ($t(328)= 2.28, p < .05$).

Katılımcıların baba katılım düzeylerinin okul ile iş birliği sağlama değişkenine göre incelenmesi sürecinde ortaya çıkan anlamlı farklılığın kaynağı incelendiğinde ($t(328)= -4.02$,

$p < .001$); okul ile iş birliği sağlama açısından kendini yüksek algılayan babaların baba katılım düzeylerinin ($\bar{x}= 107.30$), kendini düşük algılayan babalara göre ($\bar{x}= 101.92$) anlamlı bir şekilde daha yüksek olduğu gözlenmektedir. Buna göre, okul ile iş birliği sağlama düzeyi arttıkça, baba katılımının yüksek olacağı söylenebilir.

Okul ile iş birliği sağlama düzeyi yüksek olan babaların ebeveynlik stresi puan ortalamalarının, okul ile iş birliği sağlama düzeyi düşük olan babalara göre istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılaştığı görülmektedir ($t(328)= 2.28$, $p < .05$). Anlamlı farklılığın kaynaklarının incelenmesine yönelik puan ortalamaları incelendiğinde, okul ile iş birliği sağlama düzeyi yüksek olan babaların ebeveynlik stresi ($\bar{x}= 6.14$), düşük olan babalara göre ($\bar{x}= 8.58$) daha düşük olduğu gözlemlenmektedir. Dolayısıyla, okul ile iş birliği sağlayan babaların ebeveynlik stresinin düştüğü ifade edilebilir.

Tablo 4.11

Katılımcıların Baba Katılımı, Babalık Rolü Algısı, Ebeveynlik Stresi ve Psikolojik İyi Oluş Düzeylerinin Akademik Destek Düzeyine Göre İncelenmesine Yönelik t-Testi Sonuçları

			N	$\bar{x}$	SS	sd	t	p
Akademik Destek	Baba katılımı	Düşük	33	98.06	11.51	328	-5.00	.000**
		Yüksek	297	107.06	9.60			
	Babalık rolü algısı	Düşük	33	104.66	8.85	328	-3.36	.001**
		Yüksek	297	109.86	8.36			
	Ebeveynlik stresi	Düşük	33	10.12	9.51	328	2.26	.030*
		Yüksek	297	6.27	6.53			
	Psikolojik iyi oluş	Düşük	33	47.33	5.85	328	.03	.976
		Yüksek	297	47.29	6.18			

Not. $p<.05^*$, $p<.001^{**}$

Tablo 4.11 incelendiğinde baba katılımı ($t(328)= -5.00$, $p < .001$), babalık rolü algısı, ($t(328)= -3.36$, $p < .001$), ebeveynlik stres ($t(328)= 2.36$, $p < .05$) ve psikolojik iyi oluş ($t(328)= .03$, $p < .001$) düzeylerinin akademik destek sağlama değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı görülmektedir.

Çocuğuna akademik destek sağlama düzeyi yüksek olan babaların baba katılım puan ortalamalarının, akademik destek sağlama düzeyi düşük olan babalara göre istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılaştığı görülmektedir ($t(328)= -5.00$, $p < .001$). Anlamlı farklılığın kaynaklarının incelenmesine yönelik puan ortalamaları incelendiğinde, akademik destek sağlama düzeyini yüksek algılayan babaların baba katılımı ($\bar{x}= 107.06$), düşük algılayan babalara göre ($\bar{x}= 98.06$) daha yüksek olduğu gözlemlenmektedir. Dolayısıyla, akademik destek sağlayan babaların baba katılımının artacağı söylenebilir.

Akademik destek düzeyi yüksek olan babaların babalık rolü algısı puan ortalamalarının, akademik destek sağlama düzeyi düşük olan babalara göre istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılaştığı görülmektedir ($t(328) = -3.36, p < .001$). Anlamlı farklılığın kaynaklarının incelenmesine yönelik puan ortalamaları incelendiğinde, akademik destek sağlama düzeyi yüksek olan babaların babalık rolü algısı ($\bar{x} = 109.86$), düşük olan babalara göre ($\bar{x} = 104.66$) daha yüksek olduğu gözlemlenmektedir. Buna göre, akademik destek sağlayan babaları babalık rolü algısının artacağı ifade edilebilir.

Akademik destek sağlama düzeyi yüksek olan babaların ebeveynlik stresi puan ortalamalarının, akademik destek sağlama düzeyi düşük olan babalara göre istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılaştığı görülmektedir ($t(328) = 2.26, p < .05$). Anlamlı farklılığın kaynaklarının incelenmesine yönelik puan ortalamaları incelendiğinde, akademik destek sağlama düzeyini yüksek algılayan babaların ebeveynlik stresi ($\bar{x} = 6.27$), düşük algılayan babalara göre ($\bar{x} = 10.12$) daha düşük olduğu gözlemlenmektedir. Buna göre, akademik destek sağlama düzeyi arttıkça, babaların ebeveynlik stresinin düşeceği ifade edilebilir.

Ayrıca, akademik destek düzeyi yüksek olan babaların psikolojik iyi oluş puan ortalamalarının, akademik destek sağlama düzeyi düşük olan babalara göre istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılaştığı görülmektedir ($t(328) = .03, p < .001$). Anlamlı farklılığın kaynaklarının incelenmesine yönelik puan ortalamaları incelendiğinde, akademik destek sağlama düzeyi yüksek olan babaların psikolojik iyi oluşu ($\bar{x} = 47.29$), düşük olan babalara göre ($\bar{x} = 47.33$) daha yüksek olduğu gözlemlenmektedir. Dolayısıyla, akademik destek sağlama düzeyleri artan babaların, baba psikolojik iyi oluş düzeylerinin artacağı söylenebilir.

Tablo 4.12

Katılımcıların Baba Katılımı, Babalık Rolü Algısı, Ebeveynlik Stresi ve Psikolojik İyi Oluş Düzeylerinin Akran İlişkileri Düzeyine Göre İncelenmesine Yönelik t-Testi Sonuçları

			<i>N</i>	$\bar{x}$	<i>SS</i>	<i>sd</i>	<i>t</i>	<i>p</i>
Akran ilişkileri	Baba katılımı	Düşük	32	98.06	11.51	328	-4.91	.000**
		Yüksek	298	107.03	9.62			
	Babalık rolü algısı	Düşük	32	107.28	8.68	328	-1.43	.151
		Yüksek	298	109.56	8.51			
	Ebeveynlik stresi	Düşük	32	9.62	8.34	328	2.15	.038
		Yüksek	298	6.34	6.74			
	Psikolojik iyi oluş	Düşük	32	43.84	6.94	328	-3.30	.001**
		Yüksek	298	47.67	5.94			

Not. $p < .05^*$, $p < .001^{**}$

Tablo 4.12 incelendiğinde babalık rolü algısı ($t(328) = -.40, p > .05$) düzeyinin çocuğun akran ilişkisine katılım düzeyine göre farklılaşmadığı gözlenirken ($p > .05$); babaların baba katılımı ($t(328) = -.40, p < .001$), ebeveynlik stresi ($t(328) = -.75, p < .05$) ve psikolojik iyi oluş ($t(328) = -2.69, p < .001$) düzeylerinin anlamlı bir şekilde farklılaştığı görülmektedir.

Çocuğunun akran ilişkilerine katılım düzeyi yüksek olan babaların baba katılım puan ortalamalarının, akran ilişkilerine katılım düzeyi düşük olan babalara göre istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılaştığı görülmektedir ($t(328) = -.40, p < .001$). Anlamlı farklılığın kaynaklarının incelenmesine yönelik puan ortalamaları incelendiğinde, çocuğunun akran ilişkilerine katılım düzeyi yüksek olan babaların baba katılımı ($\bar{x}=107.03$), düşük olan babalara göre ($\bar{x}=98.06$) daha yüksek olduğu gözlemlenmektedir. Buna göre, akran ilişkilerine katılımı artan babaların, baba katılımında artacağı söylenebilir.

Çocuğunun akran ilişkilerine katılım düzeyi yüksek olan babaların ebeveynlik stresi puan ortalamalarının, akran ilişkilerine katılım düzeyi düşük olan babalara göre istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılaştığı görülmektedir ($t(328) = -.75, p < .05$). Anlamlı farklılığın kaynaklarının incelenmesine yönelik puan ortalamaları incelendiğinde, çocuğunun akran ilişkilerine katılım düzeyi yüksek olan babaların ebeveynlik stresi ($\bar{x}= 6.34$), düşük olan babalara göre ($\bar{x}= 9.62$) daha yüksek olduğu gözlemlenmektedir. Buna göre, akran ilişkisine katılım sağlama düzeyi arttıkça, babaların ebeveynlik stresinin düşeceği ifade edilebilir.

Çocuğunun akran ilişkilerine katılım düzeyi yüksek olan babaların psikolojik iyi oluş puan ortalamalarının, akran ilişkilerine katılım düzeyi düşük olan babalara göre istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılaştığı görülmektedir ($t(328) = -3.304, p < .001$). Anlamlı farklılığın kaynaklarının incelenmesine yönelik puan ortalamaları incelendiğinde, çocuğunun akran ilişkilerine katılım düzeyi yüksek olan babaların psikolojik iyi oluşu ($\bar{x}= 47.64$), düşük olan babalara göre ($\bar{x}= 43.84$) daha yüksek olduğu gözlemlenmektedir. Buna göre akran ilişkisine katılım düzeyi arttıkça, babaların psikolojik iyi oluş düzeyinin artacağı ifade edilebilir.

4.1.6. Katılımcıların Baba Katılımı, Babalık Rolü Algısı, Ebeveynlik Stresi ve Psikolojik İyi Oluş Arasındaki İlişkilerin İncelenmesine Yönelik Bulgular

Baba katılımı, babalık rolü algısı, ebeveynlik stresi ve psikolojik iyi oluş arasındaki ilişkilerin belirlenmesi amacıyla Pearson Momentler Çarpımı korelasyon katsayısı hesaplanmış olup elde edilen korelasyon analizi sonuçları Tablo 4.13’de verilmiştir.

Tablo 4.13

Araştırmada Ele Alınan Değişkenler Arasındaki İlişkinin Belirlenmesine Yönelik Korelasyon Analizi Sonuçları

	<i>N</i>	<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>
Baba Katılımı	330	---			
Babalık Rolü Algısı	330	.362**	---		
Ebeveynlik Stresi	330	-.368**	-.305**	---	
Psikolojik İyi Oluş	330	.433**	.220**	-.413**	---

Not. $p < .05^*$, $p < .001^{**}$

Araştırma grubunu oluşturan babaların baba katılımı ve babalık rolü algısı arasında ($r(328) = .362$, $p < .001$) pozitif yönde, orta düzeyde ve anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir. Buna göre, babaların baba katılım düzeyi arttıkça babalık rolü algısının artacağı söylenebilir.

Araştırma grubunu oluşturan babaların baba katılımı ve ebeveynlik stresi arasında ($r(328) = -.368$, $p < .001$) negatif yönde, orta düzeyde ve anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir. Buna göre, babaların ebeveynlik stresi arttıkça baba katılımının azalacağı söylenebilir.

Araştırma grubunu oluşturan babaların baba katılımı ve psikolojik iyi oluş düzeyleri arasında ($r(328) = .433$, $p < .001$) pozitif yönde, orta düzeyde ve anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir. Buna göre, babaların psikolojik iyi oluş düzeyleri arttıkça baba katılımının artacağı söylenebilir.

Araştırma grubunu oluşturan babaların babalık rolü algısı ve ebeveynlik stresi arasında ($r(328) = -.305$, $p < .001$) negatif yönde, orta düzeyde ve anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir. Buna göre, babaların babalık rolü algısı arttıkça ebeveynlik stresinin azalacağı söylenebilir.

Araştırma grubunu oluşturan babaların babalık rolü algısı ve psikolojik iyi oluş düzeyleri arasında ($r(328) = .220$, $p < .001$) pozitif yönde, orta düzeyde ve anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir. Buna göre, babaların babalık rolü algısı arttıkça psikolojik iyi oluş düzeylerinin artacağı ifade edilebilir.

Araştırma grubunu oluşturan babaların psikolojik iyi oluş ve ebeveynlik stres düzeyleri arasında ($r(328) = -.413$, $p < .001$) negatif yönde, orta düzeyde ve anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir. Buna göre, babaların psikolojik iyi oluş düzeyleri arttıkça, ebeveynlik streslerinin azalacağı söylenebilir.

4.1.7. Katılımcıların Babalık Rolü Algısı, Ebeveynlik Stresi ve Psikolojik İyi Oluş Düzeylerinin Baba Katılımı Yordamadaki Rollerinin İncelenmesine Yönelik Bulgular

Katılımcıların baba katılım düzeyi puanlarının babalık rolü algısı, ebeveynlik stresi, psikolojik iyi oluş, akran ilişkileri, akademik destek ve oyun oynama düzeyi tarafından yordama düzeyini belirlemek adına aşamalı doğrusal çok değişkenli regresyon analizi tekniği kullanılmış ve analiz sonuçları Tablo 4.14’de sunulmuştur.

Tablo 4.14

Baba Katılım Düzeyinin Yordanmasına İlişkin Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları

Model	Değişken	R	R ²	Uyarlanmış R ²	Standart Hata	β	t
1	(Sabit) Pİ	.433	.18	.185	9.176	.433	8.692**
2	(Sabit) Pİ BRA	.512	.26	.258	8.756	.371 .281	7.619** 5.764**
3	(Sabit) Pİ BRA AD	.557	.31	.304	8.478	.381 .238 .224	8.069** 4.952** 4.773**
4	(Sabit) Pİ BRA AD Aİ	.578	.33	.326	8.342	.352 .234 .209 .158	7.469** 4.954** 4.517** 3.416**
5	(Sabit) Pİ BRA AD Aİ ES	.588	.34	.336	8.281	.308 .209 .193 .153 -.124	6.108** 4.363** 4.170** 3.316** -2.409*
6	(Sabit) Pİ BRA AD Aİ ES OO	.595	.35	.342	8.241	.310 .202 .174 .131 -.129 .097	6.184** 4.223** 3.689** 2.791* -2.519* 2.050*

Not. p<.05*, p<.001**

Tablo 4.14 incelendiğinde ilk modelin, babaların baba katılım düzeylerinin en güçlü yordayıcısının psikolojik iyi oluş değişkeni olduğu görülmektedir. Model 1 olarak adlandırılan bu eşitliğe dayalı olarak psikolojik iyi oluş değişkeni tek başına, katılımcıların baba katılımı düzeylerindeki değişkenliğin %18’ini açıkladığı görülmektedir. Regresyon katsayısı değerlendirildiğinde, katılımcıların psikolojik iyi oluş düzeyleri ile baba katılım düzeyleri arasında pozitif ilişkinin olduğu anlaşılmaktadır. Bu noktada katılımcıların psikolojik iyi oluş düzeyleri arttıkça baba katılımı puanlarının artacağını ifade etmektedir.

Katılımcıların baba katılımını yordayan psikolojik iyi oluş değişkenine ek olarak devreye giren bir diğer önemli değişken de babalık rolü algısıdır. Babalık rolü algısı değişkeni psikolojik iyi oluş değişkeni ile birlikte baba katılım düzeyinin %26'sını açıklamaktadır. Model 2 olarak adlandırılan eşitliğe girerek %8 oranında katkı sağlayan babalık rolü algısı ile baba katılım düzeyi arasında pozitif yönde bir ilişki vardır. Bu durum, katılımcıların babalık rolü algısı arttıkça baba katılımının artacağını ifade etmektedir.

Yine Tablo 4.14 incelendiğinde Model 3'te ilk iki modeldeki değişkenlere ek olarak katılımcıların baba katılımı değişkenliğinin açıklanmasına tek başına %5'lik katkı sağlayan akademik destek değişkeninin devreye girdiği anlaşılmaktadır. Bu durumda araştırma grubunu oluşturan babaların algılanan akademik destek verme değişkeninin, psikolojik iyi oluş ve babalık rolü algısı ile birlikte baba katılım düzeyleri üzerindeki değişkenliğin %31'ini açıkladığı söylenebilir. Algılanan akademik destek verme değişkeninin regresyon katsayısı incelendiğinde, baba katılımı ile pozitif ilişkili olduğu anlaşılmaktadır. Bu durumun temel nedeni kategorik bir değişken olarak sınıflandırılan algılanan akademik destek vermede düşük kategorisinin 1, yüksek kategorisinin ise 2 şeklinde puan alarak analiz işlemlerinin gerçekleştirilmiş olmasıdır. Bu durumda, bu araştırma grubu için çocuğuna akademik destek sağlama düzeyi daha yüksek olan babaların baba katılımının daha yüksek olduğu bulgusuna ulaşabileceği söylenebilir.

Model 4 olarak adlandırılan eşitlik incelendiğinde, Model 3, Model 2 ve Model 1'de yer alan eşitliğe ek olarak baba katılım düzeyinin açıklanmasına tek başına %2; diğer değişkenlerle birlikte %33'lük katkı sağlayan önemli değişkenlerden bir diğerinin de algılanan akran ilişkilerine katılım düzeyi olduğu anlaşılmaktadır. Algılanan akran ilişkileri ile baba katılım düzeyi arasındaki ilişkileri yansıtan beta katsayısı incelendiğinde iki değişken arasında pozitif yönde ve anlamlı bir ilişki olduğu anlaşılmaktadır. Bu durumun temel nedeni kategorik bir değişken olarak sınıflandırılan algılanan akran ilişkilerine katılım düzeyi için düşük kategorisinin 1, yüksek kategorisinin ise 2 şeklinde puan alarak analiz işlemlerinin gerçekleştirilmiş olmasıdır. Bu durumda, bu araştırma grubu için çocuğunun akran ilişkilerine destek sağlama düzeyini daha yüksek olarak algılayan babaların baba katılımı düzeylerinin düşük algılayanlara göre daha yüksek olduğu söylenebilir.

Katılımcıların baba katılım düzeylerinin yordanmasında eşitliğe giren bir diğer değişkenin ise Model 5'te yer alan ebeveynlik stresi değişkeni olduğu gözlenmektedir. Katılımcıların ebeveynlik stresi düzeylerinin baba katılım düzeylerini yordama sürecinde değişkenliğe tek başına %1; diğer değişkenlerle birlikte %34'lük bir katkısı olduğu

gözlenmektedir. Katılımcıların baba katılım düzeyleri ile ebeveynlik stresi düzeyleri arasında ise negatif yönde bir ilişki vardır. Buna göre araştırma grubunu oluşturan babaların ebeveynlik stresi düzeyleri azaldıkça baba katılım düzeylerinin artacağı söylenebilir.

Tablo 4.14 incelendiğinde, eşitliğe en son giren değişkenin oyun oynama değişkeni olduğu gözlenmektedir. Model 6 olarak adlandırılan eşitlik incelendiğinde, baba katılımının açıklanmasına %1’lik katkı sağlayan bu değişkenin baba katılım düzeyi değişkeni ile pozitif ilişkili olduğu gözlenmektedir. Oyun oynama değişkeninin, Model 2, Model 3, Model 4 ve Model 5’ de yer alan eşitliğe ek olarak diğer değişkenlerle birlikte %35’lik bir katkı sağladığı gözlenmektedir. Bu araştırma grubu için oyun oynama düzeyini yüksek olarak algılayan babaların baba katılım düzeylerinin düşük algılayanlara göre daha yüksek olduğu ifade edilebilir.

Tüm bulgular bir arada değerlendirildiğinde, araştırma grubunu oluşturan babaların psikolojik iyi oluş düzeyleri, babalık rolü algıları, algılanan akademik destek sunma, temel bakım verme, akran ilişkilerine destek sağlama düzeyleri, ebeveynlik stresi düzeyleri ve oyun oynama düzeylerinin baba katılım düzeylerinin yordanmasında %35’lik katkıya sahip olduğu söylenebilir. Buna göre babaların katılım düzeylerinin arttırılması sürecinde özellikle bu değişkenlerin geliştirilmesine yönelik katkılar sağlanmasının önemli olduğu düşünülmektedir.

BÖLÜM V

TARTIŞMA

Çalışmanın temel amacı, 4-10 yaş aralığında çocuğu olan babaların baba katılım düzeylerini açıklamada babalık rolü algısı, ebeveynlik stresi ve psikolojik iyi oluş değişkenlerinin rollerinin incelenmesidir. Bu bölümde, araştırmadan elde edilen bulgulara göre tartışma ve yorumlara yer verilmiştir

5.1. Araştırmada Ele Alınan Baba Katılımı, Babalık Rolü Algısı, Ebeveynlik Stresi ve Psikolojik İyi Oluş Ölçeklerinden Elden Edilen Puanların Sosyo Demografik Değişkenlere Göre İncelenmesine Yönelik Elde Edilen Bulguların Tartışılması

Bu çalışmada, baba katılımı, babalık rolü algısı, ebeveynlik stresi ve psikolojik iyi oluş düzeylerinin, yaş, eşin çalışma durumu, babanın eğitim düzeyi ve eşin eğitim düzeyi gibi demografik değişkenlere göre farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiştir.

Babaların ebeveynlik stresinin yaşa göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı gözlenmektedir. Buna göre, babalar için yaş arttıkça ebeveynlik stresi düzeyinin düştüğü söylenebilir. İlgili alanyazın incelendiğinde, çocuk ile temel bakım veren anneler arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmaların fazla olduğu gözlenmektedir (Durualp, Kaytez ve Kadan, 2016; King, Teplicky ve Rosenbaum, 2004; Pleck, 2012; Poortman ve Van Der Lippe, 2009; Şimşek, 2007; Zeybekoğlu, 2013). Yapılan bir araştırmada, genç yaşta anne olanların, düşük eğitim düzeyine, ebeveynlik stresine ve olumsuz ebeveyn tutumuna sahip oldukları sonucuna ulaşılmıştır (Menon ve ark., 2020). Ayrıca bu ebeveynlerin kendi annelerinin çocuk sahibi olmaya istekli olmamaları ve genç yaşta çocuk sahibi olması gibi riskli faktörlerle daha çok karşılaştığı görülmektedir (Menon ve ark., 2020). Aynı risk faktörleri babalar içinde geçerli olmakla birlikte yaşadıkları ebeveynlik stresi baba-çocuk ilişkisini olumsuz etkilemektedir (Mollborn ve Dennis, 2011). Literatür incelendiğinde, babanın yaşının ebeveynlik stresini etkilediği, ileri yaşta olan babaların daha az ebeveynlik stresi yaşadığı sonucuna ulaşan çalışmalara rastlamak mümkündür (Garrison ve ark., 1997; Macias ve ark., 2003; Marsiglio, 1993; Östberg ve Hagekull, 2000). Yaşça daha büyük babaların, çocuklarının tüm gelişim dönemlerini sağlıklı bir biçimde tamamlayabilmesinde önemli bir etkisi vardır

(Belsky ve ark., 1984). Bu açıdan değerlendirildiğinde, çocuğun gelişiminde olumlu sonuçlar oluşturduğunu gören babanın daha az ebeveyn stresi yaşayacağı düşünülebilir. Bu bulgular neticesinde, babanın yaşının ilerlemesi ile birlikte çocuğu ile ilgili süreçlerde deneyim kazanması ve kendini daha yetkin hissetmesi, babaların ebeveynlik stresini daha az yaşamalarına neden olabileceği düşünülmektedir.

Babaların baba katılımının yaşa göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı gözlenmektedir. Alanyazında, yaşa göre baba katılım düzeyinin, baba katılımını farklılaştırmadığına yönelik bulgulara rastlanmıştır (Cook ve ark., 2005; Gürşimşek ve ark., 2007; İzci,2013) Bu bulgudan hareketle, yaş değişkeninin baba katılımını farklılaştırmadığı sonucu literatür tarafından bu araştırmanın bulgusunu desteklemektedir. Babaların babalık rolü algısı incelendiğinde, babalık rolü algısı ve babaların yaşları arasında anlamlı bir farklılaşma gözlenmemektedir. İlgili alanyazında babalık rolü algısının babaların yaşına göre farklılık göstermediğine yönelik benzer bulgular da görülmektedir (Kuruçırak, 2010; Telli, 2014). Cooney ve arkadaşları (1974) tarafından gerçekleştirilen çalışmada geç yaşta baba olanların çocukları ile ilgili konulara, daha genç yaşta baba olanlara göre ilgi düzeyinin yoğun olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Buna göre, babaların sahip olduğu yaşam enerjisi, yaşam doyumu, yaşadığı çevre ve kültürün her yaş seviyesinde farklılık gösterebileceği düşünülmektedir.

Bu bulgulara ek olarak, babalık rolü algısının, eşi çalışan babalara göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı gözlenmektedir. Alanyazında, babalık rol algısının annenin çalışma durumu ve baba katılımından etkilendiği ve babanın çocuğuna karşı tutumunun da baba katılımını etkilediği yönünde sonuçlar yer almaktadır (Gracia, 2012). Günümüzde kadınların iş yaşamında etkin rol oynaması, ev işlerinde ve çocuğun yetiştirilmesinde sorumluluğun paylaşılmasının önemini ortaya çıkarttığı düşünülmektedir. Buna göre, eşi çalışan babaların, babalık rolü algısının daha olumlu olduğu söylenebilir. Baba katılımının ise eşi çalışan babalara göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı görülmektedir. Bu bağlamda bu çalışmadan elde edilen bulgunun ilgili alanyazınla kısmen paralel bir nitelik göstermediği ifade edilebilir. Her iki ebeveyninde iş yaşamında aktif olduğu koşullarda baba katılımına gereksinim duyulduğu ve bu gerekçe ile baba katılımının arttığı yapılan çalışmaların çoğunda ifade edilmiştir (Bailey, 1994; Lewin-Epstein ve ark., 2006; Yeung ve ark., 2011; Kato ve ark., 2002; Linnenberg, 2012; Thomas ve Hildingsson, 2009). Annenin çalışıyor olması, çocuğun bakımında sadece tek ebeveynin yeterli olmamasına ve dolayısıyla babaya ihtiyaç duyulmasından kaynaklı baba katılımının arttığı söylenebilir. Alanyazın incelendiğinde, eşi

alışan babaların, baba katılımını farklılaştırmadığına yönelik bulgulara rastlanmıştır (Duran, 2010; Kurşun, 2019). Buna göre araştırma grubunu oluşturan katılımcılar için, günümüz koşullarında aile geçimini sağlamak için anne ve babanın çalışma gereksiniminin olması, annenin iş yaşamında giderek etkin olmaya başlaması gibi nedenlerle eşin çalışma durumunun baba katılımını farklılaştırmadığı düşünülmektedir. Buna ek olarak, kadınların iş yaşamında olmasının, babaların annelere olan bakış açılarını değiştirdiği, cinsiyet rol algılarını etkilediği ve toplumda aile içi sorumlulukların demokratik düzeyde paylaşılması gerektiği düşüncesinin oluşmasından dolayı baba katılımının eşin çalışmasına göre değişmediği söylenebilir.

Araştırma grubunu oluşturan babaların, babalık rolü algısının eğitim düzeyi değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı görülmektedir. Anlamlı farklılığın kaynakları incelendiğinde, lisans mezunu olan babaların, lise mezunu olan babalara göre babalık rolü algısının daha yüksek olduğu bulgusu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca, lise mezunu olan babaların, lisansüstü mezunu olan babalara göre, babalık rolü algısının daha düşük olduğu bulgusu ortaya çıkmıştır. İlgili alanyazında, niversite eğitimi alan babaların, lise düzeyinde olan babalara göre babalık rolü algısının daha fazla olduğu sonucuna ulaşılmıştır (şahin ve Demiriz, 2014; Kuruçırak, 2010). Bu bağlamda, eğitim düzeyi yükseldikçe, babaların daha bilgili, kültürlü ve daha demokratik bir tutuma sahip olabileceği ve bu nedenle kendi babalık rolüne ilişkin algısının daha olumlu olabileceği düşünülmektedir. İşpanyada gerçekleştirilen bir çalışmada, babaların eğitim düzeyinin yükselmesiyle, babalık rolüne ilişkin algılarının daha olumlu olduğu ve çocuklarıyla birlikte geçirdikleri srenin giderek arttığı görülmektedir (Gracia, 2014). Buna göre, araştırma sonucunda elde edilen bulguların, okul öncesi dönemde çocuğu olan babaların, babalık rolü algılarının babaların yaşının, eğitim düzeyinin ve babalık rollerine ait yeterlik algısı gibi babalık rolünü etkilediğini gösteren araştırmalarla (Coltrane, 2020; Kuruçırak, 2010; Seçer ve ark., 2007; Telli ve zkan, 2016) paralel sonuçlara ulaştığı görülmektedir. Ölçek maddeleri değerlendirildiğinde, eğitim düzeyi yüksek olan babaların “baba evdeki tek otorite fiğr olmalıdır”, “gerektiğinde çocuğunu dvererek cezalandırmalıdır”, “bir baba erkek çocuğuyla kız çocuğuna oranla daha çok ilgilenmelidir” ve “bebekleri bebek arabası ile taşımak babalara yakışmaz” gibi davranışları babalık rolüne uygun bulmadığı söylenebilir. Babanın eğitim düzeyinin giderek artması ile birlikte bilgi ve birikim düzeyinin de artacağı düşünülmektedir. Dolayısıyla kendi yeterliğinden emin olan babanın babalık rolünün de olumlu olacağı düşünülmektedir. Bu kapsamda değerlendirildiğinde, eğitim düzeyi yüksek olan babaların babalık rolü algılarının daha olumlu

olduğu anlaşılmaktadır. İlgili çalışmalar incelendiğinde, araştırmadan elde edilen bulgularının alanyazın tarafından desteklendiği düşünülmektedir.

Babalık rolü algısının, eşlerin lise mezunu ve lisans mezunu olan babalar arasında anlamlı bir şekilde farklılaştığı görülmektedir. Lisans mezunu olan eşi sahip babaların lise mezunu olan eşlere göre babalık rolü algısının daha yüksek olduğu bulgusu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca, eşleri lise mezunu olan babaların, eşleri lisansüstü mezunu olan babalara göre, babalık rolü algısının daha düşük bulgusuna ulaşılmıştır. Araştırma sonucunda elde edilen bulguların, babaların, babalık rolü algılarının babaların yaşının, eşin eğitim düzeyine göre farklılaştığını gösteren araştırmalarla (Can, 2017; Uzun, 2019) paralel sonuçlara ulaştığı görülmektedir. Genel bir değerlendirme yapıldığında, annenin eğitim seviyesinin yüksek olması, cinsiyet rolleri arasında eşit bir tutumun olduğunun farkındalığı, sorumluluğun eşit düzeyde paylaşılması bilinci, evin geçiminin anne ve baba tarafından karşılanması, yaşamın ortak sorumlulukları ile birlikte etkin rol oynamaları nedeniyle babaların babalık rolü algısının daha olumlu olduğu düşünülmektedir.

Dolayısıyla, annenin, babanın çocuğun hayatına katılımını istemesi ve desteklemesi ile birlikte babanın aktif olduğu bir hayat düzeni bağlamında annelerin de eşlerinin babalık rolünü olumlu olarak değerlendirmesi bir bütün olarak görülebilir.

5.2. Araştırmada Ele Alınan Değişkenlerin Babaların Çocuğun Yaşam Alanlarına Katılım Düzeylerine Göre İncelenmesine Yönelik Bulguların Tartışılması

Bu bölümde, katılımcı bilgi formu aracılığı ile sosyodemografik değişkenlere ek olarak toplanan ve katılımcıların kendilerini 1-10 aralığında değerlendirdiği temel bakım, çocuğun eğitim yaşamına katılımı, oyun oynama, çocuğun gelişim dönemleri ile ilgili bilgi verme, okul ile iş birliği sağlama, akademik destek ve akran ilişkileri şeklindeki yaşam alanlarına katılım düzeylerine göre baba katılım, babalık rolü algısı, ebeveynlik stresi ve psikolojik iyi oluş düzeylerinin incelenmesine yönelik bulgulara yer verilmiştir. Analiz süreçlerine geçilmeden önce elde edilen veriler düşük ve yüksek düzeyi yansıtmaları bakımından iki kategoriye ayrılmıştır.

Araştırma grubunu oluşturan babaların baba katılım düzeyleri, babalık rolü algıları ve ebeveynlik stresi düzeylerinin algılanan temel bakım verme düzeylerine göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı gözlemlenmiştir. Algılanan temel bakım verme ve akran ilişkilerine katılım düzeyi yüksek olan babaların, düşük olan babalara göre tüm bölüm ortalamaları puanlarının anlamlı bir şekilde daha yüksek olduğu; ebeveynlik stresi ise tam tersi şekilde algılanan temel bakım sağlama düzeyi yüksek katılımcıların lehine anlamlı bir biçimde düşük

olduğu bulunmuştur. Bu noktada elde edilen bulgular bir arada değerlendirildiğinde, algılanan temel bakım verme ve akran ilişkisine katılım sağlama düzeyi yüksek olan babaların, baba katılım düzeyleri ve babalık rolü algılarının daha yüksek düzeyde; ebeveynlik stres düzeylerinin daha düşük düzeyde olduğu söylenebilir. Bebeğin doğum sürecinden itibaren, babanın bebeğiyle sağlıklı bir bağ kurabilmesi, babanın temel bakıma katılması ile mümkündür (Tiedje ve Darling-Fisher, 1996). Dolayısıyla, babanın temel bakım sürecine katılmasının, bebeği ile bağ kurması açısından oldukça etkili olduğu söylenebilir. Baba çocuğun temel bakımında aktif olduğunda, birlikte oynarken olumlu bir iletişime sahip olmakta ve dolayısıyla baba-çocuk etkileşimi kaliteli düzeyde olmaktadır (Caldera ve ark., 2010). Araştırmadan elde edilen bulgular ile alanyazındaki sonuçlar paralellik göstermektedir. Bu kapsamda, çocuğun temel bakımına ve akran ilişkisine katılım sağlayan babaların baba katılımı artmakta ve babalık rol algısı daha olumlu olmaktadır. Algılanan temel bakım verme düzeyi yüksek olan babaların, ebeveynlik stres düzeylerinin daha düşük düzeyde olduğu görülmektedir. Babaların yaşadığı ebeveynlik stresi, temel bakıma katılmaları ve çocuğun davranış sorunları ile ilişkilidir (Bernd ve ark., 2007). Çocuğun kendini uygun bir biçimde ifade edebilmesi, iletişim kurabilmesi ve sürdürebilmesi ve yaşadığı sorun durumları çözebilme becerisine sahip olması babanın katılımı, babalık rolü algısı ve düşük düzeyde ebeveynlik stresi yaşaması sayesinde olduğu söylenebilir.

Araştırma grubunu oluşturan babaların baba katılım düzeyleri ve psikolojik iyi oluş düzeylerinin çocuğun eğitim yaşamına katılım sağlama düzeylerine göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı gözlemlenmiştir. Alanyazında yapılan çalışmalara incelendiğinde, eğitim sürecine ailelerin katılım sağlamanın çocuğun eğitim döneminde önemli faydalar sağladığına yönelik sonuçların olduğu görülmüştür (Epstein, 1995; Henderson, 1987). Ayrıca, ev içinde eğitim ile ilgili çalışmaların sürdürülmesi hem çocuğun hemde anne babanın bireysel gelişimlerini sağladığı belirtilmektedir (Kağıtçıbaşı ve ark., 1993). Buna ek olarak, ebeveynlerin eğitim-öğretim yaşamına katılması literatürde etkili okul olmanın özelliklerinden biri olarak tanımlanmıştır (Balcı, 2001). Önemin giderek anlaşılmaya başladığı aile katılımı, çocuğun yaşamında aktif bir biçimde rol oynaması olarak literatürde yer almaktadır (Hoover-Dempsey ve ark., 2005). Babaların çocuğu ile birlikte geçirdiği zaman ve çocuğun eğitim yaşamına dahil olması arasında anlamlı bir ilişki olduğu bulgusu araştırmayı destekler niteliktedir (Gürşimşek, 2007). Dolayısıyla çocuğun eğitim yaşamına katılım sağlayan babaların baba katılımının da artacağı söylenebilir. Babaların çocuğun eğitim yaşantısına katılımı genel olarak değerlendirildiğinde, veli toplantılarına katılmak, çocuğunun gelişim alanları ile ilgili

bilgi öğrenmek, akademik başarıyı sürdürme ve yaşanan sorun durumların çözümüne yönelik öneri alma gibi etkinliklerin bu değişkeni oluşturduğu düşünülebilir. Eğitimciler gözüyle eğitim yaşantısına ailenin katılımı değerlendirildiğinde, ebeveynlerin belirli aralıklarla çocukla ilgili bilgi almak için iletişim sağlaması olarak belirtilmektedir (Erdoğan ve Demirkasımoğlu, 2010). Bu bulgulardan yola çıkarak, aile katılımı sağlandıkça, eğitim süreçlerine yardımcı olma ve çocuğa karşı daha olumlu tutuma sahip ebeveynlerin artacağı düşünülmektedir.

Araştırma grubunu oluşturan babaların baba katılım düzeylerinin oyun oynama düzeyine göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı gözlemlenmiştir. Ebeveynlerin çocuğun yaşamındaki ilk oyun arkadaşları olduğu söylenebilir. Çocukların davranışlarını olumsuz ya da olumsuz etkileyebilen, literatürde oyun arkadaşları olarak tanımlanan ebeveynlerdir (Ecirli, 2014). Çocukla oyun oynamanın anlamsız olduğunu düşünen ebeveynler çocukları ile paylaşımda bulunmazken, oyunu çocuğun gelişimi için bir fırsat olarak değerlendiren ebeveynler ise çocuklarla pek çok alanda oyun oynamaya eğilimlidirler (Ecirli, 2014). Baba ve çocuğun birlikte oyun oynaması ve çocuğun akran ilişkilerinde yardımcı olması, çocuğun duygu düzenleme becerilerini geliştirmesini sağladığı bilinmektedir (Carson ve Parke, 1996). Yapılan bir araştırmada babalar, çocukları ile en çok etkileşime girdiği aktivitenin oyun oynamak olduğunu ifade etmişlerdir (Çoşgun ve ark., 2017). Baba, ebeveynlik sorumluluğu ile ilgili kendini yetkin hissettiğinde çocuğu ile eğitici oyun oynama sıklığı artmakta ve aynı zamanda çocuğun temel bakımına katılma isteği artmaktadır (Freeman ve ark., 2008). Bu bağlamda, çocukların babaları ile etkili bir biçimde oyun oynamaları, baba-çocuk ilişkisinin kalitesini arttıracak ve çocuğun gelişimini sosyal ve duygusal anlamda destekleyeceği söylenebilir. Aynı zamanda babanın çocuğu ile oyun oynaması ve bu alandaki yeterlik algısı babasında çocuğun yaşamına katılmasını motive edici olduğu düşünülebilir.

Babalar, çocuklarıyla oyun oynama görevlerinde annelere göre daha sık oynarlar ve babaların oyunları daha fiziksel, spontane ve eğlenceli olma eğilimindedir (Kokkinaki ve Vasdekis, 2015). Bu oyun etkileşimleri sayesinde babalar, tanıdık ve güvenli bir ortam sunarken, çocuklarına annelerin tehlikeli olarak kaçınabilecekleri yeni deneyimleri, ebeveynlerin kaba oyun algılarındaki farklılıklar nedeniyle, sağlayabilirler (Grossman ve ark., 2002). Ebeveynlerin çocuklarıyla oyun yoluyla etkileşime girme biçimlerindeki bu farklılıklar nedeniyle, anne-çocuk oyun etkileşimlerine yönelik araştırmalara kıyasla, baba-çocuk oyununun gelişime benzersiz katkılar sağladığı belirtilmektedir (Goodman, 2004; Popp ve Thomsen, 2017; St George ve ark., 2016). Her ne kadar her iki ebeveyn de çocuklarının

gelişimine bağımsız katkılarda bulunuyorsa da, çocuk gelişimi üzerinde çok güçlü etkisi olan oyun esnasında baba-çocuk ilişkisinin özellikleriyle ilgili öğrenilecek çok şey vardır.

Araştırma grubunu oluşturan babaların baba katılım düzeyleri ve ebeveynlik stresi düzeylerinin okul ile iş birliği sağlama düzeylerine göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı gözlemlenmiştir. Alanyazın incelendiğinde, okul-aile iş birliğinin tanımı, öğretmenlere göre velilerin çocuğun sosyal-duygusal ve akademik gelişim alanları ile bilgi paylaşımı sağlaması ve davranış değişiklikleri sağlanması için velinin etkin rol model olmasıdır (Gürşimşek, 2003). Anne-babalar ve öğretmenler, anne babaların yoğun çalışma koşulları, stres ve zaman yetersizliğinin aile katılımını engelleyen temel unsurlar olduğunu belirtmişlerdir (Erkan ve ark., 2016). Aile katılımını engelleyen unsurlar daha geniş bir kapsamda ele alındığında, kültürel etmenlerin baskın olması, bakanlıklar tarafından aileyi bilgilendirme amaçlı çalıştayların olmaması ve hizmetiçi eğitimlerin yeterli sayıda olmaması gibi nedenlerden dolayı aile katılımının engellendiği düşünülmektedir. Ebeveynlerin okul yaşamına katılım sağlamaları, öğrencilerin akademik başarılarını arttırmakta ve olumlu davranışlar sergilemesini kolaylaştırmaktadır (Çalışkan ve Ayık, 2015). Alanyazın incelendiğinde, okul temelli aile katılım çalışması yapılmasının anne ve babanın stres düzeylerini düşürdüğü ve ebeveynlik tutumlarını olumlu anlamda değiştirdiği sonucuna ulaşılmıştır (Kalburan ve Tezel-Şahin, 2009). Bu bulgulardan yola çıkarak, okul ile iş birliği sağlayan babaların, çocuğun eğitim yaşamı ile ilgili bilgi paylaşımının sağlanması ile rahatlayacağı, ne yapacağı konusunda farkındalık kazanacağı ve dolayısıyla ebeveynlik stresinin azalacağı söylenebilir.

Araştırma grubunu oluşturan babaların baba katılım düzeyleri, ebeveynlik stresi düzeyleri ve psikolojik iyi oluş düzeylerinin çocuğun gelişim dönemleri ile ilgili bilgi verme düzeylerine göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı gözlemlenmiştir. Çocuğun anneden ayrılamaması, ailenin çocuğun gelişim dönemine uygun özellikleri bilmemesi ve yaşından fazla beklentiye sahip olması, aile içi iletişimde olumsuz tutum ve travmaların yaşanması çocuğun okula uyumunu engelleyen aile ile ilgili faktörlerdir (Gülay ve Erten, 2013). Buna göre, çocuğun okula uyumunun sağlıklı bir biçimde tamamlanabilmesi için, ailenin çocuğu ile ilgili gelişim dönemi özellikleri hakkında bilgi sahibi olmasının önemli bir rolünün olduğu düşünülmektedir. Alanyazına bakıldığında, çocukların okula uyumunu etkileyen etmenlerin, aile, çocuk, öğretmen ve fiziki koşullar olduğu belirtilmektedir (Özaslan ve Öztürk, 2022). İlkokul birinci sınıfta okuduğunu anlama becerisinin yüksek olması ailelelerin okul ile iş birliği sağlaması ile açıklanmaktadır (Çelenk, 2003). Buna ek olarak, ilkokula uyum sürecinde ailenin okul yaşantısına katılımının uyum sürecinin yordayıcısı olduğunu ortaya koyan bulgu

bu araştırmanın bulgusunu destekler niteliktedir (Baughan, 2012). Çocuğun bulunduğu gelişim alanındaki özelliklerini ve buna yönelik gereksinimleri bilmek, çocukların zihinsel gelişimini olumlu yönde etkilemektedir. Bunun aksine gelişim dönemi özelliklerine ilişkin farkındalığı olmayan aileler, çocuklarının zihinsel gelişiminde olumsuz bir etkiye neden olabilmektedir (Linver, Brooks-Gun ve Kohen, 2002). Çocuğun gelişiminde bir sorun yaşadığını gören babanın, kendini yetersiz hissetmesi ve beraberinde yaşayacağı stres ile baş etmeye çalışması, ebeveynlik stresine neden olacağı düşünülebilir. Ailenin çocuğunu iyi tanınması ve gelişim dönemlerine yönelik bilgi sahibi olması aile-çocuk arasında kurulan iletişimin daha olumlu olmasına fırsat tanımaktadır (Williams ve Rask, 2003). Babalar çocuklarına bilgi verdikçe kendilerini daha bilgili hissetmekte ve bu nedenle psikolojik iyi oluş düzeylerinin arttığı düşünülmektedir.

Babaların, baba katılım düzeyleri, babalık rolü algısı, ebeveynlik stresi düzeyleri ve psikolojik iyi oluş düzeylerinin akademik destek sağlama düzeylerine göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı gözlemlenmiştir. Babaların okula katılımı, akademik kazanımlar için özellikle belirgin olan önemli bir sosyal katılım türüdür. Babaların maddi, sosyal ve okul katılımının çocuklar üzerindeki etkisi, Pleck'in (2007) baba katılımının kavramsal modeli ile açıklanabilir. Pleck'e göre (2010) babanın çocuğun ödevine yardımcı olması ve akademik sorumluluklarını takip etmesi "sorumluluk" boyutu ile açıklanırken; eğitim yaşamına katılması ise bu modelin "etkileşim" boyutu ile açıklanabilir. İlgili alanyazında, baba katılımının akademik başarıyı destekleme ve sosyo-duygusal iyi olma halini sağlama ile arasında anlamlı ilişkilerin bulunduğu belirtilmektedir (Carlson ve Magnuson, 2011; McLanahan ve ark., 2013). Ekolojik Sistemler Teorisine göre, babalar aynı zamanda bir çocuğun mikrosistemindeki önemli figürlerdir ve çocuklarının akademik yeteneklerini geliştirmede ve okula katılımlarında önemli bir rol oynarlar (Bronfenbrenner, 1979). Okul öncesi dönemde akademik başarı ile ilgili olarak, ekolojik sistemler teorisi, ev içindeki deneyimlerin genellikle erken okul döneminde başarının temelini oluşturan akademik becerilerin ortaya çıkmasını kolaylaştırdığını öne sürmektedir (Duncan ve Brooks-Gunn, 2000). Babanın çocuğu ile kitap okuması, oyun etkileşimleri, akademik alanda yardım etmesi ve evde bakım verme gibi etkinlikler, baba-çocuk etkileşimlerine ilişkin bilgiler verdiği söylenebilir.

Aile yaklaşımı olumlu olan bir çocuğun akademik başarısının yüksek olduğu belirtilmiştir (Malkoç, 1991). Buna bağlı olarak, akademik başarısına katkı sunan baba, kendi rolünü olumlu algıladığı düşünülmektedir. Dolayısıyla, akademik destek sunma düzeyi

yüksek olan babaların babalık rolü algısı da yüksektir. Alanyazın incelendiğinde, aileler, yoğun çalışma koşulları, ağır iş yüküne sahip olduklarını ve bununla beraber ev ödevine yardımcı olacak yeterli bilgi düzeyine sahip olmadıklarını düşünerek yetersiz hissettiklerini ifade etmişlerdir.(Cosden ve ark., 2001). Bu bulgudan yola çıkarak, kendini yetersiz hisseden babanın ebeveynlik stresi yaşama olasılığının daha yüksek olduğu düşünülmektedir. Bu araştırma sonucuna göre, akademik destek sağlayan babanın ebeveynlik stresi daha düşük olmaktadır. Babanın kendini bilgi verici konumda olduğunu düşünmesinden dolayı yeterlik hissetmesi, yaşamını ve kendi çevresini yönetebilmesi (Ryff, 2014), akademik destek sağlayan babaların psikolojik iyi oluş düzeylerini arttırmakta olduğu söylenebilir. Araştırmanın bu bulgusu çocuğun gelişim dönemleri ilgili bilgi verme düzeyi yüksek olan babaların, psikolojik iyi oluş düzeylerinin de yüksek olduğu bulgusu ile paralel bir nitelik göstermektedir. Sonuçlara göre genel bir değerlendirme yapıldığında, çocuğun akademik yaşantısına katıldığı düşünüen babaların, baba katılımı, babalık rolü algısı ve psikolojik iyi oluş düzeyi artarken, ebeveynlik stresinin düştüğü görülmektedir. Çocuğuna yardımcı olan baba, bilgi veren konumda olması nedeniyle kendini yeterli hissetmekte ve bu nedenle babalık rol algısı ve psikolojik iyi oluş düzeyinin arttığı düşünülebilir. Çocuğunun akademik başarısının olumlu sonuçlarını gören ve verdiği bilgiler sayesinde çocuğun bu kazanımı elde ettiği düşünüen babanın ebeveynlik stresinin de düşük olması bu bağlamda açıklanabilir.

Babaların psikolojik iyi oluş düzeylerinin akran ilişkilerine katılma düzeyine göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı gözlemlenmiştir. İlgili literatür incelendiğinde, anne ve babaların ilkökul döneminde çocukların akran ilişkilerini destekleme sürecinde rol model oldukları düşünülmektedir. Anne ve babalar çocukların bulunduğu sosyal ilişkileri ve bu ortamları organize eder ve buna bağlı olarak çocukların iletişim başlatma becerilerini desteklerler (Hart ve ark, 1997). Baba katılımı etkili bir biçimde sağlandığında ve aynı zamanda baba çocuğun arkadaş edinmesine yardımcı olduğunda, çocuk daha kolay arkadaş bulmakta, daha az çatışma yaşamakta ve arkadaşlık ilişkisinde çatışma çözme konusunda yeterli beceriye sahip olmaktadır (Arslan ve Durmaz Kandaz, 2004; Ladd ve ark., 2000). Bulgular değerlendirildiğinde, çocukların ebeveynlerinden, akran ilişkilerinde duyguların nasıl ifade edileceğini öğrendiği söylenebilir. Böylece, ebeveynler çocuklarıyla olumlu bir ilişki kurarak çocukların akran ilişkileri üzerinde olumlu bir etkiye sahip olabilirler. Bu kapsamda, çocuğun akran ilişkilerine katılımı yüksek olan babaların, sorun çözme, iletişim kurma ve sürdürme becerilerini çocuğa kazandırması babanın psikolojik iyi oluş düzeyini arttırdığı söylenebilir. Ebeveynlik stresi, ebeveynin stresi nasıl algıladığına, bununla mücadele

etmesi için sahip olduğu destek kaynaklarına ve üyelerinin iyi oluş düzeylerine göre değişmektedir (McCubbin ve McCubbin, 1996). Dolayısıyla, babanın akran ilişkilerine katılım sağlaması ve süreci yönetebildiğini görmesi, psikolojik iyi oluş düzeyini arttırırken; ebeveynlik stresini azaltacağı söylenebilir.

5.3. Baba Katılımı, Babalık Rolü Algısı, Ebeveynlik Stresi ve Psikolojik İyi Oluş Arasındaki İlişkilerin İncelenmesine Yönelik Bulguların Tartışılması

Bu araştırmada ele alınan değişkenlerden babalık rolü algısı, ebeveynlik stresi ve psikolojik iyi oluşun, araştırmanın kuramsal çerçevesini oluşturan baba katılımı ile ilişkilerinin ilgili alanyazında incelendiği çalışmalara rastlamak mümkündür. Fakat bu araştırma kapsamında doğrudan ebeveynlik stresi ve psikolojik iyi oluşa yönelik baba katılımı ile ilişkilerinin incelendiği çok az sayıda çalışmaya rastlanmıştır.

Araştırma kapsamında babaların baba katılımı, babalık rolü algıları, ebeveynlik stresi ve psikolojik iyi oluş düzeylerinin arasındaki ilişkiler belirlenmiştir. Yapılan analizler sonucunda, araştırma grubunu oluşturan babaların baba katılımı ve babalık rolü algısı arasında pozitif yönde, orta düzeyde ve anlamlı bir ilişkinin olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Babaların baba katılımı ve ebeveynlik stresi arasında negatif yönde, orta düzeyde ve anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir. Babaların baba katılımı ve psikolojik iyi oluş düzeyleri arasında pozitif yönde, orta düzeyde ve anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir. Bu çalışmada kapsamında değişkenlerin yer aldığı benzer bir çalışma bulunmamakla birlikte paralellik gösteren çalışmalar ile bulgular desteklenmeye çalışılmıştır.

Bu bulgular sonucunda, araştırmaya katılan babaların babalık rolü algısı arttıkça baba katılımının da artacağı görülmektedir. Alanyazın incelendiğinde, baba katılımı ve babalık rolü algısına ilişkin ele alınmış araştırmaların örneklem grubunun çoğunluğunu anneler oluşturmaktadır. Bu sebeple, bu araştırmanın bulgularının literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Babalar ile ilgili literatüre bakıldığında, baba katılım düzeyi yüksek olan babaların, babalık rolü algısının da yüksek olduğuna yönelik sınırlı sayıda çalışma bu araştırmanın bulgusunu desteklemektedir (Kuruçırak, 2010; Seçer ve ark., 2007)

Bununla birlikte, ebeveynlik stres düzeyi düşük olan babaların baba katılımının daha yüksek olacağı söylenebilir. İlgili alanyazın incelendiğinde, baba katılımı alanında kendini yetkin hissetmeyen ve kaygı yaşayan babaların, yüksek düzeyde stres yaşadığı ve baba katılımlarının düşük olduğu sonucu araştırmanın bulgusunu desteklemektedir (Rienks ve ark., 2011; Wical ve Doherty, 2005). Babalar ebeveynlik sorumluluklarının genellikle stresli bir

süreç olduğu konusunda hemfikirdirler (Nomaguchi ve Johnson, 2014; Pasteels ve ark., 2013). Bu açıdan değerlendirildiğinde, ebeveynlik stresini ele almanın hem babanın psikolojik iyi oluşunu hem de ebeveynlerine bağımlı çocukların gelişimi için önemli olduğu düşünülmektedir. Ebeveynlik stresi, annelerin ve babaların ebeveyn olma duyarlılığının yanı sıra çocuklarına karşı duyarlılıklarını ve çocuğun hayatına katılımlarını önemli ölçüde etkilemektedir (Lau ve Power, 2019; Pasteels ve ark., 2013). Daha yüksek düzeyde ebeveynlik stresi yaşayan ebeveynlerin ebeveynlik tutumlarının daha otoriter ve sert olduğu görülmekle birlikte çocuklarının yaşamına daha az katılımcı oldukları görülmektedir (Wilson ve Durbin, 2010). Çocuklarıyla ilişki kurabilen babalar, beklenen baba rollerini yerine getirdikleri için nispeten düşük düzeyde ebeveynlik stresi yaşamaktadırlar (Schindler, 2010). Ayrıca babalık sorumluluklarından kaynaklanan ilişkilerden ve etkileşimlerden de keyif almaları babanın ebeveynlik stresini daha düşük yaşamasına neden olduğu düşünülmektedir. Ebeveynlik stresi yaşayan ebeveynlerin çocukları ile olan etkileşimlerinin olumsuz yönde olduğu görülmüştür (Ponnet ve ark., 2013). Bu bilgilerden yola çıkarak, ebeveyn stresi yaşayan babaların baba katılımının daha az olacağı söylenebilir.

Bu araştırmanın, psikolojik iyi oluş düzeyi yüksek olan babaların, baba katılımın da yüksek olduğu bulgusuna yönelik literatür incelendiğinde genellikle anneler ile çalışılmış olması dikkat çekicidir (Aksel, 2018; Alsa ve ark., 2021; Barlow, Cullen-Powell ve Cheshire, 2006; Villodas, Bagner ve Thompson, 2018). Dolayısıyla babaların örneklem grubunu oluşturduğu araştırmalara literatürde ulaşılammıştır. Babalar, okul tarafından davet edildiklerinde ve buna katılım sağladıklarında kendilerini daha güçlü hissederek (Duma, 2013) Aynı zamanda çocuklarının hayatına katılım gösteren ebeveynlerin daha yüksek yaşam doyumuna sahip oldukları görülmektedir (Eggebeen & Knoester, 2001). Geç yaşta çocuk sahibi olan anne-babalar kişisel gelişim, psikolojik esneklik, psikolojik dayanıklılık ve yaşanan duygusal deneyimlerdeki karmaşıklığa daha fazla tolerans gösterme eğiliminde olmaktadır (Camberis ve ark., 2014; Carstensen ve ark., 2011). Ebeveynlikten kaynaklanan stresin ebeveynlerin psikolojik iyi oluş halini olumsuz etkilediği gösterilmiştir (Lazee, Sharlin ve Katz, 1996). Bu kapsamda değerlendirildiğinde, araştırmanın bulguları ile alan yazındaki çalışmaların paralellik gösterdiği söylenebilir. Psikolojik iyi oluş düzeyi yüksek olan, yaşamdan doyum alan, hedefleri olan babaların baba katılımının daha yüksek olacağı düşünülmektedir.

Babaların babalık rolü algısı ve ebeveynlik stres düzeyleri arasında negatif yönde, orta düzeyde ve anlamlı bir ilişkinin olduğu sonucu saptanmıştır. Babaların düşük eğitim seviyesi,

ebeveynlik rolündeki yetersizlik duygusu ve anne ile olan ilişkisindeki güçlüklerinden kaynaklanan ebeveynlik stresi babalık rolünün olumsuz algılamasına neden olmaktadır (Abidin, Austin ve Flens, 2013). Bu faktörlerin her birinin babanın çocuğunun hayatına katılımında ve babalık rolü üzerinde olumsuz bir etkisi olsa da, diğer stres faktörlerinde babanın ebeveynlik stresi üzerinde etkisi olduğu düşünülmektedir. Ev yaşamında anne ve babanın görevlerinin eşit olmaması, aile içi çatışmanın yaşanması ve ebeveynlerin stres yaşamaları anne ve babanın babalık rolünü olumsuz algılamalarına neden olacağı düşünülmektedir. Oysaki babanın çocuk gelişiminde destekleyici ve geliştirici bir rolü olduğunu kabul eden anneler, baba katılımını destekleyerek babanın babalık rolünü olumlu algılamasına kolaylaştıracağı söylenebilir. Ebeveyn olma süreci ile birlikte başlayan ebeveynlik stresi, babanın baba olmakla ilgili sorumluluklarını yerine getirmesinde ve babalık rolünün olumlu algılanmasında kritik bir öneme sahip olduğu düşünülmektedir. Bu kapsamda, ebeveynlik stresi düşük olan babaların, babalık rolü algısının daha olumlu olacağı söylenebilir.

Babaların babalık rolü algısı ve psikolojik iyi oluş düzeyleri arasında pozitif yönde, orta düzeyde ve anlamlı bir ilişkinin olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Annelerin psikolojik iyi oluşunun ev işlerinin bölünmesinde eşitlik algısına daha duyarlı olduğu, babaların psikolojik iyi oluşların ise ekonomik işlerin bölünmesinde eşitlik algısına daha duyarlı olduğu görülmektedir (Glass ve Fujimoto, 1994). Bunun nedeni cinsiyet rolleri üzerinden düşünüldüğünde, annelerin ve babaların iş, evlilik ve ebeveynlikteki rol beklentilerinin farklılık göstermesi ve dolayısıyla her rol görevinde zorluk yaşamamanın psikolojik iyi oluş düzeylerini farklı etkilemesi olabilir. Genel olarak değerlendirildiğinde, anne ve baba demokratik, çağdaş ve eşitlikçi bir yaklaşımda olduğunda, babaların babalık rolü algısı artarken, psikolojik iyi oluş düzeyinin de artacağı ifade edilebilir.

Babaların ebeveynlik stresi ve psikolojik iyi oluş düzeyleri arasında negatif yönde, orta düzeyde ve anlamlı bir ilişkinin olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Babalar, annelere göre yaşamdan daha fazla doyum alarak; ebeveynlik rollerinden fazla memnuniyet duyarlar ve daha az stresle yaşamaktadırlar (Nelson-Coffey ve ark., 2019; Nelson ve ark., 2013). Ebeveynlik stresi, ebeveyn öz yeterliliğinin ve etkiliğinin azalmasına yol açmakla birlikte ebeveynin daha düşük düzeyde iyi oluşu ve daha depresif semptomlarla ilişkili olduğu bulunmuştur (Jones & Prinz, 2005; O’Neil ve ark., 2009). Bu kapsamda, daha düşük ebeveyn stresi yaşayan babaların daha yüksek psikolojik iyi oluş düzeyine sahip olacağı söylenebilir.

5.4. Araştırmada Ele Alınan Ölçeklerin Baba Katılımını Yordamadaki Rollerinin İncelenmesine Yönelik Bulguların Tartışılması

Bu çalışmada babaların baba katılım düzeylerinin en güçlü yordayıcısının psikolojik iyi oluş değişkeni olduğu görülmektedir. Psikolojik iyi oluş düzeyi ile baba katılım düzeyi arasında pozitif yönde bir ilişki bulunmaktadır. Alanyazında, babaların psikolojik iyi oluş düzeyine yönelik araştırmaların olmaması göz önünde bulundurularak, baba katılımının artmasında babaların iyi olma haline oldukça önem verilmesi gerektiği düşünülmektedir. Kendini iyi ve yeterli hissedenen babanın psikolojik iyi olma halinin yüksek olması, baba katılımı sağlarken daha istekli ve motive olacağı düşünülmektedir.

Baba katılımını yordayan diğer bir değişkenin babalık rolü algısı olduğu görülmektedir. Babalık rolü algısı ile baba katılım düzeyi arasında pozitif yönde bir ilişki bulunmaktadır. Çocuğu ile ilgili her konuda sorumluluk alma, temel gereksinimlerini karşılama ve birlikte etkili zaman geçirme konusunda olumlu babalık algısına sahip babaların, baba katılımın yüksek olduğu belirtilmektedir (Engle ve Breaux, 1998). Dolayısıyla babalık rolü algısının babalar için baba katılımının bir yordayıcısı olması tutarlı bir sonuç olarak görülmektedir. Bu kapsamda incelendiğinde, babalık rolünün etkin bir biçimde tanımlanmasına yönelik çalışmalara ağırlık verilmesi baba katılımının artırılması için önemlidir.

Ardından akademik destek sağlama değişkenin baba katılımını yordadığı sonucuna ulaşılmıştır. Akademik destek sağlama düzeyi ile baba katılım düzeyi arasında pozitif yönde bir ilişki bulunmaktadır. Ekolojik Sistemler Teorisi'ne göre, babalar bir çocuğun mikrosistemindeki önemli figürler olarak tanımlanır ve çocuklarının akademik yeteneklerini geliştirmede kritik role sahiptirler (Bronfenbrenner, 1979). Dolayısıyla, babanın çocuğuna akademik gelişim alanında yardımcı olması ve çocuğun becerilerinin gelişmesine destek sağlaması babayı iyi hissettirdiği ve baba katılımını arttırdığı düşünülmektedir. Baba katılımının artırılmasına yönelik okullarda akademik becerilerle ilgili baba çalışmalarına yatırım yapılabilir. Akran ilişkilerine katılım sağlama değişkeni baba katılımını yordamak için anlamlı bir değişken olarak görülmektedir. Çocukların bulunduğu sosyal ilişkilerin düzenlenmesinde ve iletişim becerilerinin desteklenmesinde ebeveynler etkin bir rol oynamaktadırlar (Hart ve ark, 1997). Akran ilişkilerine katılım sağladığını düşünen babalar, çocukların yaşadığı sorunlarının çözümünde ve iletişim kurulmasında aktif rol aldıkça baba katılımının arttığı söylenebilir. Buna göre, babaların akran ilişkilerine katılım sağlamasının

baba katılımını yordayan bir değişken olduğu değerlendirilmesi yapılabilir. Akademik destek sağlama değişkeninden sonra akran ilişkilerine yönelik yatırım yapılması önemlidir.

Katılımcıların baba katılım düzeyleri ile ebeveynlik stresi düzeyleri arasında ise negatif yönde bir ilişki bulunmaktadır. Dolayısıyla babaların ebeveynlik stresi düzeyleri azaldıkça baba katılım düzeylerinin artacağı söylenebilir. Kendi rol ve sorumluluklarının bilincinde olan babalar, çocukları ile etkileşim sağlayarak onların yaşamına katılım sağlamakta, dolayısıyla ebeveynlik stresini daha az yaşamaktadırlar (Schindler, 2010). Akran ilişkilerine katılım sağlama değişkeninden sonra, babaların ebeveynlik stresinin azaltılmasına yönelik çalışmalara yatırım yapılması önemlidir. Son olarak, baba katılımını yordayan en son değişkenin oyun oynama olduğu görülmektedir. Oyun oynama düzeyi ile baba katılım düzeyi arasında pozitif yönde bir ilişki bulunmaktadır. Babalar, çocuklarıyla oyun oynarken keyif aldıklarını ve huzurlu olduklarını dile getirmişlerdir (Uzunöz ve Tükel, 2020). Buna göre, çocukla oyun oynamanın hem babaya hem de çocuğa iyi geldiği söylenebilir. Bu bulgu ışığında, baba katılımının artması için çeşitli eğitici ve öğretici oyunların baba katılımında önemli bir yere sahip olduğu söylenebilir. Tüm bu değişkenler içerisinde psikolojik iyi oluş değişkeninin baba katılımını en fazla yordayan değişken olduğu görülmektedir. Bu bulgu, psikolojik olarak sağlıklı, amaçlarının bilincinde olan, yaşamı anlamlı kılabilen ve kendi potansiyelinin farkında olan babaların baba katılımının daha yüksek olacağı şeklinde değerlendirilebilir.

BÖLÜM VI

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde, araştırma sürecinde elde edilen bulgular doğrultusunda ulaşılan sonuçlara ve önerilere yer verilmiştir.

6.1. Sonuç

Araştırma kapsamında elde edilen bulgular doğrultusunda elde edilen sonuçlar aşağıda sunulmuştur.

1- Babaların ebeveynlik stres düzeylerinin yaşa göre farklılaştığı sonucuna ulaşılmıştır.

2- Babaların baba katılımı, babalık rolü algısı ve psikolojik iyi oluş düzeyi yaşa göre farklılaşmamaktadır.

3- Babaların babalık rolü algısının eşin çalışma durumuna göre farklılaştığı sonucuna ulaşılmıştır.

4- Babalık rolü algısının babanın ve eşin eğitim düzeyine göre farklılaştığı sonucuna ulaşılmıştır.

5- Babaların baba katılımı, ebeveynlik stresi ve psikolojik iyi oluş düzeyi, eş çalışmış babalara, babanın eğitim düzeyine ve eşinin eğitim düzeyine göre farklılaşmamaktadır.

6- Babaların baba katılımı ve babalık rolü algısı arasında pozitif yönde, orta düzeyde ve anlamlı bir ilişkinin olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

7- Babaların baba katılımı ve ebeveynlik stresi arasında negatif yönde, orta düzeyde ve anlamlı bir ilişkinin olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

8- Babaların baba katılımı ve psikolojik iyi oluş düzeyleri arasında pozitif yönde, orta düzeyde ve anlamlı bir ilişkinin olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

9- Babaların babalık rolü algısı ve ebeveynlik stresi arasında negatif yönde, orta düzeyde ve anlamlı bir ilişkinin olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

10-Babaların babalık rolü algısı ve psikolojik iyi oluş düzeyleri arasında pozitif yönde, orta düzeyde ve anlamlı bir ilişkinin olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

11-Babaların psikolojik iyi oluş ve ebeveynlik stres düzeyleri arasında negatif yönde, orta düzeyde ve anlamlı bir ilişkinin olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

12-Babaların baba katılımı, algılanan temel bakım verme, çocuğun eğitim yaşamına katılımı, oyun oynama, okul ile iş birliği sağlama, çocuğun gelişim dönemleri ile ilgili bilgi verme ve akademik destek sağlama katılım değişkenine göre farklılaşmaktadır.

13-Babaların babalık rolü algısı, algılanan temel bakım verme, akademik destek sağlama değişkenine göre farklılaşmaktadır.

14-Babaların ebeveynlik stresi, algılanan temel bakım verme, okul ile iş birliği, çocuğun gelişim dönemleri ile ilgili bilgi verme, akademik destek sağlama değişkenine göre farklılaşmaktadır.

15-Babaların psikolojik iyi oluşu, çocuğun eğitim yaşamına katılımı, çocuğun gelişim dönemleri ile ilgili bilgi verme, akademi destek ve akran ilişkileri sağlama değişkenine göre farklılaşmaktadır.

16-Bu araştırma kapsamında elde edilen sonuçlara göre, psikolojik iyi oluşun, baba katılımı ile olumlu yönde ilişkili olduğu görülmüştür. Psikolojik iyi oluşun, baba katılımının en güçlü ve anlamlı bir yordayıcısı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Babalık rolü algısının, akademik desteğin, akran ilişkilerinin, ebeveynlik stresinin ve oyun oynamanın baba katılımının yordayıcıları olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

6.2. Araştırmacılara Yönelik Öneriler

Bu bölümde, araştırma sonucunda elde edilen bulgular doğrultusunda Psikolojik Danışma ve Rehberlik Hizmetleri alanında çalışan araştırmacılara çeşitli öneriler geliştirilmiştir. Sunulan önerilerin ruh sağlığı alanında çalışan araştırmacılara katkı sağlayacağı öngörülmektedir. Araştırmacılara yönelik geliştirilen öneriler aşağıda yer almaktadır:

Alanyazında babalar ile ilgili çalışmalara gereksinim duyulduğu görülmektedir (Dinçer, 2004; Işıkoğlu ve İvrendi, Öğüt,1998; 2010; Tümkiye ve Türkmenoğlu, 2021; Ünüvar, 2011). Özellikle baba katılımı ile ilgili ölçeğin literatürde sınırlı olduğu dikkat çekmektedir (Karabulut, 2019; Sımsıkı ve Şendil, 2014; Ünlü, 2010). Buna yönelik baba katılımı ile ilgili farklı yaş gruplarına uygun ölçeklerin geliştirilmesi önerilmektedir. Baba katılımı ve babalık rolü algısı ile yapılan araştırmaların genellikle okul öncesi dönemde olan

çocuklar üzerine olduğu görülmektedir. Araştırma sonucunda ilkokul, ortaokul ve lise seviyelerinde daha kapsamlı çalışmalar yapılması önerilmektedir.

Babaların çocuğun yaşamında baba katılımını nasıl sürdürdüklerini (temel bakım, çocuğun eğitim yaşamına katılımı, oyun oynama, çocuğun gelişim dönemleri ile ilgili bilgi verme, okul ile iş birliği, akademik destek ve akran ilişkileri) ölçen bir ölçme aracı bulunmadığı için, bu çalışmada demografik değişkenler sunularak babanın katılım sağladığı alanlar ölçülmeye çalışılmıştır. Baba katılımını baba-çocuk ilişkisinin farklı boyutlarında ya da çocuğun yaşamının farklı alanlardaki katılımını belirleyecek şekilde bir ölçme aracının geliştirilmesi önerilmektedir.

Baba-çocuk ilişkisi, baba katılımı, babalık rolü algısı, ebeveynlik stresi ve psikolojik iyi oluş düzeyleri konusunda bundan sonra yapılacak araştırmalarda ebeveyn görüşlerini birlikte değerlendirmeye yönelik çalışmaların gerçekleştirilmesi önerilmektedir. Bu doğrultuda, sadece babaların algıları değil, annelerinin de görüşlerinin alınarak baba katılımını yordayan diğer değişkenlerin anlaşılmasına yardımcı olacağı düşünülmektedir. Aynı zamanda, annelerin ve öğretmenlerin algıladıkları katılım ile babaların baba katılımına yönelik algılarının karşılaştırılması da literatürü zenginleştireceği düşünülmektedir.

Araştırmada, çocuğun yaşam alanlarına baba katılımında özellikle çocuğun gelişim dönemleri ile bilgi verme ve akademik destek sağlama boyutlarının yüksek olması, psikolojik iyi oluş düzeylerinin yüksek olması ile ilişkilendirilmektedir. Babalar kendilerini bilgi veren ebeveyn rolünde görmelerinin, kendileri yetkin hissetmelerine neden olduğu düşünülmektedir. Bu kapsamda, babaların çocuğun yaşamında bilgi verme boyutunda etkin olmasının çeşitli değişkenlerle incelenmesi önerilmektedir.

Babaların babalık rolü algılarının nereden ve kim tarafından oluşturulduğunu anlamak bundan sonraki araştırmalarda değişkenleri belirlemek için yol gösterici olacaktır. Bu nedenle, babaların baba kavramı ve babalık rolleri ile ilgili detaylı bilgi almak amacıyla kişisel bilgi formunun detaylandırılabilmesi önerilmektedir.

Baba katılımı ile ilgili farklı çalışmalar boylamsal açıdan planlanarak baba katılımı ve baba çocuk ilişkisinin daha uzun bir süreçte incelenebileceği önerilmektedir. Bu çalışmada babalardan yanıtlar çevrim içi ortamda toplanmıştır. Planlanacak farklı nitel çalışmalarla, özellikle babalarla yüz yüze olacak biçimde görüşülmesi, deneysel çalışmalarla baba eğitim

programları düzenlenerek babaların katılımı ve baba katılımını etkileyen etmenlerin incelenebileceği önerilmektedir.

6.3. Uygulayıcıya Yönelik Öneriler

Bu araştırma sonucunda, psikolojik iyi oluşun baba katılımının en güçlü ve anlamlı bir yordayıcısı olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Buradan hareketle, okullarda çalışan psikolojik danışmanlar baba katılımı ve psikolojik iyi oluşun çocuğun yaşamındaki önemine dair farkındalık oluşturarak, görev aldıkları okullarda sosyal sorumluluk projeleri düzenleyerek çeşitli eğitimler düzenleyebilirler. Okul psikolojik danışmanları anne ve babaların iyi oluşlarını artırmak ve ebeveynlik stresleriyle baş etmelerine yardımcı olmak amacıyla bu çalışmanın bulgularından faydalanarak baba katılımının önemli olduğuna yönelik yapılandırılmış psikoeğitim programları hazırlayabilir ve uygulayabilirler.

Babalık rolü algısının, babanın ve eşin eğitim düzeyine göre değiştiği sonucundan yola çıkarak, lise düzeyinden itibaren aile katılımı, baba katılımı ve çocuğun gelişim dönemleri ile ilgili bilgilendirme çalışmalarının yapılması, babalık rolü algısının her eğitim düzeyinde olumlu çıkmasına zemin oluşturacağı düşünülmektedir.

Baba-çocuk ilişkisinin çocuğun gelişimine etkisine yönelik okullarda okul öncesi ve ilkökul öğretmenlerine hizmet içi eğitimler düzenlenerek, öncelikle öğretmenlerin bu konudaki bilgi ve farkındalıkları geliştirilmesi planlanabilir. Bu gibi eğitimlerde, rehberlik araştırma merkezleri ve okulların rehberlik merkezleri iş birliği halinde çalışarak süreç kapsamlı bir biçimde yürütülebilir.

Öğretmenler okullarda aile katılım çalışmalarını düzenlerken babanın katılımını arttırabilmek amacıyla sadece babaların yer aldığı etkinlikler düzenleyebilirler. Bu etkinlikleri düzenlerken, çalışma saatlerini ve gereksinimlerini göz önünde bulundurarak babaların bu çalışmalara katılımını sağlayabilirler.

Psikolojik Danışma ve Rehberlik alanındaki uzmanlar tarafından babaların psikolojik iyi oluşu odaklı olarak yapılandırılmış güçlendirme programları geliştirilebilir. Baba katılımının arttırılması amacıyla okul öncesi ve ilkökul öğretmenlerinin desteğini alarak okullarda çeşitli bilgilendirici etkinlikler düzenlenebilir. Babalara, benzer deneyimlere sahip diğer babalarla etkileşim kurabilecekleri destek gruplarına katılmaları teşvik edilebilir. Ayrıca, babalık rolüyle ilgili kaynaklar, kitaplar, makaleler ve seminerler gibi kaynaklar da sunularak süreç pekiştirilebilir.

Araştırma sonucunda, baba katılımının en güçlü yordayıcısının psikolojik iyi oluş değişkeni olduğu görülmüştür. Bu kapsamda, babaların duygusal bağ kurma ve etkili iletişim becerilerini geliştirmelerine yardımcı olmak, psikolojik iyi oluş düzeylerini arttıravağı düşünülmektedir. Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri, babaların empati ve anlayış gibi becerilerini geliştirmek için etkili olabilir. Babaların iletişim becerileri üzerinde çalışmak, içsel ve dışsal kaynaklarını keşfetmek, çocuklarıyla daha güçlü bir ilişki kurmalarını sağlamasına katkı sunacağı düşünülmektedir.

Ayrıca, okullarda ebeveyn stresi ile ilgili bilgilendirici eğitimler düzenlenerek, anne ve babanın bilinçlenmesine yönelik çalışmalar yapılabilir. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı aracılığıyla ailelerin çocuk sahibi olma isteğinin oluşması ile birlikte çocuk bakımı, çocuk gelişimi ve yetiştirilmesi gibi konularda babalara yönelik eğitimler düzenlenmesi ve bu eğitimlerin yasalaştırılması önerilmektedir.

KAYNAKLAR

- Abidin, R. R., Austin, W. G., & Flens, J. R. (2013). *The forensic uses and limitations of the Parenting Stress Index*. In R. P. Archer ve E. M. A. Wheeler (Eds.), *Forensic uses of clinical assessment instruments* (pp. 346-379). Routledge/Taylor & Francis Group.
- Ahn, S. M., Lee, K.Y., & Lee, S. M. (2013). Fathers' parenting participation and time. *Korea Family Resource Management Association*, 17(2), 93-119.
- Akçınar, B. (2017). *Türkiye'de ilgili babalık ve belirleyicileri*. AÇEV.
- Akende, A. (1994). What meaning and effect does fatherhood have in child development?. *Early Child Development and Care*, 10, 52-58.
<https://doi.org/10.1080/0300443941010105>
- Aksel, B. (2018). *0-6 yaş arası çocuğu olan annelerin psikolojik iyi oluşlarının öznel iyi oluş, öğrenilmiş güçlülük ve algılanan sosyal destek açısından yordanması* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Maltepe Üniversitesi.
- Aksoy, A. B. ve Tatlı, S. (2019). Okul öncesi dönem çocuğu olan babaların çocuklarıyla olan ilişkileri ile babalık rolü algıları arasındaki ilişkinin bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10(1), 1-22.
- Aktaş, G. A. (2017). *Baba katılımı ve çocuk uyumu arasındaki ilişkinin incelenmesi: anne bekkiliği ve evlilik uyumunun etkisi* [Yüksek Lisans Tezi]. Mersin Üniversitesi.
- Alkan, Ö., E. (2018). Aile parçalanmasının çocuğun okul başarısına etkisi: Trabzon örneği. *Karadeniz Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 4(5), 167-225.
- Allen, S., & Daly, K. J. (2007). The effects of father involvement. *An Updated Research Sum*, 603, 1-27.
- Amato, P. R., & Gilbreth, J. G. (1999). Nonresident fathers and children's well-being: a meta-analysis. *Journal of Marriage and Family*, 61(3), 557-573.
- Amato, P.R., & Rivera, F. (1999). Paternal involvement and children's behavioral problems. *Journal of Marriage and the Family*, 61, 375-384.

- Alsa, A., Sovitriana, R. Ekasari, A., & Endri, E. (2021). Psychological well-being of mothers with autistic children. *Journal of Educational and Social Research*, 11, 247-254.
- Arslan, Ü. ve Durmaz Kandaz, U. (2004). Babaların 3-6 yaş grubundaki çocukların eğitimine ve bakımına katılım durumlarının psikososyal davranışlarına etkisi. *I. Uluslararası Okul Öncesi Eğitimi Kongresi Kongre Kitabı*, 3, 371-379.
- Aydın, A. (2003). *Baba katılım eğitiminin babaların katılım düzeylerine ve babalık rollerini algılayışlarına etkisi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Orta Doğu Teknik Üniversitesi].
- Aydoğan, D. ve Özbay, Y. (2017). Ebeveynlik stres ölçeği geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Uluslararası Erken Çocukluk Eğitimi Çalışmaları Dergisi*, 2(2), 24-38.
- Bailey, W. T. (1994) A longitudinal study of fathers' involvement with young children: Infancy to age 5 years. *Journal of Genetic Psychology*, 155(3), 331-339.
- Bandura, A. (1989). Human agency in social cognitive theory. *American Psychologist*, 44(9), 1175-1184. <http://doi.org/10.1037/0003-066X.44.9.1175>.
- Barlow, J. H., Cullen-Powell, L. A., & Cheshire, A. (2006). Psychological well-being among mothers of children with cerebral palsy. *Early Child Development and Care*, 176(4), 421-428.
- Başer, M. ve Korkmaz, Z. (2005). Postpartum dönemde anne ve babaların yenidoğan bakımına ilişkin gereksinimlerinin belirlenmesi. *Sağlık Bilimleri Dergisi, Hemşirelik Özel Sayısı*, 14, 54-58
- Baughan, C. C. (2012). *An examination of predictive factors related to school adjustment for children with disabilities transitioning into formal school settings* [Master Thesis]. Clemson University.
- Baumrind, D. (1971). Current patterns of parental authority. *Developmental Psychology*, 4 (1), 1-103. <https://doi.org/10.1037/h0030372>
- Bawadi, A. H., Qandil, A. M., Al-Hamdan, Z. M., & Mahallawi, H. H. (2015). The role of fathers during pregnancy: A qualitative exploration of arabic fathers' beliefs. *Midwifery*, 32(1), 75-80. <https://doi.org/10.1016/j.midw.2015.10.006>

- Belsky, J. (1984). The determinants of parenting: A process model. *Child development*, 55(1), 83-96. <https://doi.org/10.2307/1129836>
- Belsky, J., Woodworth, S., & Crnic, K. (1996). Troubled family interaction during childhood. *Development and Psychopathology*, 8(3), 477-495.
- Boyce, WT., Essex, MJ., Alkon, A., Goldsmith, HH., Kraemer, HC., & Kupfer, DJ. (2006) Early father involvement moderates biobehavioral susceptibility to mental health problems in middle childhood. *Journal of American Academy of Child ve Adolescent Psychiatry*, 45(12), 1510-1520.
- Bozok, M. (2018). Türkiye’de Babalığı Anlamak Serisi II. Ebeveynlik, Erkeklik ve Çalışma Hayatı Arasında Türkiye’de Babalık. İstanbul: AÇEV Yayınları. <http://www.acev.org/wpcontent/uploads/2018/05/EbeveynlikErkeklikCalismaHayati.pdf>.
- Bretherton, I., Lambert, J. D., & Golby, B. (2005). Involved fathers of preschool children as seen by themselves and their wives: Accounts of attachment, socialization, and companionship. *Attachment ve Human Development*, 7(3), 229-251.
- Brimall, D., Nord, C. W., & West, J. (1997). *Fathers’ involvement in their children’s schools*. Department of Education, National Center for Educational Statistics. Washington, DC: U.S.
- Bronfenbrenner, U. (1979). *The ecology of human development* Cambridge. MA: Harvard.
- Bronte-Tinkew, J., Horowitz, A., & Carrano, J. (2010). Aggravation and stress in parenting: Associations with coparenting and father engagement among resident fathers. *Journal of Family Issues*, 31(4), 525-555. <https://doi.org/10.1177/0192513x09340147>.
- Bruce, C., & Fox, G. L. (1999). Accounting for patterns of father involvement: Age of child, father-child coresidence and father role salience. *Sociological Inquiry*, 69, 458-476.
- Cabrera, N. J., & Bradley, R. H. (2012). Latino fathers and their children. *Child Development Perspectives*, 6(3), 232-238.
- Cabrera, N., Fitzgerald, H. E. Bradley, R. H., & Roggman, L. (2007). Modeling the dynamics of paternal influences on children over the life course. *Applied Development Science*, 11(4), 185-189.

- Cabrera, N., Tamis-LeMonda, C. S., Bradley, R. H., Hofferth, S., & Lamb, M. E. (2000). Fatherhood in the twenty-first century. *Child development*, 71(1), 127-136.
- Camberis, A. L., McMahon, C. A., Gibson, F. L., & Boivin, J., (2014). Age, psychological maturity, and the transition to motherhood among English-speaking Australian women in a metropolitan area. *Developmental psychology*, 50(8), 2154-2164.
- Carlson, M. J. (2006). Family structure, father involvement, and adolescent behavioral outcomes. *Journal of marriage and family*, 68(1), 137-154.
- Carlson, M., & Magnuson, K. (2011). Low-income fathers' influence on children. *Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 635(1), 95-116.
- Carson J. L., & Parke R. D. (1996). Reciprocal negative affect in parent–child interactions and children's peer competency. *Child Development*, 67(5), 2217-2226.
- Carstensen, L. L., Turan, B., Scheibe, S., Ram, N., Ersner-Hershfield, H., Samanez-Larkin, G. R., Brooks, K. P., & Nesselroade, J. R. (2011). Emotional experience improves with age: evidence based on over 10 years of experience sampling. *Psychology and aging*, 26(1), 21-33. <https://doi.org/10.1037/a0021285>
- Castillo, J., Welch, G., & Sarver, C. (2011). Fathering: The relationship between fathers' residence, fathers' sociodemographic characteristics, and father involvement. *Maternal and Child Health Journal*, 15, 1342-1349.
- Chrispeels, J. H., & Rivero, E. (2001). Engaging Latino families for student success: How parent education can reshape parents' sense of place in the education of their children. *Peabody Journal of Education*, 76(2), 119-169.
- Cohen, L., Manion L., & Morrison K. (2000). *Research methods in education* (5th ed.). London: Routledge.
- Coltrane, S. (1990). Birth timing and division of labor in dual-earner families. *Journal of Family Issues*, 11(2), 157-181.
- Coltrane, S. (2000). Research on household labor: Modeling and measuring the social embeddedness of routine family work. *Journal of Marriage and family*, 62(4), 1208-1233.

- Cooksey, C., & Fondell, M. M. (1996). Spending time with his kids: effects of family structure on fathers' and children's lives. *Marriage and Family*, 58(3), 693-707.
- Cooney, T. M., Pedersen, F. A., Indelicato, S., & Palkovitz, R. (1993). Timing of fatherhood: Is “on time” optimal?. *Journal of Marriage and the Family*, 55(1), 205-215. <https://doi.org/10.2307/352969>
- Coley, R. L., & Morris, J. E. (2002). Comparing father and mother reports of father involvement among low-income minority families. *Journal of Marriage and Family*, 64(4), 982-997.
- Coley, R. L., Carrano, J., & Lewin-Bizan, S. (2011). Unpacking links between fathers’ antisocial behaviors and children’s behavior problems: Direct, indirect, and interactive effects. *Journal of abnormal child psychology*, 39(6), 791-804.
- Cosden, M., Morrison, G., Albanese, A. L., & Macias, S. (2001). When homework is not home work: After-school programs for homework assistance. *Educational psychologist*, 36(3), 211-221.
- Cömert, D. ve Güleç, H. (2004). Okul Öncesi Eğitim Kurumlarında Aile Katılımının Önemi: Öğretmen-Aile-Çocuk ve Kurum. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(6), 131-145.
- Crnic, K. A., Gaze, C., & Hoffman, C. (2005). Cumulative parenting stress across the preschool period: Relations to maternal parenting and child behaviour at age 5. *Infant and Child Development*, 14(2), 117-132. <https://doi.org/10.1002/icd.384>
- Curtner-Smith, M. E. (1995). Assessing children’s visitation needs with divorced noncustodial fathers. families in society: *The Journal of Contemporary Social Services*, 76(6), 341-348. <https://doi.org/10.1177/104438949507600602>
- Çağdaş, A., Özel, E. ve Konca A. S. (2016). İlkokul başlangıcında velilerin aile katılım düzeylerinin incelenmesi. *Eğitimde Kuram ve Uygulama*, 12(4), 891-908.
- Çalışkan, N. ve Ayık, A. (2015). Okul aile birliği ve velilerle iletişim. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(2), 69-82.

- Çıldır, G., Karakoç, A. ve Karaca, S. (2014). Babaların bebek bakımına katılımının değerlendirilmesi. *Uluslararası Hakemli Akademik Spor Sağlık ve Tıp Bilimleri Dergisi*, 10, 1-15.
- Dardas, L. A., & Ahmad, M. M. (2013). Psychometric properties of the parenting stress index with parents of children with autistic disorder. *Journal of Intellectual Disability Research*, 58(6), 560-571.
- Darga, H. (1999). *Farklı sosyo-ekonomik düzeydeki babaların altı, on, on dört yaşlarındaki çocukların eğitimine katılımlarının değerlendirilmesi* [Yüksek Lisans Tezi]. Gazi Üniversitesi.
- Day, R. D., & Lamb, M. E. (2004). *Conceptualizing and measuring father involvement: pathways, problems, and progress*. In R. D. Day. ve M. E. Lamb. (Eds.), *Conceptualizing and Measuring Father Involvement*, (pp. 1-15). New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates.
- Davidov, M., & Grusec, J. E. (2006). Untangling the Links of Parental Responsiveness to Distress and Warmth to Child Outcomes. *Child Development*, 77, 44-58.
- Deater-Deckard, K. (1998). Parenting stress and child adjustment: Some old hypotheses and new questions. *Clinical Psychology: Science and Practice*, 5(3), 314-332.
- Demir, E. (2016). *Oyun Temelli Baba-Bebek Etkileşim Programının Baba ve Bebek Davranışları Üzerindeki Etkisinin İncelenmesi* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Gazi Üniversitesi.
- Deniz, Ü. ve Yıldız-Altan, R. (2019). Milli Eğitim Bakanlığı 0-36 aylık çocuklar için eğitim programında cinsel gelişim ve eğitim. *Çocuk ve Gelişim Dergisi*, 2(3), 34-44.
- Deleş, B. ve Kaytez, N. (2020). Okul Öncesi Dönemde Çocuğu Olan Babaların Babalık Rolü Algısı ile Baba Katılım Durumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Ekev Akademi Dergisi*, (84), 101-116. <https://doi.org/10.17753/Ekev1729>
- De Luccie, M. F. (1995). Mothers as gatekeepers: A model of maternal mediators of father involvement. *The Journal of Genetic Psychology*, 156(1), 115-131.
- Deslandes, R., & Bertrand, R. (2005). Motivation of parent involvement in secondary-level schooling. *The Journal of Educational Research*, 98(3), 164-175.

- Diener, E., Wirtz, D., Tov, W., Kim-Prieto, C., Choi, D., Oishi, S., & Biswas-Diener, R. (2010). New well-being measures: Short scales to assess flourishing and positive and negative feelings. *Social Indicators Research*, 97, 143-156.
- Diener, E. (2000). Subjective well-being: The science of happiness and a proposal for a national index. *American psychologist*, 55(1), 34-43. <https://doi.org/10.1037/0003-066X.55.1.34>
- Dinç, B. (2003). *Okul Öncesi Eğitimin 4-5 Yaş Çocuğunun Sosyal Gelişimine Etkileri Konusunda Öğretmen Görüşleri* [Yüksek Lisans Tezi]. Anadolu Üniversitesi.
- Dinçer, Ç. (2004). Babaların 3-6 yaş grubundaki çocukların eğitime ve bakımına katılım durumlarının incelenmesi. *Erken Çocukluk Gelişimi ve Eğitime Yansımalar*, 1, 517, 528.
- Downer, J., Campos, R., McWayne, C., & Gartner, T. (2008). Father involvement and children's early learning: A critical review of published empirical work from the past 15 years. *Marriage & Family Review*, 43, (2), 67-108.
- Dökmen, Z. Y. (2016). Toplumsal Cinsiyet - Sosyal Psikolojik Açıklamalar. Remzi Kitabevi.
- Dubowitz, H., Black, M. M., Cox, C. E., Kerr, M. A., Litrownik, A. J., Radhakrishna, A., ... & Runyan, D. K. (2001). Father involvement and children's functioning at age 6 years: A multisite study. *Child Maltreatment*, 6(4), 300-309.
- Duma, M. A. N. (2013). The principals' view on parent participation in governance of rural schools. *Studies on Home and Community Science*, 7(2), 99-107. <https://doi.org/10.1080/09737189.2013.11885399>
- Duncan, G. J., & Brooks-Gunn, J. (2000). Family poverty, welfare reform, and child development. *Child Development*, 71, 188-196.
- Dunning, M. J., & Giallo, R. (2012). Fatigue, parenting stress, self-efficacy and satisfaction in mothers of infants and young children. *Journal of Reproductive and Infant Psychology*, 30(2), 145-159.
- Durmuş, E., Sumbas, E., Haylı, R. G. ve Gök, R. (2021). Çocukluktan Yetişkinliğe Baba Kavramı. *Ulakbilge Sosyal Bilimler Dergisi*, 57, 174-191.

- Durualp, E., Kaytez, N. ve Kadan, G. (2016). Okul öncesi dönemdeki çocukların annelerine verilen aile eğitiminin annelerin bilgi düzeyleri ile çocukların gelişimlerine olan etkisinin incelenmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16(4), 1706-1722.
- Duy, B. (2021). Sosyal gelişim. (Ed. D. M. Siyez). *Çocuk ve ergen gelişimi çok boyutlu bir bakış içinde* (240-247). Ankara: Pegem Akademi.
- Eggebeen, D. J., & Knoester, C. (2001). Does fatherhood matter for men. *Journal of Marriage and Family*, 63(2), 381-393.
- Ekici, F. Y. (2017). Okul öncesi eğitim kurumlarındaki aile katılım çalışmalarına katılan ve katılmayan ailelerin çocuklarının sosyal beceri ve problem davranışları arasındaki ilişki. *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10(1), 543-562.
- Engle, P. L., & Breaux, C. (1998). Fathers' involvement with children: Perspectives from developing countries. *Social Policy Report*, 12(1), 1-24.
- Epstein, J. L. (1995). School/family/community partnership: Caring for the children we share. *Phi Delta Kappan*, 76(9), 701-712.
- Erdoğan, A. (2004). Çocuğun psikososyal gelişiminde babanın rolü. *Journal of New Symposium*, 42(4), 147-153.
- Erdoğan, Ç. ve Demirkasımoğlu, N. (2010). Ailelerin eğitim sürecine katılımına ilişkin öğretmen ve yönetici görüşleri. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi*, 16(3), 399-431.
- Erkan, S., Uludağ, G. ve Dereli, F. (2016). Okul öncesi öğretmenleri, okul yöneticileri ve ebeveynlerin aile katılımına ilişkin algılarının incelenmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(1), 221-240.
- Eroğlu, F. ve Parlar, H. (2018). Evli kadın ve erkeklerde psikolojik iyi oluşun ebeveyn tutumuna etkisinin incelenmesi. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 17(33), 89-101.
- Ersen, N. (2020). *Okul öncesi eğitimde aile katılım çalışmalarını engelleyen etmenlerin incelenmesi* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Okan Üniversitesi.

- Eser, M. (2008). *Ana babaların cinsel kimlik gelişimiyle ilgili tutumların çocuğun cinsel kimlik kazanmasına etkisi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Selçuk Üniversitesi.
- Evans, C. (1997). "Turkish Fathers' Attitudes to and Involvement in their Fathering Role: A Low Socio-economic Sample" [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Boğaziçi Üniversitesi.
- Fan, X., & Chen, M. (2001). Parental involvement and students' academic achievement: Meta-anaysis. *Educational Psychology Review*, 13(1), 1-22.
- Farmer, A., & Lee, K. (2011). The effects of parenting stress, perceived mastery, and maternal depression on parent-child interaction. *Journal of Social Service Research*, 37, 516-525. <http://doi.org/10.1080/01488376.2011.607367>
- Finley, G. E. (1998). Parental age and parenting quality as perceived by late adolescents. *Journal of Genetic Psychology*, 159, 505-506.
- Finley, G. E., & Schwartz, S. J. (2004). The father involvement and nurturant fathering scales: Retrospective measures for adolescent and adult children. *Educational and Psychological Measurement*, 64, 143-164.
- Flouri, E. (2007). Fathering and adolescents' psychological adjustment: the role of fathers' involvement, residence and biology status. *Child: Care, Health and Development*, 34, 152-161.
- Freeman, T. (2008). Psychoanalytic concepts of fatherhood: Patriarchal paradoxes and the presence of an absent authority. *Studies in gender and sexuality*, 9(2), 113-139.
- Freeman, H., Newland, L. A., & Coyl, D. D.(2008) Father beliefs as a mediator between contextual barriers and father involvement. *Early Child Development and Care*, 178, 803-819.
- Freud, S. (1996). Beş Konferans ve psikanalize toplu bakış, (Çev. Kâmuran Şipal,). Cem Yayınevi, İstanbul.
- Friends. (2006). Promoting Father Involvement in Early Childhood. National Resource Center for CBCAP. <https://friendsnrc.org/>

- Garrison, M. E. B., Blalock, L. B., Zarski, J. J., & Merritt, P. B. (1997). Delayed parenthood: An exploratory study of family functioning. *Family Relations*, 46(3), 281-285. <https://doi.org/10.2307/585126>
- Gauthier, A. H., Smeedding, T. M., & Furstenberg, F. F. (2004). Are parents investing less time in children? Trends in selected industrialized countries. *Population and Development Review*, 30(4), 647-67.
- Glass, J., & Fujimoto, T. (1994). Housework, paid work, and depression among husbands and wives. *Journal of Health and Social Behavior*, 35, 179-191.
- Goodman, J. H. (2004). Becoming an involved father of an infant. *Journal of Jognn in Review*, 34(2), 190-200.
- Gözübüyük, N. (2015). *Okul öncesi dönem çocuklarında davranış sorunlarının annebaba tutumu ve öz-kontrol ile ilişkisinin incelenmesi* [Yüksek Lisans Tezi]. Adnan Menderes Üniversitesi.
- Gracia, P. (2014). Fathers' child care involvement and children's age in Spain: A time use study on differences by education and mothers' employment. *European Sociological Review*, 30, 137-150.
- Grossmann, K., Grossmann, K. E., Fremmer-Bombik, E., Kindler, H., Scheuerer-Englisch, H., & Zimmermann, A. P. (2002). The uniqueness of the child-father attachment relationship: Fathers' sensitive and challenging play as a pivotal variable in a 16-year longitudinal study. *Social development*, 11(3), 301-337.
- Gül, Ş. (2019). 3-6 Arası Çocuğu Olan Ebeveynlerin Babalık Rolüne İlişkin Algılarının ve Babalık Rolünün Yeterliliğine Dair Görüşlerinin İncelenmesi [Yüksek Lisans Tezi]. Hacettepe Üniversitesi.
- Gülay, H. ve Erten, H. (2013). Okul öncesi eğitimi almış çocukların okula uyum düzeylerinin 5 ve 6 yaşta incelenmesi: İki yıllık boylamsal çalışma. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 6(7), 417-434.
- Gültekin Akduman, G. ve Türkoğlu, D. (2013). Okul öncesi dönem çocuğu olan babaların babalık rollerini algılamaları ile çocuklarının davranış problemleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Uluslar Arası Hakemli Aile Çocuk ve Eğitim Dergisi*, 1(1), 1-17.

- Gürşimşek, I., Kefi, S. ve Girgin, G. (2007). Okul öncesi Eğitime Babaların Katılım Düzeyi İle İlişkili Değişkenlerin İncelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 33, 181-191.
- Güven, G. (2019). 3-6 yaş arasında çocuğu olan babaların eğitime katılım düzeylerini etkileyen etmenlerin belirlenmesi [Yüksek Lisans Tezi]. Doğu Akdeniz Üniversitesi.
- Halpern-Meehin, S., & Turney, K. (2016). Relationship churning and parenting stress among mothers and fathers. *Journal of Marriage and Family*, 78(3), 715-729.
- Harris, K. M., & Morgan, S. P. (1991). Fathers, sons and daughters differential paternal involvement in parenting. *Journal of Marriage and the Family*, 53, 531-544.
- Hart, C. H., Olsen, S. F., Robinson, C. C., & Mandleco, B. L. (1997). The development of social and communicative competence in childhood: Review and a model of personal, familial, and extrafamilial processes. *Communication Yearbook*, 20, 305-373. <https://doi.org/10.1080/23808985.1997.11678945>
- Hawkins, A. J., Bradford, K. P., Palkovitz, R., Christiansen, S. L., Day, R. D., & Call, V. R. (2002). The inventory of father involvement: A pilot study of a new measure of father involvement. *The Journal of Men's Studies*, 10(2), 183-196.
- Henderson, A.T. (1987). *The evidence continues to grow: Parent involvement improves student achievement*. National Committee for Citizens in Education: Columbia, MD.
- Hofferth, S. (2003). Race/ethnic differences in father involvement in two-parent families: Culture, context, or economy?. *Journal of Family Issues*, 24(2), 185-216.
- Hoover-Dempsey, K.V., Walker, M.T., Sandler, H.M., Whetsel, D., Green, C.L., Wilkins, A.S., & Closson, K. (2005). Why do parents become involved? Research findings and implications. *The Elementary School Journal*, 106(2), 105-130.
- Hwang, S. Y. (2018). *Parental Self-Efficacy And Father Involvement Among Lowincome Fathers* [Unpublished Doctoral Thesis]. George Washington University.
- Jacobs, J. N., & Kelley, M. L. (2006). Predictors of paternal involvement in childcare in dual-earner families with young children. *Fathering*, 4(1), 23-47.

- Johnston, C., Hessel, D., Blasey, C., Eliez, S., Erba, H., Dyer-Friedman, J., Glaser, B. A., & Reiss, A. L. (2003). Factors associated with parenting stress in mothers of children with fragile X syndrome. *Journal of Developmental & Behavioral Pediatrics*, 24(4), 267-275.
- Jones, J., & Mosher, W. D. (2013). Fathers' involvement with their children: United States, 2006-2010. *U.S. Department Of Health And Human Services Centers for Disease Control and Prevention National Center for Health Statistics*, 71(20), 1-22.
- Jones, T. L., & Prinz, R. J. (2005). Potential roles of parental self-efficacy in parent and child adjustment: A review. *Clinical Psychology Review*, 25(3), 341-363. <https://doi.org/10.1016/j.cpr.2004.12.004>
- Ivrendi, A. ve Işıkoğlu, N. (2010). A Turkish view on fathers' involvement in children's play. *Early Childhood Education Journal*, 37(6), 519-526.
- İzci, B. (2013). *An exploratory study of Turkish fathers' involvement in the lives of their preschool aged children* [Unpublished Master Thesis]. Florida State University.
- Kaçan, M. O., Dönmez, Z. ve Kimzan, İ. (2020). Okul öncesi eğitimde aile katılımı: anne ve baba görüşleri. *Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7(2), 170-179.
- Kandır, A. ve Alpan, Y. (2008). Okul öncesi dönemde sosyal- duygusal gelişime anne-baba davranışlarının etkisi. *Sosyal Politikalar Çalışmaları Dergisi*, 14(14), 33-38.
- Karabulut, H. (2017). Ergenlik döneminde çocuğu olan babaların baba katılımı ve eş destek düzeyleri arasındaki ilişkilerin incelenmesi. *Psikoloji Çalışmaları*, 37(2), 1-17.
- Karabulut, H. ve Şendil, G. (2018). Okul öncesi dönemdeki baba katılımının ebeveyn tutumlarına göre incelenmesi. *Yaşam Becerileri Psikoloji Dergisi*, 2(3), 143-154.
- Karther, D., & Lowden, F. (1997). The home-school contextual continuum of learning of families 9 characterized as at-risk: Developmentally appropriate practice. *Journal of Early Education and Family Review*, 5(1), 8-13.
- Kato, K., Ishii-Kuntz, M., Makino, K., & Tsuchiya, M.. (2002). The impact of paternal involvement and maternal childcare anxiety on sociability of three-year-olds: Two cohort comparison. *The Japanese Journal of Developmental Psychology*, 13(1), 30-41.

- Keleşoğlu, F. ve Adam, F. (2020). Covid-19 sürecinde dijital ebeveynlik ile anne-baba stresi arasında yordayıcı ilişkiler. *Online Journal of Technology Addiction and Cyberbullying*, 7(2), 70-102.
- Keyes, C. L. M., Shmotkin, D., & Ryff, C. D. (2002), "Optimizing well-being: The empirical encounter of two traditions". *Journal of Personality And Social Psychology*, 82(6), 1007-1022. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.82.6.1007>
- Kındıroğlu, Z. ve Ekici, F. Y. (2019). Ebeveynlerin psikolojik iyi oluş ve psikolojik dayanıklılık düzeyleri ile çocukların sosyal yetkinlik ve davranışları arasındaki ilişki. *Adıyaman University Journal of Educational Sciences*, 9(1), 138-157.
- King, S., Teplicky, R., & Rosenbaum, P. L. (2004). Family-centered service for children with cerebral palsy and their families: A review of the literature. *Seminars in Pediatric Neurology*, 11(1), 78-86.
- Koçak, A. A. (2004). Baba Destek Programı Değerlendirme Raporu. AÇEV Yayınları.
- Kokkinaki, T. ve Vasdekis, V. G. S. (2015). Comparing emotional coordination in early spontaneous mother–infant and father–infant interactions. *European Journal of Developmental Psychology*, 12(1), 69-84.
- Koyuncu-Şahin, M. (2018). Okul öncesi eğitimde aile iletişim etkinliklerine yönelik öğretmen ve yönetici bakış açıları. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 11(55), 1-15.
- Kuruçırak, Ş. (2010). 4-12 aylık bebeği olan babaların, babalık rolü algısı ile bebek bakımına katılımı arasındaki ilişki [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Akdeniz Üniversitesi.
- Kutluana, Ö. ve Şahan, G. (2021). Okul öncesi dönem çocukların eğitiminde babaların rolü: Nitel bir analiz. *Çağdaş Yönetim Bilimleri Dergisi*, 8(1), 206-231.
- Kuyumcu, B. (2012). Türk ve İngiliz üniversite öğrencilerinin psikolojik iyi oluş duygusal farkındalık ve duygularını ifade etmelerinin ülke ve cinsiyet değişkenlerine göre incelenmesi. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(2), 1-24.
- Kuzucu, Y. (1999). Babalarıyla çatışma düzeyi yüksek ve düşük olan ergenlerin ve babalarının babalık rolüne ilişkin algılarının karşılaştırılması [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Ankara Üniversitesi.

- Kuzucu, Y. ve Özdemir, Y. (2013). Ergen ruh sağlığının anne ve baba katılımı açısından yordanması. *Eğitim ve Bilim*, 38(168), 96-112.
- Kwok, S. Y., & Li, B. K. (2015). A mediation model of father involvement with preschool children in Hong Kong. *Social Indicators Research*, 122, 905-923.
- Kwok, S., & Wong, D. (2000). Mental health of parents with young children in Hong Kong: the roles of parenting stress and parenting self-efficacy. *Child and Family Social Work*, 5(1), 57-65.
- Lamb, M. E. (2000). The history of research on father involvement: An overview. *Marriage ve Family Review*, 29(3), 23-42.
- Lamb, M. and Lewis, C. (2010). The development and significance of father-child relationships in two parent families. In M. E. Lamb (Ed.), *The role of the father in child development*. (5th ed). (pp. 94-153). New York, NY: Wiley.
- Lamb, M. E., Pleck, J. H., Charnov, E. L., & Levine, J. A. (1987). *A biosocial perspective on paternal behavior and involvement. Parenting across the life span: Biosocial dimensions*. Newyork:Routledge.
- Lau, E. Y. H., & Power, T. G. (2019). Coparenting, parenting stress, and authoritative parenting among Hong Kong and Chinese mothers and fathers. *Parenting: Science and Practice*, 20(3), 167-176. <https://doi.org/10.1080/15295192.2019.1694831>
- Lavee, Y., Sharlin, S., & Katz, R. (1996). The effect of parenting stress on marital quality. *Journal of Family Issues*, 17(1), 114-135. <https://doi.org/10.1177/019251396017001007>
- Lewin-Epstein, N. Stier, H., & Braun, M. (2006). The division of household labor in Germany and Israeli. *Journal of Marriage and Family*, 68, 1147-1164.
- Linnenberg, K. D. (2012). “CinderFella” and first-shift fathers: The effect of work schedule on father involvement. *Sociological Focus*, 45, 203-220.
- Linver, M. R., Brooks-Gunn, J., & Kohen, D. E. (2002). Family processes as pathways from income to young children's development. *Developmental Psychology*, 38(5), 719-734. <https://doi.org/10.1037/0012-1649.38.5.719>

- Lista, G., & Bresesti, I. (2020). Fatherhood during the COVID-19 pandemic: an unexpected turnaround. *Early Human Development*, 144(5), 378.
- Macias, M. M., Saylor, C. F., Rowe, B. P., & Bell, N. L., (2003). Age-related parenting stress differences in mothers of children with spina bifida. *Psychological Reports*, 93(3), 1223-1232. <https://doi.org/10.2466/pr0.2003.93.3f.1223>
- Makusha, T., & Richter, L. (2016). Gatekeeping and its impact on father involvement among black south africans in rural kwazulu-natal. *Culture, Health ve Sexuality*, 18(3), 308-320.
- Malkoç, G. (1991). Yetişkin eğitimi faaliyeti olarak aile eğitimi ve bir uygulama. *TC Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu, Aile Eğitimi Eğitim Serisi*, 5, 16-23.
- Margaria, A. (2021). Fathers, childcare and COVID 19. *Feminist Legal Studies*, 29(1), 133-144. <https://doi.org/10.1007/s10691-021-09454-6>
- Marsiglio, W. (1993). Contemporary scholarship on fatherhood: Culture, identity, and conduct. *Journal of Family Issues*, 14(4), 484-509.
- Masciadrelli, B. P., Pleck, J. H., & Stueve, J. L. (2006). Fathers' role model perceptions: Themes and linkages with involvement. *Men and Masculinities*, 9(1), 23-34. <https://doi.org/10.1177/1097184X042703>
- McBride, B. A. (1989). Stress and fathers' parental competence: Implications for family life and parent educators. *Family Relations: An Interdisciplinary Journal of Applied Family Studies*, 38(4), 385-389. <https://doi.org/10.2307/585742>
- McBride, B. A., Brown, G. L., Bost, K. K., Shin, N., Vaughn, B., & Korth, B. (2005). Paternal identity, maternal gatekeeping, and father involvement. *Family relations*, 54(3), 360-372.
- McBride, B. A., & McBride, R. J. (1990). The changing roles of father's: Some implications for educators. *Journal of Home Economics*, 82(3), 6-10.
- McBride, B. A., Schoppe, S. J., & Rane, T. R. (2002). Child characteristics, parenting stress, and parental involvement: Fathers versus mothers. *Journal of marriage and family*, 64(4), 998-1011.

- McLanahan, S., Tach, L. N. ve Schneider, D. (2013). The causal effects of father absence. *Annual review of sociology*, 39, 399-427.
- Mehall, K. G., Spinrad, T. L., Eisenberg, N., & Gaertner, B. M., (2009). Examining the relations of infant temperament and couples' marital satisfaction to mother and father involvement: a longitudinal study, *Fathering*, 7(1), 23-48.
- Menon, M., Fauth, R. C., & Easterbrooks, M. A. (2020). Exploring trajectories of young mothers' parenting stress in early childhood: associations with protective factors and psychological vulnerabilities. *Parenting: Science and Practice*, 20(2), 1-29. <https://doi.org/10.1080/15295192.2020.1715683>
- Mills, M., & Taht, K. (2010). Nonstandard work schedules and partnership quality: " Quantitative and qualitative findings. *Journal of Marriage and Family*, 72(4), 860 - 875.
- Mollborn, S., & Dennis, J. A. (2011). Investigating the life situations and development of teenage mothers' children: Evidence from the ECLS-B. *Population Research and Policy Review*, 31(1), 31-66. <https://doi.org/10.1007/s11113-011-9218-1>
- Monteiro, L. M. S., Fernandes, M., Torres, N., & Santos, C. (2017). Father's involvement and parenting styles in Portuguese families: The role of education and working hours. *Article in Analise Psicologica*, 4(35), 513-528.
- Najam, N., & Kausar, R. (2012). Father acceptance-rejection, father involvement and socioemotional adjustment of adolescents in Pakistan. *Journal of Behavioural Sciences*, 22(1), 1-22.
- Nelms, B. C. (2004). Fathering: Supporting and celebrating it. *Journal of Pediatric Health Care*, 18(3), 113-114.
- Nelson-Coffey, K. Killingsworth, M., Layous, K., Cole, S., & Lyubomirsky, S. (2019). Parenthood is associated with greater well-being for fathers than mothers. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 45(9), 1378-1390.
- Nelson, S., Kushlev, K., English, T., Dunn, E., & Lyubomirsky, S. (2013). In defense of parenthood: children are associated with more joy than misery. *Psychological Science*, 24(1), 3-10. <https://doi.org/10.1177/0956797612447798>

- Neville, B., & Parke, R. D. (1997). Waiting for paternity: Interpersonal and contextual implications of the timing of fatherhood. *Sex Roles*, 37, 45-59.
- Newland, R. P., Crnic, K. A., Cox, M. J., & Mills-Koonce, W. R. (2013). The family model stress and maternal psychological symptoms: mediated pathways from economic hardship to parenting. *Journal of Family Psychology*, 27(1), 96-105.
- Nkwake, A. (2009). Maternal employment and fatherhood: What influences paternal involvement in child-care work in Uganda?. *Gender ve Development*, 17(2), 255-267.
- Nomaguchi, K. M. (2009). Change in work-family conflict among employed parents between 1977 and 1997. *Journal of Marriage and Family*, 71(1), 15-32.
- Nomaguchi, K., & Johnson, W. (2014). Parenting stress among low-income and working-class fathers. *Journal of Family Issues*, 37(11), 1535-1557. <https://doi.org/10.1177/0192513X14560642>
- Norman, H., & Elliot, M. (2015). Measuring paternal involvement in childcare and housework. *Sociological Research Online*, 20(2), 1-32. <https://doi.org/10.5153/sro.3590>.
- O'Neil, J., Wilson, M. N., Shaw, D. S., & Dishion, T. J. (2009). The relationship between parental efficacy and depressive symptoms in a diverse sample of low income mothers. *Journal of Child and Family Studies*, 18(6), 643-652. <https://doi.org/10.1007/s10826-009-9265-y>
- Öğüt, Ü. (1998). *Üst ve orta sosyo-ekonomik statülü Türkiyeli babalardan bir örneklem dâhilinde okulöncesi çağı çocukların yaş ve cinsiyeti ile annenin çalışma durumunun baba katılımına etkisi* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Boğaziçi Üniversitesi.
- Östberg, M., & Hagekull, B. (2000). A structural modeling approach to the understanding of parenting stress. *Journal of Clinical Child Psychology*, 29(4), 615-625. https://doi.org/10.1207/s15374424jccp2904_13
- Özaslan, Ö. Ü. H. ve Öztürk, M. (2022). Çocukları ilkökula başlayan ebeveynlerin okula hazırbulunuşluk ve okula uyum süreci hakkındaki görüşleri. *Kalem Eğitim ve İnsan Bilimleri Dergisi*, 12(1), 213-223.

- Özdağ, F. (2003). *İlköğretim dört ve beşinci sınıfa devam eden, anne-babası ile yaşayan ve baba yoksunu olan çocukların kaygı düzeylerinin incelenmesi* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Ankara Üniversitesi.
- Özdağ, F. ve Aral, N. (2005). Baba yoksunu olan ve anne-babası ile yaşayan çocukların kaygı düzeylerinin incelenmesi. *Gazi Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6(2), 255-267.
- Özdemir, A. F. (2018). *Okul öncesi eğitim alan 66-72 aylık çocukların baba katılımı ile erken dönem matematik becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Maltepe Üniversitesi.
- Özden, K. (2014). *Üniversite öğrencilerinde psikolojik iyi oluşun psikososyal yordayıcılarının sosyal bilişsel kariyer kuramı açısından incelenmesi* [Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul Arel Üniversitesi.
- Özgündüz, A. (2015). *Baba katılımı eğitim programının baba katılımına ve okul öncesi çocukların sosyal becerilerine etkisinin incelenmesi* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Selçuk Üniversitesi.
- Özkan, T. (2014). *Çocuğu okul öncesi eğitim kurumuna devam eden babalara uygulanan baba katılım programının baba- çocuk ilişkisi üzerine etkisi* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Gazi Üniversitesi.
- Özkan, H., Çelebioğlu, A., Üst, Z. D. ve Kuru Direk, F. (2016). Doğum sonu dönemde babaların ebeveynlik davranışlarının incelenmesi. *İzmir Dr. Behçet Uz Çocuk Hastanesi Dergisi*, 6(3), 191-196.
- Özyürek, A., Şalcı, O., Mamiyev, D., Çekiç, İ., Sağlam, C. ve Nazlı, B. (2018). Okul öncesi eğitimde baba katılımının öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi. *Bursa Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 31(2), 613-631.
- Palkovitz, R. (1997). "Reconstructing "Involvement": Advancing Our Understanding of Good Fathering", Handbook of father involvement: Multidisciplinary perspectives, (Ed). by, C. Tamis-Le Monda, N. Cabrera, Mahwah, (pp 119-140). NJ:Erbaum.
- Parke, R. D. (1981). *Fathers*. Cambridge, Mass: Harvard University Press.

- Parke, R. D. (2000) Father involvement: A developmental psychological perspective. *Marriage ve Family Review*, 20(2), 43-58.
- Pasley K., Tallman, M. ve Buehler C. (1993). Developing a middle - range teory of father, involvement postdivorce. *Journal of Family Issues*, 14(4), 550-571.
- Perry-Jenkins, M., & Crouter, A. C. (1990). Men's provider-role attitudes: Implications for household work and marital satisfaction. *Journal of Family Issues*, 11(2), 136-156. <https://doi.org/10.1177/019251390011002002>
- Pleck, J. H. (2010). "Paternal involvement". The role of the father in child development. (Ed. M. E. Lamb). *In The Role of The Father in Child Development*, (pp 58-93).
- Pleck, J. H. (2012). Integrating father involvement in parenting research. *Parenting*, 12(23), 243-253. <https://doi.org/10.1080/15295192.2012.683365>
- Ponnet, K., Wouters, E., Mortelmans, D., Pasteels, I., Backer, C., Leeuwen, K. V., & Hiel, A. V. (2013). The influence of mothers' and fathers' parenting stress and depressive symptoms on own and partner's parent-child communication. *Family process*, 52(2), 312-324.
- Pontes, C. M., Osorio, M. M., & Alexandrino, A. C. (2009). Building a place for the father as an ally for breast feeding. *Midwifery*, 25(2), 195-202.
- Poortman, A. R., & Van der Lippe, T. (2009). Attitudes toward housework and child care and the gendered division of labor. *Journal of marriage and family*, 71(3), 526-541.
- Popp, J. M., & Thomsen, B. S. (2017). A commentary on the importance of father-child play and children's development. *Infant Mental Health Journal*, 38(6), 785-788.
- Repetti, R. L. (1994). Short-term and long-term processes linking job stressors to father-child interaction. *Social Development*, 3(1), 1-15.
- Reyno, S. M., & McGrath P. J. (2006). Predictors of parent training efficacy for child externalizing behavior problems: A meta-analytic review. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 47(1), 99-111.
- Rienks, S. L., Wadsworth, M. E., Markman, H. J., Einhorn, L., & Etter, E. M. (2011). Father involvement in urban low-income fathers: Baseline associations and changes resulting

- from preventive intervention. *Family Relations*, 60(2), 191-204.
<https://doi.org/10.1111/j.1741-3729.2010.00642.x>
- Rosenberg, J., & Wilcox, W. B. (2006). *The importance of fathers in the healthy development of children*. US Department Health and Human Services, Administration for Children and Families, Administration on Children, Youth and Families, Children's Bureau, Office of Child Abuse and Neglect. Washington: Friends.
- Rustia, J., Abbott, D. A., Bozett, F. W., & Mercer, R. T. (1990). Predicting paternal role enactment. *Western Journal of Nursing Research*, 12(2), 145-160.
- Ryan, M. R., & Deci, E. L. (2001). On happiness and human potentials: A review of research on hedonic and eudaimonic well-being. *Annual Review of Psychology*, 52(1), 141-166.
- Ryff, C. D. (1989). Happiness is everything, or is it? explorations on the meaning of psychological wellbeing. *Journal of Personality and Social Psychology*, 57(6), 1069-1081. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.57.6.1069>
- Ryff, C. D. (1995). Psychological well-being in adult life. *Current Directions In Psychological Science*, 4(4), 99-104. <https://doi.org/10.1111/1467-8721.ep10772395>
- Ryff, C. D., & Keyes, C. L. M. (1995). The structure of psychological well-being revisited. *Journal of Personality and Social Psychology*, 69(4), 719-727.
- Ryff, C. D., Lee, Y. H., Essex, M. J., & Schmutte, P. S. (1994). My Children And Me: Midlife Evaluations Of Grown Children And Of Self. *Psychology and Aging*, 9(2), 195-205. <https://doi.org/10.1037/0882-7974.9.2.195>
- Ryff, C. D., & Singer, B. (1996). Psychological well-being: Meaning, measurement, and implications for psychotherapy research. *Psychotherapy and psychosomatics*, 65(1), 14-23. <https://doi.org/10.1159/000289026>
- Saleh, M. F., & Hilton, J. M. (2010). A comparison of the paternal involvement of low-income fathers in four developmental stages: Adolescence, young adult, adult, and midlife. *The Family Journal: Counseling and Therapy for Couples and Families*, 19, 47-55.
- Sanderson, S., & Thompson, V. L. S. (2002). Factors associated with perceived paternal involvement in childrearing. *Sex Roles. A Journal of Research*, 46(4), 99-112.

- Sary, M. P., & Turnip, S. S. (2015). Attitude difference between fathers and mothers toward fathers involvement in child rearing activities among couples with 0-12 months old babies. Community based study in a primary health care setting. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 190, 92-96.
- Scarzello, D., Arace, A., & Prino, L.E. (2016). Parental practices of Italian mothers and fathers during early infancy: The role of knowledge about parenting and child development. *Infant Behavior and Development*, 44, 133-143.
- Schaffer, H. R., & Emerson, P. E. (1964). The development of social attachments in infancy. *Monographs of the society for research in child development*, 29(3), 1-77.
- Scharlach, A. E. (2001). Role strain among working parents: implications for workplace and community. *Community, Work and Family*, 4, 215-230.
- Seçer, Z., Çeliköz, N. ve Yaşa, S. (2007). Bazı kişisel özelliklerine göre okulöncesi eğitim kurumlarına devam eden çocukların babalarının babalığa yönelik tutumları. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 18, 425- 438.
- Segrin, C., & Taylor, M. (2007). Positive interpersonal relationships mediate the association between social skills and psychological well-being. *Personality and Individual Differences*, 43(4), 637-646.
- Shinn, M. (1978). Father absence and children's cognitive development. *Psychological Bulletin*, 85(2), 29-324. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.85.2.295>
- Sımsıkı, H. (2011). *Baba katılımının ebeveyn tutumu, bağlanma stili ve çift uyumu açısından incelenmesi* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul Üniversitesi.
- Sımsıkı, H. ve Şendil, G. (2014). Baba katılım ölçeği'nin (BAKÖ) geliştirilmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(49), 104-123.
- Sorakın, B. Y. (2019). *3-6 yaş çocuğu olan babalar için hazırlanan baba psiko-eğitim programının baba-çocuk etkileşimi üzerine etkisi* [Doktora Tezi]. Yakın Doğu Üniversitesi.
- St George, J., Fletcher, R., & Palazzi, K. (2016). Comparing fathers' physical and toy play and links to child behaviour: An exploratory study. *Infant and Child Development*, 26(1), 1-22.

- Starrels, M. E. (1994). Gender differences in parent-child relations. *Journal of Family Issues*, 15(1), 148-165. <https://doi.org/10.1177/019251394015001007>
- Steinberg, S., Kruckman, L., & Steinberg, S. (2000). Reinventing fatherhood in japan and canada. *Journal Social Science ve Medicine*, 50(9), 1257-1272. [https://doi.org/10.1016/S0277-9536\(99\)00368-8](https://doi.org/10.1016/S0277-9536(99)00368-8)
- Stolz, H. E., Barber, B. K., & Olsen, J. A. (2005). Toward disentangling fathering and mothering: An assessment of relative importance. *Journal of Marriage and Family*, 67(4), 1076-1092.
- Şahin, H. ve Demiriz, S. (2014). Beş - altı yaşında çocuğu olan babaların, babalık rolünü algılamaları ile aile katılım çalışmalarını gerçekleştirmeleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 181(181), 273-294.
- Şalcı, O. (2020). *Baba destek eğitim programının babalık rolü algısına ve okul öncesi eğitim alan çocukların oyun becerilerinin gelişimine etkisinin incelenmesi* [Yüksek Lisans Tezi]. Karabük Üniversitesi.
- Şimşek, B. (2007). *Erken çocukluk döneminde uygulanan anne destek programının annelerin çocuk yetiştirme tutumları üzerindeki etkilerinin incelenmesi* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Dokuz Eylül Üniversitesi.
- Tabachnick, B. G., & Fidell, L. S. (2013). *Using multivariate statistics* (6th ed.). Pearson.
- Tamis-LeMonda, C. S., Baumwell, L., & Cristofaro, T. (2012). Parent-child conversations during play. *First Language*, 32(4), 413-438.
- Taşkın, N. (2011). Çocukların gelişiminde katkıları unutulmuşlar: Babalar. *Eğitime Bakış*, 7(20), 43-47.
- Taşkın, N. ve Erkan, S. (2009) The Influence of Father Education Programs on the Levels of Father Involvement with Children: An Experimental Study, *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 37, 136-148.
- TDK. (2020). Türk Dil Kurumu Güncel Sözlüğü. Ankara: Türk Dil Kurumu.

- Telli, A. A. ve Özkan, H. (2016). 3-6 yaş grubu çocuğu olan babaların babalık rolü algısı ve etkileyen faktörlerin belirlenmesi. *İzmir Dr. Behçet Uz Çocuk Hastanesi Dergisi*, 6(2), 127-134.
- Tezel-Şahin, F. ve Özbey, S. (2009). Okul öncesi eğitim programlarında uygulanan aile katılım çalışmalarında baba katılımının yeri ve önemi. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 17(17), 30-39.
- Thomas, J. E., & Hildingsson, I. (2009). Who's bathing the baby?: The division of domestic labour in Sweden. *Journal of Family Studies*, 15(2), 139-152.
- Tichenor, V., McQuillan, J., Greil, A. L., Contreras, R., & Shreffler, K. M. (2011). The importance of fatherhood u.s. married and cohabiting men. *Fathering*, 9(3), 232-251.
- Torres, N., Veríssimo, M., Monteiro, L., Ribeiro, O., & Santos, A. J. (2014). Domains of father involvement, social competence and problem behavior in preschool children. *Journal of Family Studies*, 20(3), 188-203.
- Torun, F. (1986). *Çocuk yuvalarında kalan dokuz-on yaşlarındaki korunmaya muhtaç çocukların aile bireylerini ve aile ilişkilerini algılamaları* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Hacettepe Üniversitesi.
- Tuzgöl-Dost, M. (2007). Üniversite öğrencilerinin yaşam doyumlarının bazı değişkenlere göre incelenmesi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 22(22), 132-143.
- Tümkaya, S. ve Türkmenoğlu, M. (2021). İlkokul döneminde çocukların babalarının aile katılımına ilişkin görüşleri. *Milli Eğitim Dergisi*, 50(229), 269-294.
- Tiedje, L. B., & Darling-Fisher, C. (1996). Fatherhood reconsidered: A critical review. *Journal of Research in Nursing ve Health*, 19, 47-484.
- Türkoğlu, B., Çeliköz, N. ve Uslu, M. (2013). 3-6 yaş aralığında çocuğu olan babaların nitelikli zaman algılarına dair görüşleri. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 2(2), 54-71.
- Umberson, D., Pudrovskaya, T., & Reczek, C. (2010). "Parenthood, childlessness, and well-being: A life course perspective." *Journal of Marriage and Family*, 72(3), 612-629.

- Updegraff, K. A., McHale, S. M., Crouter, A. C., & Kupanoff, K. (2001). Parents involvement in adolescents' peer relationships: A comparison of mothers' and fathers' roles. *Journal of Marriage and Family*, 63(3), 655-668.
- Uzun, P. M. (2019). *Babalık rol algısının baba katılımı üzerindeki etkisinde eş desteğinin aracılık rolünün incelenmesi* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Selçuk Üniversitesi.
- Uzunöz, A. ve Tükel, A. Covid 19 Sürecinde Evde Oyun Etkileşimli Baba Katılımı. *Kapadokya Eğitim Dergisi*, 1(2), 1-14.
- Ünal, F. ve Kök, E. E. (2015). 0-6 yaş çocuğu olan ebeveynlerin babalık rolüne ilişkin görüşleri. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 1(4), 1383-1396.
- Ünüvar, P. (2008). *Babaların 3-6 yaş grubu çocuklarıyla geçirdikleri zamanın niteliğini belirleme ve geliştirme* [Doktora Tezi]. Selçuk Üniversitesi.
- Veneziano, R. A., & Rohner, R. P. (1998). Perceived paternal acceptance, paternal involvement, and youths' psychological adjustment in a rural, biracial southern community. *Journal of Marriage and the Family*, 335-343.
- Villodas, M. T., Bagner, D. M., & Thompson, R. (2018). A step beyond maternal depression and child behavior problems: The role of mother-child aggression. *Journal of Clinical Child & Adolescent Psychology*, 47(4), 634-641. <https://doi.org/10.1080/15374416.2015.1094740>
- Waters, E., & Beauchaine, T. P. (2003). Are there really patterns of attachment? Theoretical and empirical perspectives. *Developmental Psychology*, 39(3), 417-422.
- Wical, K. A., & Doherty, W. J. (2005). How reliable are fathers' reports of involvement with their children? A methodological report. *Fathering: A Journal of Theory, Research, and Practice About Men as Fathers*, 3, 81-91.
- Williams, M., & Rask, H. (2003). Literacy through play: How families with able children support their literacy development. *Early Child Development and Care*, 173(5), 527-533.

- Williams, R. A. (2009). Masculinities and fathering. *Community, Work ve Family*, 12(1), 57-73.
- Wilson, S., & Durbin, C. E. (2010). Effects of paternal depression on fathers' parenting behaviors: A meta-analytic review. *Clinical psychology review*, 30(2), 167-180.
- Wilson, K. R., & Prior, M. R. (2011). Father involvement and child well-being. *Journal of Paediatrics and Child Health*, 47(7), 405-407.
- Wright A., Crettenden A. & Skinner N. (2016) Dads caretoo! Participation in paid employment and experiences of workplace flexibility for Australian fathers caring for children and young adults with disabilities. *Community, Work and Family*, 19(3), 340-361.
- Yeung, W. J., Sandberg, J. F., Davis-Kean, P.E., & Hofferth, S. L. (2001). Children's time with fathers in intact families. *Journal of Marriage and Family*, 63(1), 136-154.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2016). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (10. Baskı) Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldız, Ö. (2010). *Okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 5-6 yaşında çocuğu olan babaların babalık rolü algıları ile empatik eğilimlerinin farklı değişkenler açısından incelenmesi* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Selçuk Üniversitesi.
- Yılmazçetin, C. (2003). *The Relation between father involvement and behavioral problems of preadolescents* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Boğaziçi Üniversitesi.
- Yogman, M. W., Kindlon, D., & Earls, F. (1995). Father involvement and cognitive/behavioral outcomes of preterm infants. *Journal of the American Academy of Child ve Adolescent Psychiatry*, 34, 58-66.
- Yuvacı, M. (2019). *Baba katılımı ile okul öncesi dönem çocuklarının sosyal yetkinlik ve davranış problemleri arasındaki ilişkilerin incelenmesi* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Karabük Üniversitesi.
- Zeybekoğlu, Ö. (2013). Günümüzde erkeklerin gözünden babalık ve aile. *Mediterranean Journal of Humanities*, 3(2), 297-328.

EKLER

Ek 1: Etik Kurul İzni

Evrak Tarih ve Sayısı: 17.06.2022-137376



Sayı : E-62310886-605.99-137376
Konu : Etik Kurul İzni (Pelin Alaylı)

17.06.2022

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

İlgi : 06.06.2022 tarih ve 133246 sayılı yazınız.

Enstitünüz Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Tezli Yüksek Lisans Programı öğrencisi Pelin Alaylı'nın, Dr. Öğretim Üyesi Nazife Üzbe Atalay'ın danışmanlığında yürütmeyi planladığı, "4-10 Yaş Aralığında Çocuğu Olan Babaların Baba Katılım Düzeylerini Açıklamada Babalık Rolü Algısı, Ebeveynlik Stresi ve Psikolojik İyi Oluşun Rolü" adlı tezine ait tez önerisi değerlendirilmiş ve bilgilerinize ekte sunulmuştur.

Prof. Dr. M. Abdülkadir VAROĞLU
Kurul Başkanı

Ek: Değerlendirme Formu

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Veri: 2022.06.17 10:00:00

Veri: 2022.06.17 10:00:00

Sayı : 17162298.600-167
Konu : Tez Önerisi

10 HAZİRAN 2022

İlgili Makama

Üniversitemiz Eğitim Bilimleri Enstitüsü Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Tezli Yüksek Lisans Programı öğrencisi Pelin Alaylı'nın, Dr. Öğretim Üyesi Nazife Üzbe Atalay'ın danışmanlığında yürütmeyi planladığı, "4-10 Yaş Aralığında Çocuğu Olan Babaların Baba Katılım Düzeylerini Açıklamada Babalık Rolü Algısı, Ebeveynlik Stresi ve Psikolojik İyi Oluşun Rolü" adlı tezine ait tez önerisi değerlendirilmiş ve yapılmasında bir sakınca olmadığı tespit edilmiştir. Bilgilerinize saygılarımızla sunarız.

Başkent Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler ve Sanat Araştırma Kurulu

Ad, Soyad	Değerlendirme	İmza
Prof. Dr. M. Abdülkadir Varoğlu	Olumlu/ Olumsuz	
Prof. Dr. Kudret Güven	Olumlu/ Olumsuz	
Prof. Ali Sevgi	Olumlu/ Olumsuz	
Prof. Dr. Işıl Bulut	Olumlu/ Olumsuz	
Prof. Dr. Sadegül Akbaba Altun	Olumlu/ Olumsuz	
Prof. Dr. Can Mehmet Hersek	Olumlu/ Olumsuz	
Prof. Dr. Özcan Yağcı	Olumlu/ Olumsuz	

Ek 2: Baba Katılımı Ölçeği Örnek Maddeler

BKÖ						
Lütfen, son 12 ayda baba olarak yaşadığınız tecrübelerinizi düşündünüz ve aşağıda listelenen her maddeyi, bu davranışı ne kadar yaptığınızı düşünerek cevaplandırınız.						
** <u>Sizin için uygun olmayan maddeler için "Bana Uygun Değil" seçeneğini işaretlemelisiniz.</u>						
	Hiçbir zaman	Çok nadir	Bazen	Sıklıkla	Her zaman	Bana Uygun Değil
1. Çocuğumun katıldığı etkinliklere (Okul /kreş etkinlikleri, spor, geziler vb.) katılırım.	1	2	3	4	5	0
8. Çocuğumu iyi bir şey yaptığında ödüllendiririm.	1	2	3	4	5	0
9. Çocuğumu okulda/kreşte başarılı olma konusunda cesaretlendiririm.	1	2	3	4	5	0
11. Çocuğumun finansal desteğini sağlamakta sorumluluk alırım.	1	2	3	4	5	0

Ek 3: Baba Katılımı Ölçeğinin Kullanımına İlişkin İzin Yazısı



pelin alaylı

20 Nis 2022 Çar 15:05



Sayın Dr. Öğr. Üyesi Şenil Ünlü Çetin, Ben Başkent Üniversitesi Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Tezli Yüksek Lisans öğrencisi Pelin ...



Şenil ÜNLÜ

20 Nis 2022 Çar 15:20



Alıcı: ben

Sevgili Pelin,

Öncelikle tezime ulaşman ve değerli bulman beni çok onore etti. Ölçeği kullanmanda benim için hiç bir sakınca yok. Çalışmalarında başarılar dilerim 😊

20 Nis 2022 Çar 15:06 tarihinde pelin alaylı ;unu yazdı:



Ek 4: Babalık Rolü Algısı Ölçeği Örnek Maddeler

<i>BRAÖ</i>					
Bu ölçek babalık rolü ile ilgili algıları ölçmek için hazırlanmıştır. Her ifadeyi okuduktan sonra bunun size ne derece uygun geldiğini veya uygun gelmediğini sayfada ayrılan yere işaretleyiniz. Seçeneklerden sizi tanımlayan ifadeyi seçerek işaretleyiniz.					
Derecelendirme;					
1- Hiç uygun değil					
2- Uygun değil					
3- Kararsızım					
4- Uygun					
5- Tamamen Uygun					
2. Baba evdeki tek otorite figürü olmalıdır.	1	2	3	4	5
11. En önemli görevi ailesinin bakımı için gerekli parayı kazanmaktır.	1	2	3	4	5
12. Bebekleri bebek arabası ile taşımak babalara yakışmaz.	1	2	3	4	5
15. Eşi kadar olmasa bile bebek bakımından anlamalıdır.	1	2	3	4	5

Ek 5: Babalık Rolü Algısı Ölçeğinin Kullanımına İlişkin İzin Yazısı



Pelin Alaylı

Sayın Doç. Dr. Yaşar Kuzucu, Ben Başkent Üniversitesi Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Tezli Yüksek Lisans öğrencisi Pelin ALAYLI. E-mail adresinize Prof. Dr.

23 May 2022 Pzt 12:55



Yasar kuzucu

Alıcı: ben

23 May 2022 Pzt 14:04



Pelin merhaba ölçek ve ölçekle ilgili bilgiler ekte, çalışmada başarılar dilerim. İyi dileklerimle..

Yaşar Kuzucu, Doç. Dr.

Adnan Menderes Üniversitesi,

Aile Danışmanlığı Ana Bilim Dalı Başkanı,

Phone:

Fax: +

2 Ek - Gmail tarafından tarandı



Ek 6: Ebeveynlik Stresi Ölçeği Örnek Maddeler

ESÖ					
Bu bölüm içerisinde EBEVEYNLİK ya da ANNE BABA olmaya ilişkin yaşamış olduğunuz STRES durumuna ilişkin maddeler bulunmaktadır. Her bir maddede sizin için en uygun olan ifadeyi işaretleyiniz. Eğer <u>bir çocuğa</u> sahip iseniz maddeleri cevaplarken o çocuğunuzu düşünerek, eğer <u>birden fazla çocuğa</u> sahipseniz sizi daha çok her türlü (duygusal, fiziksel, sosyal, ekonomik vb...) bakımı sunmada zorlayan çocuğunuzu düşünerek maddeleri cevaplayınız. 0.Hiç Tanımlamıyor, 1.Biraz Tanımlıyor, 2.Oldukça İyi Tanımlıyor, 3.İyi tanımlıyor 4.Çok iyi tanımlıyor					
1. Ebeveyn olma konusunda kendimi yetersiz buluyorum.	0	1	2	3	4
7. Çocuğum duygusal problemlere sahiptir.	0	1	2	3	4
9. Çocuğum yeterince başarılı bir değildir.	0	1	2	3	4
10. Çocuğumun davranış problemleri var.					

Ek 7: Ebeveynlik Stresi Ölçeğinin Kullanımına İlişkin İzin Yazısı



Pelin Alaylı

Sayın Doç. Dr. Didem Aydoğan, Ben Başkent Üniversitesi Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Tezli Yüksek Lisans öğrencisi Pelin ALAYLI. Dr. Öğr. Üyesi Nazife Üzbe

6 May 2022 Cum 09:53



Didem Aydoğan <

Alıcı: ben

11 May 2022 Çar 08:38



Merhabalar,

Ekte ölçeği paylaşıyorum.

Tez çalışmanızda başarı dileklerimle.

Windows için [Posta](#) ile gönderildi

Kimden: [Pelin Alaylı](#)

Gönderilme: 6 Mayıs 2022 Cuma 09:53

Kime:

Konu: Ölçek Kullanım İzni

3 Ek • Gmail tarafından tarandı



Ek 8: Psikolojik İyi Oluş Ölçeği Örnek Maddeler

<i>PİOÖ</i>							
Aşağıda katılıp ya da katılamayacağınız 8 ifade vardır. 1–7 arasındaki derecelendirmeyi kullanarak, her bir madde için uygun olan kutucuğu işaretleyiniz. Derecelendirme; 1- Kesinlikle Katılmıyorum 2- Katılmıyorum 3- Biraz Katılmıyorum 4- Kararsızım 5- Biraz Katılıyorum 6- Katılıyorum 7- Kesinlikle Katılıyorum							
2. Sosyal ilişkilerim destekleyici ve tatmin edicidir.	1	2	3	4	5	6	7
6. Ben iyi bir insanım ve iyi bir hayat yaşıyorum.	1	2	3	4	5	6	7
7. Geleceğim hakkında iyimserim.	1	2	3	4	5	6	7
8. İnsanlar bana saygı duyar.	1	2	3	4	5	6	7

Ek 9: Psikolojik İyi Oluş Ölçeğinin Kullanım İzni



Pelin Alaylı

6 May 2022 Cum 09:58



Sayın Dr. Bülent Baki Telef, Ben Başkent Üniversitesi Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Tezli Yüksek Lisans öğrencisi Pelin ALAYLI. Dr. Öğr. Üyesi Nazife Üzbe



Bulent Baki Telef

6 May 2022 Cum 10:01



Alıcı: ben

Merhabalar,

Ekte ölçeği, geçerlik ve güvenirliğini gönderiyorum. Araştırmanızda kullanabilirsiniz. İyi çalışmalar.

6 May 2022 Cum 09:58 tarihinde Pelin Alaylı şunu yazdı:

...

2 Ek • Gmail tarafından tarandı



Ek 10: Katılımcı Onam Formu

Değerli Katılımcı,

Bu araştırma Başkent Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı Yüksek Lisans Programı kapsamında Dr. Öğr. Üyesi Nazife Üzbe Atalay danışmanlığında, Psk. Dan. Pelin Alaylı tarafından yürütülmektedir.

Araştırmanın amacı, 4 - 10 yaş aralığında çocuğu olan babaların baba katılım düzeylerini açıklamada babalık rolü algısı, ebeveynlik stresi ve psikolojik iyi oluş rolünün incelenmesidir. Araştırmaya katılımda gönüllülük esastır. Bu araştırma, genel olarak rahatsızlık verici kişisel sorular içermemektedir. Katılım sırasında kendinizi rahatsız hissederseniz, ölçeği sonlandırarak sayfadan ayrılabilirsiniz. Araştırmanın amacına ulaşabilmesi için **soruları eksiksiz ve içten bir şekilde size en uygun olacak şekilde cevaplamanız oldukça önemlidir.**

Her yeni bölümün başlangıcında, o bölümdeki maddelere ilişkin açıklamalar yer almaktadır. Bu açıklamaları dikkatlice okumanız önemlidir. Maddelerin doğru veya yanlış cevapları yoktur sizin için en uygun ifadeyi seçmeniz beklenmektedir. Araştırmada sizden herhangi bir kimlik bilgisi istenmemekte ve kişisel bilgileriniz kayıt altına alınmamaktadır. Maddelere vereceğiniz cevaplar tamamen gizli olup sadece yukarıda ismi belirtilen araştırmacı tarafından bilimsel bilgi üretmek amacıyla kullanılacaktır ve üçüncü kişilerle asla paylaşılmayacaktır. Bu çalışmaya katılmayı onaylıyorsanız aşağıdaki "araştırmaya katılmayı onaylıyorum" kutucuğunu işaretleyiniz.

Araştırma ile ilgili bilgi almak ve sorularınızı iletmek için _____ adresi üzerinden ulaşabilirsiniz. Değerli zamanınızı ayırarak katılımınız ile ilgili bilime desteğiniz için şimdiden teşekkür ederim.

Dr. Öğr. Üyesi Nazife Üzbe Atalay
Psk. Dan. Pelin Alaylı

☐

Araştırmaya katılmayı onaylıyorum.

Ek 11: Kişisel Bilgi Formu

Kişisel Bilgi Formu

1. Yaş
2. Eğitim düzeyi

- ☐ İlkokul
- ☐ Ortaokul
- ☐ Lise
- ☐ Lisans
- ☐ Yüksek Lisans
- ☐ Doktora

3. Medeni Durum

- ☐ Evli (Çocuğumun öz annesi ile evliyim)
- ☐ Evli (Çocuğumun annesinden farklı biri ile evliyim)
- ☐ Bekar (Boşandım)
- ☐ Bekar (Tek Ebeveyn)

4. Meslek

5. Çalışma Durumu

- ☐ Çalışmıyor
- ☐ Çalışıyor

6. Sosyoekonomik düzeyi

- ☐ Düşük
- ☐ Orta
- ☐ Yüksek

7. Sahip olduğunuz çocuk sayısı

8. Çocuğunuzun yaşı ve cinsiyeti

	Cinsiyet	Yaş
1.Çocuk		
2.Çocuk		
3.Çocuk		

9. Baba olma yaşıınız.....

10. Eşinizin eğitim düzeyi

- ☐ İlkokul
- ☐ Ortaokul
- ☐ Lise
- ☐ Lisans
- ☐ Yüksek Lisans
- ☐ Doktora

11. Eşinizin çalışma durumu

- ☐ Çalışmıyor
- ☐ Çalışıyor

- Sizlerden “baba olmak” kavramı ile ilgili metafor (bir kavram veya deyim, farklı ama benzer bir nesne veya eyleme dönüştürülmesi olarak tanımlanmaktadır) yazmanız ve açıklamanız istenmektedir.

"Baba olmak..... gibidir. Çünkü.....

Aşağıda yer alan başlıklarda çocuğunuzun yaşam alanlarına katılım düzeyinizi 1’ den 10’ a kadar derecelendirmeniz istenmektedir.

Çocuğun Yaşam Alanlarına Yönelik Babaların İfade Ettiği Katılım Düzeyleri	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Temel Bakım										
Çocuğun Eğitim Yaşamına Katılımı										
Gelişim Dönemleri ile İlgili Bilgi Verme										
Oyun Oynama										
Okul ile İş Birliği Sağlama										
Akademi Destek										
Akran İlişkileri										